

Analýza migračních trendů na Šluknovsku (Varnsdorf, Rumburk, Jiříkov, Krásná Lípa a Šluknov)

Jiřina Kafková, Linda Sokačová, Edit Szénássy

Leden 2012

Obsah

1. Shrnutí hlavních poznatků	1
1.2 Souhrnná doporučení	4
2. Úvod.....	7
2.1 Pozadí a cíle zprávy	7
2.2 Chronologický přehled významných událostí na Šluknovsku 2011	10
3. Výsledky desk research (Co ukazují data o migraci, sociálním postavení a bezpečnosti)	12
3.1 Metodologie sběru dat.....	12
3.2 Migrace Varnsdorfsko	15
3.3 Migrace Rumbursko.....	27
3.4 Závěr k migrační části a porovnání obcí	48
3.5 Bezpečnost	53
4. Terénní výzkum.....	62
4.1 Terénní výzkum: Varnsdorfsko	62
4.1.1 Varnsdorf.....	62
4.2 Terénní výzkum: Rumbursko	75
4.2.1 Rumburk.....	75
4.2.2 Jiříkov.....	84
4.2.3 Krásná Lípa	90
4.2.4 Šluknov	96
5. Slovníček používaných pojmů	106
6. O výzkumnících	108

Poděkování

Na sepsání předloženého textu, podobně jako na provedení výzkumu, z něhož text vychází, se podílela celá řada osob. Rády bychom vyjádřily naše poděkování všem, kteří nám poskytli připomínky a komentáře k pracovní verzi této analýzy, přestože jejich očekávání od konečné verze textu byla mnohdy protichůdná. Mnohé z jejich přínosných připomínek byly do finální podoby textu zapracovány. Děkujeme za věnovaný čas, trpělivost a cenné komentáře především Haně Synkové, dále jejím kolegům z *Agentury pro sociální začleňování v romských lokalitách* Haně Volfové, Romanu Křištofovi, Vítovi Lesákovi a Janu Snopkovi. Rády bychom poděkovaly všem informátorům a informátorkám z terénu, kteří laskavě přistoupili na provedení rozhovorů na veřejných prostranstvích, kancelářích či ve vlastních domech/ bytech, ale též pracovníkům a pracovnícím úřadů, kteří poskytnutím žádaných údajů přispěli ke kvantitativní části tohoto výzkumu.

1. Shrnutí hlavních poznatků

Výzkum se zaměřil především na podmínky bydlení, intenzitu a trendy migrace v regionu Šluknovska. Pokud bychom měli shrnout výsledky jednou větou, byla by zhruba – **migrace není zdaleka tak vysoká, jak tvrdí některé mediální zdroje, převažuje migrace v rámci regionu, dochází však k celkovému zhoršení sociální situace a kapacita sociálních služeb je nedostatečná**. Pro vysvětlení sociálních a etnických nepokojů na Šluknovsku je nutné hledat různé faktory ovlivňující jejich sílu a směr, neboť dění a reakce v lokalitách ne vždy odpovídají zjištěným statistickým údajům.

• Migrace

Celkově sesbíraná data v terénním výzkumu i v desk research ukazují, že **zjištěná výše migrace je mnohem nižší než informace objevující se v médiích** a výpovědích občanů a občerek a **migrace má primárně vnitroregionální charakter**. Více lidí v hmotné nouzi z měst Šluknovska ročně odejde (174 osob), než přijde (153 osob). Z této migrace probíhá 61,6 % vnitroregionálně. U příchozí migrace vnitroregionálnost naprosto převažuje (69 %), v odchodech je situace vyrovnaná. Znamená to, že lidé přicházejí do měst více než ve dvou třetinách případů ze sousedního města. **Města si svojí migrační, bytovou a sociální politikou přidělávají starosti „navzájem“**. Objevuje se dokonce cyklická migrace mezi městy Šluknovska, v rámci které se situace rodin nadále zhoršuje. S těmito rodinami obce koordinovaně nepracují. **Nepotvrdilo se ani, že by se na Šluknovsko měly stěhovat ve velké míře rodiny z celé České republiky**. Za tři roky přišlo 52 lidí v hmotné nouzi odjinud než z bývalého Severočeského kraje, mimo tento bývalý kraj odešlo 65 lidí. Mimo Šluknovsko se migruje do okolních spádových větších měst, případně do dalších měst Ústecka a Liberecka.

Za tři roky (2009 – 2011) na Šluknovsko přišlo nebo v rámci regionu migrovalo 461 osob. Do regionu nebo mimo region odešlo 520 osob. Za tři roky se cca 318 příchozích přestěhovalo v rámci regionu a 143 pocházelo z externí migrace. Naopak z lidí, kteří z obcí odešli, odešlo za tři roky cca 256 dále na Šluknovsko a 264 mimo region. Tato čísla byla získána ze statistik příspěvku na živobytí vyplaceného migrujícím osobám. Jelikož pro získání příspěvku není nutné přihlášení k trvalému pobytu, je tento údaj mimořádně vhodný pro zachycení méně stabilních migrantů. Statistiky institucí jistě nejsou schopny zachytit veškerou migraci, i kdyby však byla reálná čísla dvojnásobná, přesto dávají určitou představu o tom, v jakých počtech se pohybujeme. Intenzivnější migraci bylo možné vysledovat ve Šluknově (rekordních 40 nových dětí v místních školách ve druhém pololetí 2010 – tento údaj nerozlišuje ani sociální situaci, ani etnicitu) a Jiříkově (rekordních 18 dětí ve druhém pololetí 2010 – tento údaj nerozlišuje ani sociální situaci, ani etnicitu).

Migrace nízkopříjmových skupin se soustředí především do lokalit bydlení, které jsou jim otevřené. Pokud jde o rodiny romské, charakteristickým rysem trhu s bydlením je **neochota na straně pronajímatelů bydlení pronajímat Romům a neochota sousedů žít s Romy**. Faktor dostupnosti bydlení při výběrání nového bydliště se na základě výsledků kvalitativního výzkumu ukazuje být důležitější než cena. **Migrace za neprací je mýtus, stejně tak představa, že by v tomto regionu měly migraci organizovat realitní kanceláře**. Lidé si aktivně hledají dostupné bydlení sami a migrují kvůli malé stabilitě a udržitelnosti dosavadního bydlení. Do regionu přicházejí lidé už od devadesátých let, migrace není většinou zcela novým jevem.

• Bydlení

Migrace nízkopříjmových skupin byla v minulosti stejně jako nyní ovlivňována především nutností odejít z původního bydliště. Nejčastějšími důvody jsou **privatizace bytového fondu, přestěhování za vhodnějším bydlením, ztráta zaměstnání, dluhová situace či stěhování se za rodinou**, avšak

určitou roli hrály v našem případě i **pocity ohrožení v průběhu demonstrací a po jejich skončení**. Především privatizace bytového fondu má vliv na změnu bydliště Romů, kteří často nedisponují finančními prostředky na nákup nemovitosti. Privatizace také umožňuje koncentraci bytového fondu do rukou soukromých majitelů, kteří s bydlením komerčně obchodují. Tento typ bydlení je doprovázen vyšším nájemným a nižší kvalitou, než bývá v dané lokalitě běžné, a umožňuje nadsadit cenu pro skupiny, které mají například kvůli diskriminaci ztížený přístup k ostatnímu bytovému fondu. Ve Šluknově, Rumburku a ve Varnsdorfu jsou tyto lokality většinou místně koncentrované na sídlištích či celých ulicích. Vysoké ceny se však nacházejí i v městských ubytovnách a paradoxně v nich často lidé nemigrují, ale naopak zůstávají „**zablokováni**“ **v nevyhovujících podmínkách a při nekvalitní sociální práci**. Obce vesměs nemají funkční bytovou politiku a nejsou připraveny na časové omezení doplatku na bydlení (dávka nezávislá na trvalém pobytu), který využívají soukromí majitelé i ony samy na doplacení vysokých nájmu. Příspěvek na bydlení (dávka závislá na trvalém pobytu) je na druhou stranu pro mnoho lidí nedostupný z důvodu neochoty majitelů povolovat nájemníkům trvalý pobyt.

Na **rumburské sídliště na ulici SNP** se v předchozích letech přistěhovali lidé, kteří byli okolím vnímáni jako „problematičtí“, nejednalo se však jen o Romy, nýbrž i o drogově závislé. V době výzkumu ovšem žilo na ulici SNP již pouze několik romských rodin, navíc mnoho lidí z regionu, kteří se v této lokalitě pohybovali pouze dočasně (na návštěvě rodiny či blízké herny), bylo mylně pokládáno za obyvatele sídliště. Taktéž se nepotvrdila fáma, jež připisuje dřívější nárůst počtu romských nájemníků v této lokalitě záměrnému sestěhovávání ze strany realitních kanceláří. Právě u soukromých bytů a domů se ukázalo, že zájem o bydlení využívají potencionální pronajímatelé pro zabezpečení si vedlejších nelegálních příjmů, mimo standardně požadované nájemné. V Rumburku je mnoho rodin ohrožených ztrátou bydlení.

V době výzkumu již stěhování Romů do **Šluknova** ustalo a z přistěhovaných rodin se ve městě trvale usadila pouze menšina. Relativně nízké nájem (byť bez služeb) učinily ze šluknovského sídliště lukrativní lokalitu pro stěhování nízkopříjmových rodin. Po uhrazení kauce však tyto lidé nebyli schopni zaplatit nájemné (o důvodech této neschopnosti viz níže ve výkladu o fungování dávek mimořádné okamžité pomoci).

Jiříkov je charakteristický tím, že jde o migraci mimo oficiální údaje hlášení trvalého pobytu v této obci, v desk research jsme ji však zachytili ve zvýšení počtu dětí v místní škole. V **Krásné Lípě** je situace v oblasti bydlení a migrace nejvíce stabilizovaná, i když i zde se Romové setkávají s podobnými strukturálními problémy (např. znevýhodnění na trhu s bydlením) jako v jiných lokalitách.

Ve **Varnsdorfu** je sociální bydlení koncentrováno do dvou ubytoven vlastněných městem na ulici T. G. Masaryka a Lounská a do soukromě vlastněné ubytovny Sport. Obyvatelé těchto ubytoven platí někdy i vyšší nájemné (záleží na počtu osob v ubytovací jednotce) než v soukromě vlastněných bytech a kvalita bydlení je tam z hlediska technického stavu nemovitostí velmi nízká. Vlivem omezených šancí získat bydlení jinde a neexistence systému sociálního bydlení, zde rodiny žijí i mnoho let. Další lokalitou je sídliště na Kovářské ulici, kde je však kvalitnější bydlení než na ubytovnách. Toto sestěhovávání do vybraných lokalit přispívá k zintenzivnění problémů souvisejících se sociálním vyloučením.

● **Instituce mimořádné okamžité pomoci (MOP)**

Důležitým nástrojem pro ovlivňování migrace ze strany měst je mimořádná okamžitá pomoc (MOP), kterou mohou na základě písemné žádosti poskytovat městské úřady v situacích mimořádně nepříznivého charakteru. V praxi města tuto dávku využívají např. k umožnění přestěhování rodin do vhodnějšího bydlení v rámci lokality, ale **mohou ji poskytovat i k motivaci rodin k přestěhování do jiného města**. V druhé polovině roku 2011 zkoumané obce na Šluknovsku

přistoupily k plošné restrikci tohoto typu pomoci. Ve Šluknově toto omezení, kdy sociální odbor „nově přichozím“ odmítal od října 2010 do přibližně března 2011 vyplácet MOP na pokrytí nájmu po dobu prvních třech měsíců, než rodina získá možnost požádat o příspěvek na bydlení, uvedlo některé rodiny do tíživé životní situace. Nepřímo tak toto opatření může přispívat i ke zvyšování drobné kriminality.

● **Kriminalita**

Problémem, který je v regionu Šluknovska vnímán velmi citlivě, je kriminalita, především drobné krádeže. Zejména krádeže kovů bývají automaticky připisovány Romům. Stává se tak dokonce u případů, u kterých se později prokáže, že tomu tak nebylo. Drobnou kriminalitu lidé na Šluknovsku podle svých slov nehlásí. Souvisí to částečně s obecným přesvědčením, že *se stejně nic nevyřeší*. V Jiřikově jsme se setkali s malou důvěrou v městskou policii a respondenti obecně kritizovali nedostatečnou hlídkovou činnost policie a opomíjení drogové problematiky. Data, která jsme obdrželi (i s vědomím určité možné chyby ve vykazování), dokládají **menší nárůst trestné činnosti na Šluknovsku, než tvrdila média**. Od roku 2009 do roku 2011 vzrostla trestná činnost dospělých o cca 25,9 % (mezi rokem 2009 a 2010 o 11,1 % a mezi rokem 2010 a 2011 o 13,4 %) a počet přestupků o 0,86 %. V regionu došlo **nárůstu kriminality dětí (o 18,2 %) a poklesu kriminality mládeže (o 24,5 %)**. I když kriminalita mládeže poklesla, je stále **krajově nadprůměrná**, zejména v obcích Rumburska.

● **Sociální situace a sociální služby**

Region trpí nedostatkem sociálních služeb, volnočasových aktivit pro děti a dalších projektů neziskových organizací. Služby nejsou mezi městy vzájemně koordinovány. **Zejména služby poskytované terénním způsobem a sociálně aktivizační služby jsou v regionu hluboce poddimenzované**. Výjimkou je město Krásná Lípa, kde je realizována řada komplexních sociálních služeb a s rodinami se pracuje dlouhodobě. Obecně města na Šluknovsku preferují represivní před preventivními opatřeními (např. obecní vyhlášky týkající se chování na veřejných prostranstvích, omezování sociálních dávek atd.)

Ve Šluknově sesbíraná data ukazují větší chudobu oproti Varnsdorfu (z 1.000 lidí ve Šluknově pobírá příspěvek na živobytí 61 lidí, ve Varnsdorfu jen 39) i téměř jednou tolik vyšší příchozí a odchozí migraci lidí v hmotné nouzi (ve Šluknově 7 lidí na 1.000 obyvatel za rok, ve Varnsdorfu 3,7), ale podoba protestu a vyjádřené nespokojenosti byla nižší než např. ve Varnsdorfu. Ve Varnsdorfu je migrace minimální a obyvatelstvo v průměru méně chudé, ovšem existuje zde výrazná kriminalita, nejvíce rozevřené sociální nůžky, nefunkční sociální práce a ubytovny jako „jasný cíl“.

● **Etnizace**

Pro samotné dění je mnohdy než čísla a data důležitější vnímání reality a existence či absence faktorů, které mohou skutečnost ovlivňovat a zmírňovat sociální pnutí. Zásadním problémem Šluknovska je, že dochází k etnizaci existujících sociálních problémů. Etnizací rozumíme **ztotožnění sociálních problémů s etnokulturními charakteristikami Romů a připisování negativních dopadů těchto sociálních problémů Romům** (kteří jsou často paušálně označováni nevhodným termínem „nepřizpůsobiví“). Tato strategie sice umožňuje připsat špatnou sociální situaci regionu jedné „nemilované skupině“, získat popularitu určitého spektra voličů a dokonce i zajistit regionu jistou pozornost centrálních orgánů, dlouhodobě však nevede ke zlepšení situace pro všechny obyvatele regionu.

Spolu s přesvědčením o vysoké migraci do regionu je na Šluknovsku silné vnímání rozdílů mezi **Romy „starousedlíky“ a „novousedlíky“**. Tato dichotomie může být i pro Romy žijící v regionu jednou z možností, jak se vyvázat z negativního diskurzu, který je spojen s migrujícími Romy, „novousedlíky“. Prostřednictvím osvojení si tohoto diskurzu ve formě poukazování na nově

příchozí jako na „ty jiné“, jež s sebou přináší problémy, nalézají někteří „starousedlí“ Romové možnost, jak se vymezit vůči negativním stereotypům ze strany neromské části společnosti. Zintenzivnění vnímání problémů souvisejících se sociálním vyloučením však ovlivňuje i dorůstání nové generace, která čelí problémům s nezaměstnaností a malými možnostmi pro své budoucí uplatnění. Fenomén **generačního napětí** je přítomný bez ohledu na skupinovou příslušnost.

1.2 Souhrnná doporučení¹

Opatření	Cíl	Zajišťuje
Sociální služby, sociální začleňování a podpůrné mechanismy		
Zavedení sociálních služeb do obcí, kde absentují, posílení sociálních služeb a jejich provázanost – zejména sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, terénní programy, odborné poradenství, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, azylové bydlení. Podpora služeb poskytovaná terénním způsobem.	Prevence ztráty bydlení. Podpora školní úspěšnosti a zaměstnatelnosti. Prevence protidluhová.	obce, poskytovatelé služeb
Zahájení pravidelné spolupráce sociálních odborů Varnsdorfu, Rumburku, Šluknova, a menších obcí (na pravidelná setkání zvát terénní pracovníky, výchovné pracovníky ze škol, policii, pracovníky Úřadu práce apod.).	Podpora opakovaně migrujících rodin a propojení rodiny dle potřeb s poskytovateli sociálních služeb a zaměstnavateli.	obce s rozšířenou působností
Zapojení poskytovatelů sociálních služeb do mezirezortních týmů, propojení s programy zaměstnanosti, vzdělávání a bydlení (pravidelná setkávání pracovních skupin složených ze zástupců sociálních odborů, škol, policie, samosprávy, terénních pracovníků, poskytovatelů služeb, zaměstnavatelů, majitelů bytového fondu).	Předávání informací, řešení kazuistik komplexně a ve spolupráci, předávání podkladů a návrhů systémových změn samosprávě.	obce
Podpora poskytovatelů sociálních služeb, sledování kvality poskytovaných služeb, motivace k poskytování chybějících sociálních služeb.	Zkvalitňování poskytovaných služeb, doplnění stávající sítě sociálních služeb o služby chybějící. Efektivní nakládání s veřejnými a lidskými zdroji.	obce
Zajištění regionálního plánování sociálních služeb.	Prevence zdvojení služeb či vzniku služeb, které neplní svůj účel. Vytvoření funkční sociální sítě. Efektivní nakládání s veřejnými a lidskými zdroji.	obce s rozšířenou působností

¹ Autorky zprávy děkují zaměstnancům ASZ za připomínkování textu.

Protidluhové a finanční poradenství.	Prevence předluženosti, druhotné nezaměstnatelnosti a ztráty bydlení.	NNO
Podpora nízkoprahových klubů, volnočasových a vzdělávacích aktivit.	Možnost kreativní alternativy pro trávení volného času, rozvoj osobnosti.	obce, kraj, stát
Supervize pro pracovníky podpůrných a vzdělávacích profesí (školy, úředníci atd.).	Podpora při práci v náročných situacích.	Zaměstnavatelé
Podpora spolupráce NNO, měst a obcí, akademiků a odborníků v oblasti sociálního začleňování.	Hledání dlouhodobých, fungujících řešení.	obce, kraj, ASZ, NNO, akademická obec
Realizace informačních aktivit a kampaní směrem k občanům v oblasti sociálního začleňování.	Zvýšení povědomí o poskytovaných sociálních službách.	obce, kraj, NNO
Realizace aktivit a projektů zaměřených na snižování diskriminace na základě etnicity mezi veřejností, policy makers a na trhu práce.	Snižování strukturálních problémů a zvyšování uplatnitelnosti sociálně vyloučených skupin a Romů ve společnosti.	obce, NNO, MŠMT
Vzdělávání a mládež		
Zajištění fyzicky a finančně dostupné předškolní přípravy dětí z různých sociokulturních prostředí. Spolupráce městského úřadu, školy, NNO při informování rodin o možnosti navštěvování MŠ.	Podpora školní úspěšnosti. Zapojování rodičů do předškolní přípravy.	obce, MŠ, ZŠ, poskytovatelé služeb
Podpora doučování, domácí příprava dětí ze znevýhodňujícího prostředí, využívání dotace MŠMT pro asistenty pedagoga	Podpora školní úspěšnosti.	poskytovatelé služeb, ZŠ
Zavedení programů na zvyšování finanční gramotnosti.	Prevence budoucí zadluženosti.	ZŠ, SŠ, NNO
Nabídka volnočasových aktivit pro děti i mládež nejen ze sociálně vyloučených lokalit.	Možnost kreativní alternativy pro trávení volného času, rozvoj osobnosti.	poskytovatelé služeb, zájmové organizace, školy
Zavedení programů zaměřených na témata soužití, diskriminace a lidských práv do výuky.	Zvyšování sociální koheze, prevence extremismu.	ZŠ, SŠ
Zavádění inkluzivního vzdělávání (schopnost školy přizpůsobit výuku individuálním potřebám dětí).	Rozvoj osobnosti, zvyšování sociální koheze. Podpora školní úspěšnosti.	MŠ, ZŠ, SŠ
Týmy pro mládež (pravidelná setkání výchovných pracovníků, OSPOD, policie, poskytovatelů služeb apod.).	Podpora školní úspěšnosti.	obce s rozšířenou působností
Zaměstnanost		
Investiční pobídky, podpora zaměstnavatelů, zvyšování atraktivity Šluknovska pro investory.	Zvyšování počtu pracovních míst.	obce, kraj, stát
Vytváření pracovních míst pro osoby s nízkou kvalifikací, vytváření dotovaných pracovních míst, spolupráce s poskytovateli sociálních služeb (zavedení systému pracovní asistence).	Šance získat legální zaměstnání a příjem, zvyšování pracovních kompetencí uchazečů o zaměstnání.	obce, Úřad práce
Upravení pravidel veřejných zakázek, u vybraných zakázek	U nízkokvalifikované práce u veřejných zakázek zvyšovat počet	obce, veřejní zadavatelé

uplatnění podmínky zaměstnat 10 % zaměstnanců z uchazečů o zaměstnání.	zaměstnaných obyvatel.	
Realizace systému sociálního podnikání – podpora vzniku sociálních firem, využití dostupných zdrojů EU (s možným využitím projektové podpory od Agentury pro sociální začleňování).	Podpora zaměstnatelnosti. Udržitelnost.	obce, stát, NNO, firmy
Fungování Agentury pro sociální začleňování jako aktivního aktéra při psaní a přípravě projektů pro obce a regiony s nízkou absorpční kapacitou evropských i jiných finančních zdrojů.	Poskytnutí dostatečné expertízy a know how pro napsání kvalitního projektu.	obce, ASZ
Bydlení		
Zajištění dostupného krizového bydlení v dostatečné kapacitě (noclehárna, azylový dům i pro matky s dětmi atd.).	Prevence vzniku paralelního trhu s bydlením.	obce
Zajištění místně nekoncentrovaného sociálního bydlení včetně ubytoven za ceny ve výši maximálně obvyklého nájemného v obci.	Prevence vzniku paralelního trhu s bydlením a úhrady vysokých nájmů ze sociálních dávek.	obce
Realizace systému prostupného sociálního bydlení.	Prevence ztráty bydlení a migrace, jež je jejím důsledkem. Zamezení dlouhodobému setrvávání obyvatel v nevyhovujících bytových podmínkách (ubytovny).	obce
Bezpečnost		
Zavádění systému Community policing, zapojování veřejnosti (včetně zavedení pravidelných setkání občanů, vedení obcí a zástupců policejních sil)	Zvyšování spolupráce občanů a policistů. Zvyšování pocitu bezpečí.	policie, obce
Omezování počtu heren a provozní doby heren, kontrola původu vykupovaných kovů.	Zlepšení občanského soužití, omezení majetkové trestné činnosti.	obce, policie
Využití dotace MV na asistenty prevence kriminality	Zvýšení důvěry občanů v policii.	obce
Medializace		
Korigování mediálního obrazu dění na Šluknovsku.	Přesné, nestranné informování české veřejnosti.	obce, média
Pravdivé informování o přijatých opatřeních, programech a jejich realizaci.	Zapojování veřejnosti do řešení situace.	obce
Informování o rizicích pravicového extremismu a o problematice sociálního vyloučení a začleňování.	Zvyšování sociální koheze.	obce, kraj, média

2. Úvod

2.1 Pozadí a cíle zprávy

Od srpna do října 2011 se v regionu Šluknovska odehrála řada téměř bezprecedentních událostí, jež jsou veřejnosti známé jako „etnické nepokoje“. Jednalo se o sérii protiromských shromáždění a demonstrací, které negativně ovlivnily pocit bezpečí občanů bez ohledu na etnickou příslušnost nejenom v regionu, ale také, prostřednictvím medializace jednotlivých událostí, v celé republice.² Z veřejných prohlášení místních představitelů vyplývalo, že jádrem nepokojů je přesvědčení o nárůstu kriminality, která je údajně způsobená zejména mohutnou migrací (masovým přistěhováním) z oblastí mimo region. Již v roce 2009 identifikoval výzkum GAC³ mírný nárůst počtu lidí v sociální tísní, kteří se přestěhovávají na Šluknovsko v souvislosti se svojí sociální situací.

Předložená zpráva shrnuje výsledky výzkumu migračních trendů na Šluknovsku. Výzkum byl zadán *Agenturou pro sociální začleňování v romských lokalitách* a proveden výzkumníci Jiřinou Kafkovou, Lindou Sokačovou a Edit Szénássy v období od 17. září do 7. prosince 2011. Cílem analýzy je zmapovat dynamiku migrace na Šluknovsku a její možnou závislost na dostupnosti bydlení (zejména v obcích Jiříkov, Krásná Lípa, Rumburk, Šluknov a Varnsdorf) a popsat možné příčiny vyostření situace a protiromských nálad v daných obcích. Dalšími cíli je zjišťování pocitů bezpečí obyvatel, vlivu místních aktérů na současné dění a navržení opatření obcím.

Z důvodu vyhocení vnímání situace v rovině Romové a „Neromové“ se tento výzkum nevyhne práci s těmito skupinovými kategoriemi. Situaci v regionu nelze redukovat na etnické kategorie, Šluknovsko je regionem, kde se s nezaměstnaností i tíživou sociální situací potýká velká část obyvatel, a mechanismy, které budeme popisovat, velmi často souvisí s obecným zhoršením sociální situace.

Ze strukturálního hlediska se tato práce dělí na shrnutí hlavních poznatků, souhrnná doporučení, úvod popisující metodologii a chronologický přehled významných událostí v regionu, dále pak část analyzující data sebraná v rámci desk research a zprávu z terénního výzkumu.

Metodologie

Z hlediska použitých metod se výzkum dělí na dvě nosné části – desk research a terénní výzkum.

Hlavním cílem **desk research** (výzkum „od stolu“) bylo zdokumentování migračních trendů. Využity k tomu byly zdroje, které mají k dispozici místní instituce. Jedná se zejména o údaje o stěhování žáků na školách a o informace týkající se podaných žádostí/ přidělení příspěvků hmotné nouze. Dále se desk research zaměřuje na zpracování statistických údajů o míře kriminality v regionu, na data o počtu výherních automatů, informace o možnostech bydlení atd. Desk research byl prováděn místním aktérem, jenž podrobně zná situaci v regionu (Jiřinou Kafkovou).

Druhou zásadní metodou pro objasnění migračních trendů byla metoda **terénního výzkumu** přímo v dotyčných lokalitách (prováděly Linda Sokačová a Edit Szénássy). Terénní výzkum je metodou vhodnou ke zkoumání místních nálad a mocenských vztahů, neboť úspěšně zachycuje významné množství informací a názorů, jež nejsou dostupné z jiných zdrojů. Tato metoda je založena především na zúčastněném pozorování, čili na přímé účasti výzkumníka na dění ve zkoumané lokalitě po dobu alespoň několika dnů. V rámci daného projektu zahrnovala tato metoda zaznamenávání dění a mnohdy dokonce účast na demonstracích, pozorování ve městech, ale i pozorování v ubytovacích a sociálních zařízeních, na veřejných prostranstvích atd. Mimoto

² Viz *Názory české veřejnosti na situaci ve Šluknovském výběžku. Centrum pro výzkum veřejného mínění. Sociologický ústav AV ČR.* http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/101199s_ob111109.pdf. Navštíveno 6. ledna 2012.

³ *Šluknovsko – dlouhodobý monitoring situace romských lokalit – české lokality.* Praha: GAC, 2009.

uskutečnily výzkumnice několik formálních/ řízených, poloformálních a neformálních rozhovorů s nejrůznějšími aktéry.⁴ Kromě obvyklých informátorů, jejichž úkolem bylo poskytnout svoji znalost dané problematiky (sociální a terénní pracovníci, představitelé samosprávy a sociálních odborů, představitelé nevládních organizací a občanského sektoru atd.), se zde klade důraz na vedení hloubkových rozhovorů s obyvateli pocházejícími z nejrůznějších společenských vrstev. Tyto rozhovory se zaměřovaly na získání dat o migračních trajektoriích informátorů, o jejich ekonomické situaci, pracovních zkušenostech, vzdělání ale i o jejich subjektivních zkušenostech a prožitcích před a po vyhocení situace v daných lokalitách či pracovních, případně migračních plánech do budoucna. Signifikantní výhodou těchto individuálních či skupinových rozhovorů byla možnost výzkumníka přiblížit se ke každodenní realitě informátorů přímo v prostředí, kde tito lidé žijí (tj. v domácnostech, v blízkosti domů), pracují (prodejny, veřejné prostory) nebo tráví svůj volný čas (herny, restaurace, nízkoprahová centra). V předložené zprávě jsou jména informátorů anonymizována, v případě souhlasu byly rozhovory nahrávány. Rozhovory také umožnily oddělovat fáze od reality a identifikovat momenty, které zásadně ovlivňují situaci v regionu. Tyto formální i neformální rozhovory značně přispěly k interpretaci místní situace, k podrobnému rozklíčování souvislostí, a taktéž ke zformulování konkrétních návrhů a opatření. Pro výběr informátorů a informátorek byla zvolena metoda sněhové koule. Jde o získávání informátorů skrze sociální sítě. Vytipování informátorů v průběhu dotazování odkazují na další relevantní aktéry v analyzované oblasti a tyto kontakty jsou pak využity pro další zjišťování. Vzorek se považuje za saturovaný v momentě, když se získané informace opakují. Tato metoda je vhodná pro menší výzkumné vzorky a pro kvalitativní výzkumy. Doplňkový zdroj informací představují média, jež nesou značnou odpovědnost za nepřesné informování a manipulativní zacházení se zdroji, zkreslenou reprezentaci reality a za celkové negativní ovlivňování situace v terénu.

Kvalitativní část výzkumu si neklade za cíl poskytnout reprezentativní výsledky zobecnitelné na celou populaci. Jejím úkolem je podrobné zmapování terénu v dané oblasti a zachycení informací, které jsou prostřednictvím kvantitativních souhrnných údajů neidentifikovatelné. V kvalitativních výzkumech se pracuje s malými výzkumnými vzorky, ale velkým objemem dat, který umožňuje podrobný vhled do problematiky. Z hlediska objemu nasbíraných dat, vhodnosti volby informátorů a informátorek, volby lokalit a prostředí jsou data adekvátní a umožňují dostatečné vyhodnocení a interpretaci. V zájmu důvěryhodnosti dat ověřovaly výzkumnice v terénu získaná data u většího počtu informátorů a informátorek z řad obyvatel i pracovníků v sociální sféře.

Migrace je ve výzkumu chápána jako prostorové přemísťování v rámci vybraných lokalit (vnitrolokální migrace), v rámci regionu (vnitroregionální migrace, v desk research je pro vnitrolokální a vnitroregionální migraci používán výraz interní) a externí migrace (migrace mimo hranice regionu Šluknovska). V rozhovorech bylo nutné přesně se doptávat na časové určení popisovaných událostí. Výrokem „*ted' se sem stěhují lidé*“ totiž respondenti mysleli třeba i migraci probíhající v letech devadesátých nebo před obdobím posledního roku a půl, který byl primárně sledován.

Limity poznání

Výzkumnice se v terénu potýkaly s občasnou negativní reakcí některých zpovídaných pracovníků v sociální oblasti v podobě neochoty poskytnout úplné informace. Instituce v některých obcích dále poskytly kvantitativní údaje, o kterých jiné obce tvrdily, že je není možné zpracovat či získat. Byť výzkumnice opakovaně zdůrazňovaly, že s *Agenturou* spolupracují pouze externí formou, propojenost s touto institucí mohla být důvodem zmíněného přístupu. Taktéž se mnohdy jevilo obtížné přesvědčit informátory o nezávislém pohledu výzkumnic, jakož i o faktu, že nejsou „*novinářky*“ či „*reportérky*“.

⁴ Přesný počet rozhovorů a informátorů viz u popisu jednotlivých měst.

Užívání pojmů

Pro hlubší pochopení dění ve Šluknovském výběžku pokládáme za podstatné poukázat na širší implikace užívání několika pojmů, jež se nejčastěji objevovaly ve veřejných a soukromých debatách ohledně událostí v regionu, především ve vztahu k Romům se složitým sociálním zázemím. Několik zde popisovaných výrazů je již delší dobou používáno nejrůznějšími politickými, nevládními a mediálními aktéry. Domníváme se ovšem, že nekritické přebírání těchto pojmů – kdysi považovaných za okrajové – proniklo skrze interpretace dění na Šluknovsku v alarmující míře do mainstreamových diskurzů. Toto považujeme za nežádoucí trend, neboť nesprávně zvolené pojmy jsou schopny přispět k růstu napětí, k vyhocení názorů, vymezování se a k dalšímu ubývání společenské solidarity.

Při sledování celostátních a lokálních mediálních zdrojů (tisku, internetových zdrojů a televizních pořadů) se ukázal jako zarážející počet novinářů, komentátorů, ale i politiků, kteří nekriticky přebírají výrazy „nepřizpůsobivý“/ „přizpůsobivý,“ respektive neméně manipulativní pojem „slušní lidé“. Nejenom, že je životní realita regionu a všech lidí – natož těch, jež jsou plošně odsouzeni jako „nepřizpůsobiví“ – komplexnější, než aby je vystihla prostá binární dichotomie rozdělující celou populaci do dvou skupin, ale tyto dvě imaginární skupiny v diskusích přesně reflektují etnickou i mocenskou dělbu občanů českého státu. Atributy tohoto pojmu v plné míře odpovídají rasistickým předsudkům vůči Romům, přičemž nejenom zakrývají dlouhodobé, systematické vyloučení tohoto etnika ze společenských mocenských struktur, příčiny chudoby a marginalizace, ale taktéž prezentují současné životní podmínky chudých Romů jako důsledky „nevůle“ a nedostatku aktivity ve společnosti, ve které má každý její člen údajně totožné šance pro uplatnění a seberealizaci. Nespočetné teorie a studie o souvislostech mezi skupinovou příslušností, chudobou a marginalizací však ukazují, že tento přístup je přinejmenším zjednodušující. Podobně již zmíněný výraz „přizpůsobivý“ či „slušný“ označuje člověka zaměstnaného, navenek normativně žijícího a shodou okolností zpravidla člena „většinové“ společnosti. Tito lidé jsou hodnoceni kladně, bez ohledu na jejich faktické činy a postoje.

Taktéž bychom rády upozornily na problematičnost diskurzu o „starousedlících“ a „novousedlících“, jenž nese vzhledem k regionální historii a změnám v sestavě obyvatelstva ve 20. století specifické významy. Nekritické přebírání těchto pojmů totiž naznačuje, že region v nedávné minulosti již nabyl konečného stavu a na místní imaginární mapě obyvatelstva již není prostor pro změny. Termín se opět používá s etnickými konotacemi, avšak neodpovídá realitě regionu, kde též samozřejmě žijí dlouhodobě usdlé romské rodiny a migrují i Neromové (jež nikdo za „novousedlíky“ neoznačuje a jejichž migrace je „neviditelná“). „Novousedlíci“ mají být dále ti, se kterými přicházejí „problémy“; lidé, na které se mohou delegovat všechny potíže regionu. Považujeme za kontraproduktivní systematické užívání těchto výrazů ze strany místních sociálních pracovníků či politiků. Jsou-li tyto výrazy pronesené navíc českou politickou elitou, dostávají nepřislušnou legitimitu, na verbální úrovni totiž de facto vytvářejí jednotnou skupinu lidí, kteří v této podobě v praxi jednoduše neexistují.

Mediální referování o „číslech“ (počtech migrantů, výši kriminality atd.) a interpretace vznikající na základě těchto čísel, se ukázaly jako značně nekonzistentní. Můžeme narazit na texty odhadující zvýšení kriminality o 20 % ale i na texty, které tvrdí, že vzrostla o 200 %. Navíc též velmi záleží na tom, jak důsledně jednotlivá policejní pracoviště trestné činy či přestupky zaznamenávají. Pracoviště s důsledným registrováním všech prohřešků bez tendence „degradovat“ trestné činy na přestupky či vymlouvat občanům jejich hlášení, může vykazovat jiné statistické údaje než pracoviště, které uvedené strategie používá. Migranti se pak podle informací z tisku na Šluknovsko „valí“ minimálně v tisících.

2.2 Chronologický přehled významných událostí na Šluknovsku 2011

Záměrem chronologického přehledu není poskytnutí vyčerpávajícího přehledu ohledně „etnických nepokojů“ v regionu, jedná se o souhrn nejvýznamnějších událostí a s nimi souvisejícího politického dění na lokální úrovni v období květen až říjen 2011, kdy se regionu dostalo nejvíce politické i mediální pozornosti.⁵

Datum	Lokalita/-y	Událost
30. květen	Šluknov	schůzka starostů a členů <i>Sdružení pro rozvoj Šluknovska (SPRŠ)</i> ; otevřený dopis premiérovi Petrovi Nečasovi, žádost o pomoc při řešení zhoršené bezpečnostní situace ve městech a obcích Šluknovského výběžku ⁶
7. srpen	Nový Bor	„mačetový“ útok místních Romů na neromské hosty baru Pivní pomoc
17. srpen	Šluknov	jednání <i>SPRŠ</i> k bezpečnostní situaci v regionu za účasti starostů a místostarostů, ředitele <i>Agentury</i> Martina Šimáčka, poslanců Parlamentu ČR Jaroslava Foldyny a Františka Bublana a primátora města Děčín Františka Pelanta
21. srpen	Rumburk	hromadná rvačka mezi skupinou romských a neromských mladých mužů (vyšetřování později ukáže, že se násilí dopustilo 4 - 5 mladíků na každé straně)
23. srpen	Šluknovský výběžek	nasazení Speciální pořádkové jednotky policistů z Prahy
25. srpen	Rumburk	setkání starostů s ministrem vnitra Janem Kubíkem a policejním prezidentem Petrem Lessy
26. srpen	Varnsdorf	shromáždění proti „nepřízřivobivým“ svoláno Lukášem Kohoutem (v roce 2005 odsouzen za podvod v souvislosti s objednáváním letů do zahraničí na jméno tehdejšího ministra zahraničí Jana Kavana), jménem sdružení <i>Zelené Ústecko</i> (přibl. 200 účastníků)
26. srpen	Rumburk	demonstrace <i>ČSSD</i> , přítomni jsou i příznivci sdružení <i>Občanského odporu</i> (přibl. 1200 - 1500 účastníků); zaznívají rasistická hesla, pochod v ulicích města, k panelovým domům na ulici SNP a k domu, kde bydlí jeden z romských účastníků rvačky ze dne 21. srpna; zasahuje policie ČR
2. září	Varnsdorf	demonstrace s názvem <i>Demonstrace proti občanům, kteří poškozují město Varnsdorf</i> , svoláno pravicovým extremistickým seskupením <i>Svobodná mládež</i> a Lukášem Kohoutem (přibl. 500 účastníků); pochod k ubytovně Sport, obývané Romy (přibl. 300 účastníků)
2. září	Rumburk	schůzka představitelů samospráv, ministerstva vnitra a <i>Svazu měst a obcí ČR</i> ; zformulování tzv. „Desatera Šluknovského výběžku“, ⁷ ve kterém zástupci měst a obcí v regionu žádají vládu a Parlament ČR, Policii ČR a příslušné orgány státní správy o prosazení požadavků v něm obsažených
3. září	Varnsdorf	protiromské shromáždění podpořené seskupením <i>Svobodná mládež</i> i <i>Autonomní nacionalisté</i> ; cestu demonstrantů k ubytovně Sport přehradí policie (1.000 – 1.500 účastníků); zasahuje policie ČR
6. září	Rumburk	setkání starostů Šluknovského výběžku s hejtmankou Ústeckého kraje Janou Vaňhovou ohledně tzv. „Ústeckého balíčku“ (návrh legislativních změn, s nimiž Ústecký kraj vystoupí v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR) ⁸

⁵ Pro detailní přehled protestních akcí viz. *Události ve Šluknovském výběžku*, dokument Ministerstva vnitra ČR. www.mvcr.cz/soubor/udalosti-ve-sluknovskem-vybezku-k-pdf.aspx. Navštíveno 9. ledna 2012.

⁶ *Žádost o pomoc při řešení zhoršené bezpečnostní situace*, SPRŠ. <http://sprs.sluknovsko.cz/images/necas2.pdf>. Navštíveno 6. ledna 2012.

⁷ *Desatero Šluknovského výběžku*, SPRŠ. <http://sprs.sluknovsko.cz/cinnost/desatero.htm>. Navštíveno 6. ledna 2011.

⁸ Viz. http://www.kr-ustecky.cz/vismo/osnova.asp?id_org=450018&id_osnovy=190053&p1=84858. Navštíveno 9. ledna 2011.

9. září	Varnsdorf	neoprávněná demonstrace s názvem <i>Pochod městem za nižší kriminalitu</i> svolána Terezou Novákovou a Lukášem Kohoutem (přibl. 200 - 300 účastníků); zasahuje policie ČR
10. září	Nový Bor	shromáždění a pochod <i>Dělnické strany sociální spravedlnosti (DSSS)</i> (přibl. 500 účastníků)
10. září	Varnsdorf	demonstrace <i>DSSS</i> a spontánní nepovolený pochod k ubytovně na ulici T. G. Masaryka, obývané Romy (přibl. 1.000 – 1.500 účastníků); zasahuje policie ČR
17. září	Varnsdorf	shromáždění ohlášené Lucií Zenkerovou (stíhána pro popírání genocidy během 2. sv. války) a Lukášem Kohoutem, původně označená jako náboženské shromáždění (přibl. 400 - 600 osob); zasahuje policie ČR
19. září	Rumburk	setkání starostů s ministrem práce a sociálních věcí Jaromírem Drábkem, prezentování „motivačních“ opatření pro řešení situace a migrace „nepřizpůsobivých“ v regionu; opatření MPSV se týkají veřejné služby, školní docházky a návaznosti doplatku na bydlení na trvalý pobyt
19. září	Nový Bor, Rumburk, Varnsdorf	návštěva premiéra Petra Nečase
24. září	Varnsdorf	shromáždění pro odstoupení vedení města a pochod městem, organizátorem akce je Lukáš Kohout (přibl. 250 - 300 účastníků)
24. září	Varnsdorf	akce iniciativy <i>Nenávist není řešení</i> , dětský den s kulturním programem v ubytovnách na ulici T. G. Masaryka a Sport
1. říjen	Praha	demonstrace levicových aktivistů proti rasismu na severu Čech; souběžná akce demonstrantů z Varnsdorfu proti „nečinnosti vlády“ a „romské kriminalitě“ na Šluknovsku
15. říjen	Šluknov	demonstrace proti „nepřizpůsobivým“ svolána Lukášem Kohoutem (přibl. 50 neromských účastníků)
19. říjen	Benešov nad Ploučnicí	setkání starostů Šluknovského výběžku s prezidentem Václavem Klausem
20. říjen	Rumburk	setkání starostů s policejním prezidentem Petrem Lessym, dohoda o zachování všech tabulkových míst policistů ve výběžku

3. Výsledky desk research (Co ukazují data o migraci, sociálním postavení a bezpečnosti)

3.1 Metodologie sběru dat

V souvislosti s napětím v regionu byly neustále různými aktéry (politiky, novináři i obyčejnými obyvateli) opakovány následující teze: do měst na Šluknovsku v posledních letech proudí stále více a více „nepřizpůsobivých“ (slovy tohoto diskurzu). V důsledku této imigrace se ve stejné době výrazně zvyšuje kriminalita. Cílem desk-research bylo prozkoumat prostřednictvím dat získaných od místních orgánů veřejné správy, nakolik uvedené (a široce sdílené) teze odpovídají realitě.

Sběr dat byl zaměřen na sledování migrace osob ohrožených sociálním vyloučením v období od ledna 2009 – do října 2011. Zkoumaná migrace byla rozdělena na migraci odehrávající se v rámci regionu Šluknovsko (interní) a na migraci z a do ostatních regionů (externí). Cílem bylo zjistit, kolik migrujících osob skutečně zachycují data poskytnutá různými institucemi. Vzhledem k veřejné diskusi o nárůstu kriminality ověřujeme též tato data a věnujeme se i vybavenosti jednotlivých měst s ohledem na nabídku sociálních služeb.

Sběr dat k migraci vycházel z následujících předpokladů:

- 1) Analýzou kvantitativních dat je možné kvantifikovat počet migrujících osob, které jsou ohroženy sociálním vyloučením.
- 2) Osoby ohrožené sociálním vyloučením čerpají dávky z dávkového systému hmotné nouze.
- 3) Dávkový systém hmotné nouze nezakládá povinnost institutu trvalého bydliště.
- 4) Osoby ohrožené sociálním vyloučením proto nemusí procházet migrací zachycenou evidencí obyvatel.
- 5) Pohyb osob, které nejsou přihlášeny k trvalému pobytu, lze zachytit v rámci evidence následujících systémů:
 - evidence Úřadu práce
 - evidence příchodů a odchodů dětí na školy
 - evidence OSPOD (Orgánu sociálně-právní ochrany dětí)
 - evidence spisů hmotné nouze
- 6) Přes výše uvedené evidence existuje skupina osob, která nemusí procházet žádným z navržených systémů a patří do migrující skupiny osob ohrožených sociálním vyloučením, např. osoby sankčně vyřazené z evidence úřadu práce, cizí státní příslušníci, osoby bez přístřeší; osoby, které zůstávají v evidenci jmenovaných systémů v místě svého původního bydliště, apod.

Počet osob ohrožených sociálním vyloučením a přicházejících do regionu nebo nacházejících se v něm je tedy obtížně zjistitelný, protože se tyto lidé ne vždy přihlašují k trvalému pobytu, často zůstávají v evidenci úřadu práce a oddělení hmotné nouze v místě původního bydliště a dávky žádají tam. K získání dávek hmotné nouze není nutné se k trvalému pobytu přihlásit, lze jen požádat o převedení spisu. Přihlášení k trvalému pobytu je dále spojeno se zatěžující nutností administrativních úkonů, např. vystavení nového občanského průkazu apod. Vzhledem k povinnosti školní docházky lze tyto nepřesnosti korigovat srovnáním s počtem migrujících dětí na školách.

Počty lidí, které zachycujeme v interní a externí migraci, mohou být dále zkresleny tím, že prvním přihlášením k trvalému pobytu a následným přesunem v regionu Šluknovska je migrace evidencí zachycena již jako interní. Část interní migrace tedy může být způsobena osobami, které do regionu přišly. Z těchto důvodů stojí za pozornost i lokality, do kterých lidé ze Šluknovska naopak odcházejí – nezdá se, že tyto lokality totožné s lokalitami, ze kterých původně migranti přišli.

Data byla získána oslovením těchto institucí:

1) Městské úřady: Rumburk, Krásná Lípa, Jiříkov, Šluknov, Varnsdorf

Požadovány byly tyto údaje:

• **Bezpečnost**

V letech 2009 – 2011, za jednotlivé roky:

- výdaje obcí na bezpečnost a prevenci
- počty městských policistů

• **Bytový odbor**

V letech 2009 – 2011, v jednotlivých čtvrtletích:

- Počet obecních bytů
- Počet volných bytů

• **Správní odbor – evidence obyvatel**

V letech 2009 – 2011, v jednotlivých čtvrtletích:

- Počet nově přihlášených osob z jiné obce (města)
- Počet odhlášených osob z důvodu přestěhování do jiné obce (města)

• **Sociální odbor**

V letech 2009 – 2011, za jednotlivé roky:

- Počet terénních pracovníků
- Počet poskytovatelů odborného sociálního poradenství
- Počet kontaktních center
- Počet nízkoprahových denních zařízení
- Počet nízkoprahových center pro děti a mládež
- Počet míst na službě noclehárna
- Počet azylových domů a kapacita
- Počet ubytoven a jejich kapacita
- Počet poskytovatelů sociálně-aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi

• **Oddělení sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) – Varnsdorf, Rumburk**

V letech 2009 – 2011, v jednotlivých čtvrtletích:

- Nové spisy (stěhování spisů) – Počet X do jakého města se přistěhovali X z jakého města
- Děti do 15 let (poruchy chování) – Počet X místo pobytu dítěte
- Děti do 15 let (činy jinak trestné) – Počet X místo pobytu dítěte
- Mladiství (poruchy chování) – Počet X místo pobytu mladistvého
- Mladiství (provinění) – Počet X místo pobytu mladistvého
- Intervence z důvodu hrozící ztráty bydlení – Počet kasuistik X místo pobytu (obec)
- Počet dětí s nařízenou ústavní výchovou
- Existence kurátora pro děti a mládež
- Počet klientů

• **Hmotná nouze – Varnsdorf, Rumburk, Šluknov**

Vývoj výše vyplacených dávek v hmotné nouzi, pro jednotlivé měsíce v letech 2009, 2010, 2011, v jednotlivých obcích.

Vývoj počtu žádostí o dávky v hmotné nouzi, pro jednotlivé měsíce v letech 2009, 2010, 2011 u těchto dávek, v jednotlivých obcích:

- Příspěvek na živobytí
- Doplatek na bydlení

Počet společně posouzených osob pobírajících dávky v hmotné nouzi za vybrané měsíce: říjen 2009, 2010, 2011 u těchto dávek:

- Příspěvek na živobytí
- Doplatek na bydlení

Počet přistěhovaných dávek + počet společně posuzovaných osob, hmotné nouze (tj. přistěhované žádosti, přistěhované spisové dokumentace), pro jednotlivé měsíce v letech 2009, 2010, 2011 + obec, odkud lidé přicházejí a kam odcházejí.

2) Policie České Republiky (PČR): Krajské ředitelství PČR – Děčín

V letech 2009 – 2011, v jednotlivých čtvrtletích:

- Počet trestných činů X lokalita
- Index nápadu trestné činnosti⁹
- Počet přestupků osob, které mají trvalé bydliště v regionu
- Počet přestupků osob, které nemají trvalé bydliště v regionu

3) Úřad práce: Rumburk, Varnsdorf

V letech 2009 – 2011, v jednotlivých čtvrtletích, pro jednotlivé obce:

Rumburk, Jiříkov, Krásná Lípa, Šluknov, Staré a Nové Křečany a ostatní

Varnsdorf, Horní a Dolní Podluží, Rybniště, Jiřetín pod Jedlovou:

- Aktuální počet nezaměstnaných
- Celková míra nezaměstnanosti
- Počet volných pracovních míst
- Struktura uchazečů o práci KZAM¹⁰
- Struktura uchazečů o práci podle vzdělání
- Struktura uchazečů o práci dle délky evidence
- Počet nezaměstnaných absolventů ZŠ
- Počet osob vyřazených z evidence ze sankčních důvodů

4) Školy: Šluknovsko

V letech 2009 – 2011, v jednotlivých pololetích:

- Počet přihlášených dětí z důvodu přistěhování, lokalita
- Počet odhlášených dětí z důvodu odstěhování, lokalita

Úplnost dat

Získaná data nebyla vždy úplná a neobsahovala stanovený formát, proto byla ústně konzultována s pracovníky, kteří byli pověřeni zpracováním dat. Některá požadovaná data se nepodařilo od některých oslovených institucí získat ani po ústních konzultacích. Jednotlivé agendy obcí s rozšířenou působností a agendy pověřených obcí vykazovaly rozdílné způsoby vedení evidencí, rejstříků a dat obecně i rozdílnou ochotu k poskytování dat. Proto získaná data ze stejných agend různých obcí byla často vzájemně nekompatibilní a obtížně porovnatelná. Z těchto důvodů nejsou všechna získaná data v porovnání zpracována.

V kvantitativní části zprávy popisujeme nejdříve migraci na Varnsdorfsku, poté na Rumbursku,

⁹ Tj. počet trestných činů na určitý počet obyvatel.

¹⁰ Struktura zaměstnanosti podle kategorií zaměstnání.

následuje srovnání obou regionů a dovětek ke kriminalitě.

3.2 Migrace Varnsdorfsko¹¹

Migrace dle evidence obyvatel¹²

Tabulky zachycují celkovou úředně zaznamenanou migraci v regionu Varnsdorfska. Údaje v této tabulce se netýkají pouze sociálně vyloučených a Romů, ale týkají se všech obyvatel, kteří se přihlásili k trvalému pobytu, nebo se z něj odhlásili. Výše oficiální migrace poukazuje na míru úředně zachyceného pohybu v dané lokalitě a regionu a umožňuje srovnání s dalšími daty – např. s daty z evidence úřadů práce a o příjemcích dávek hmotné nouze, která se vztahují specificky k osobám sociálně vyloučeným či ohroženým sociálním vyloučením. Počty uvedené pro jednotlivé lokality zahrnují součet migrace za celý rok, instituce poskytla údaje jen k nejčetnějším lokalitám.

Přírůstek i úbytek osob v rámci evidencí obyvatel zachycené migrace je vyrovnaný, odehrává se především v rámci vnitroregionální migrace, a krom příchozích z Prahy na úrovni sousedních regionů. Za poslední tři roky ubylo podle této evidence na Varnsdorfsku 21 lidí, ročně se odstěhuje 276 osob a přistěhuje 269 osob a nedochází k výraznějšímu úbytku či nárůstu. S počtem 15.867 obyvatel (2010) se tak odstěhuje i přistěhuje cca 17 osob na 1.000 obyvatel.¹³

Tabulka 1: Přírůstek a úbytek osob podle evidence obyvatel Varnsdorf

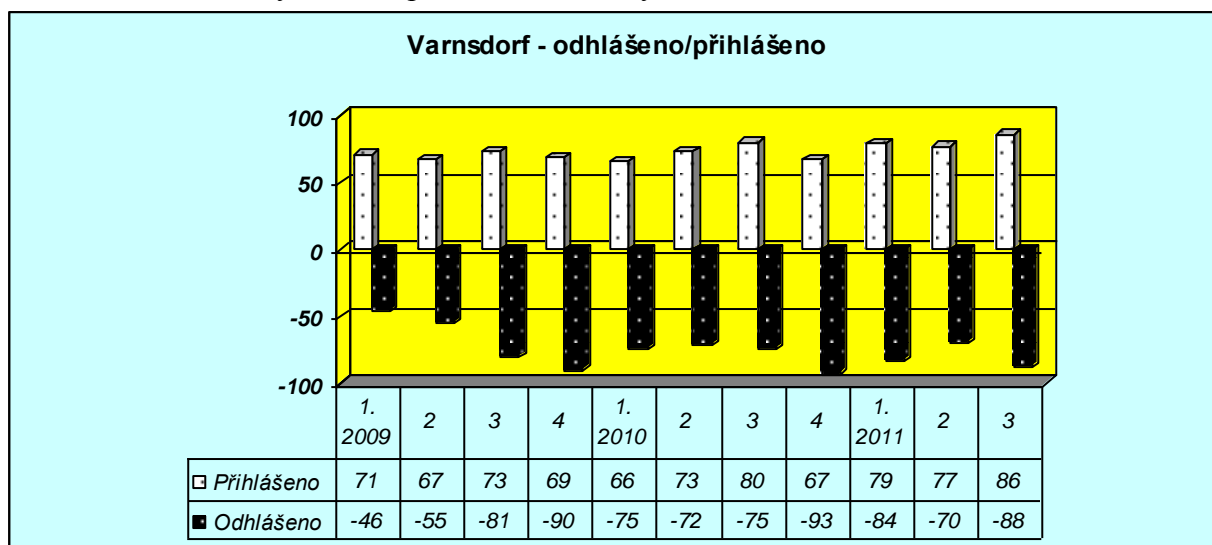
Varnsdorf	Rok	Čtvrtletí	Odhlášeno	Do obce ročně	Přihlášeno	Z obce ročně
	2009	1. 2009	-46	Rumburk (47)	71	Rumburk (57)
		2	-55	Liberec (25)	67	Šluknov (17)
		3	-81	Praha (19)	73	Krásná Lípa (13)
		4	-90		69	
	2010	1. 2010	-75	Rumburk (51)	66	Rumburk (58)
		2	-72	Praha (35)	73	Krásná Lípa (17)
		3	-75	Ústí n. L. (16)	80	Dolní Podluží (16)
		4	-93		67	
	2011	1. 2011	-84	Rumburk (46)	79	Rumburk (37)
		2	-70	Praha (22)	77	Krásná Lípa (15)
		3	-88	Jiříkov (16)	86	Šluknov (12)
	Celkem			-829		808

¹¹ Varnsdorf a obce ve správním obvodu obce s rozšířenou působností Chřibská, Rybniště, Horní a Dolní Podluží a Jiřetín pod Jedlovou.

¹² V tabulce jsou červeně označeny řádky s výraznějšími počty migrace.

¹³ V Ústeckém kraji přibližně srovnatelná Roudnice n. Labem (13.229 obyvatel v r. 2009) má na tisíc obyvatel za 2007-2009 52 příchozích a 42 odchozích. Bílina s 15.903 obyvateli v r. 2009 má 31 příchozích a 29 odchozích. V porovnání s nimi je tedy oficiální migrace Varnsdorfu i poloviční.

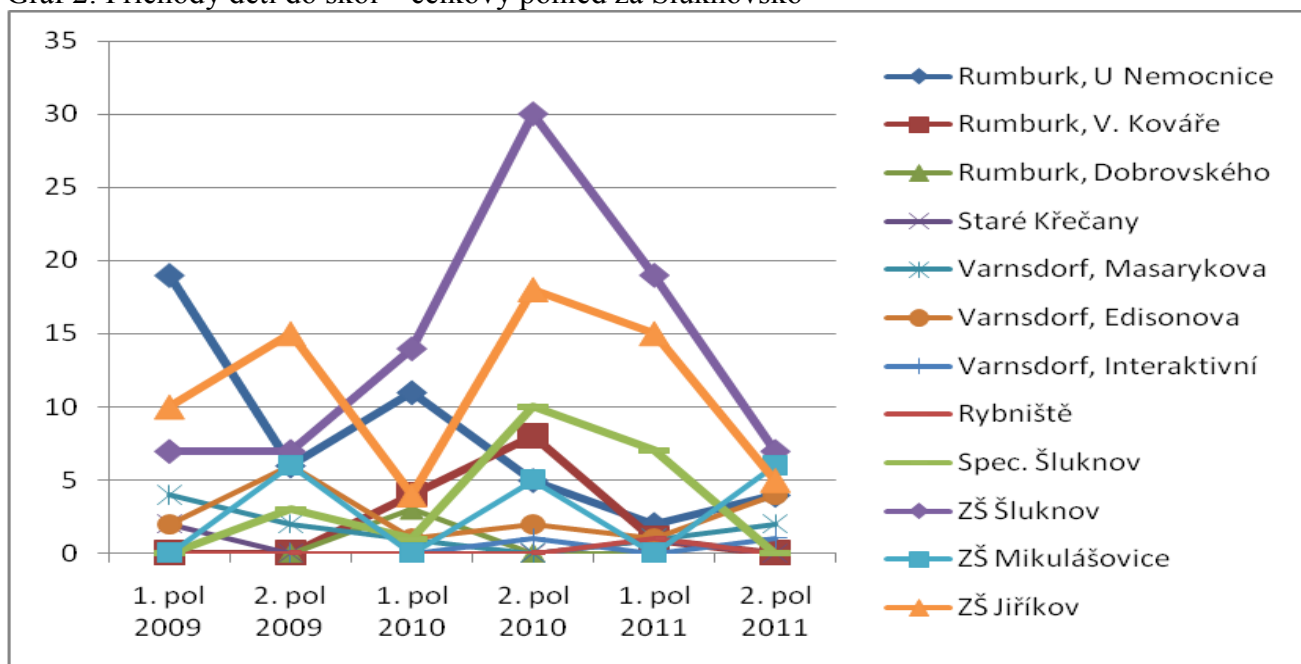
Graf 1: Přírůstek a úbytek osob podle evidence obyvatel Varnsdorf

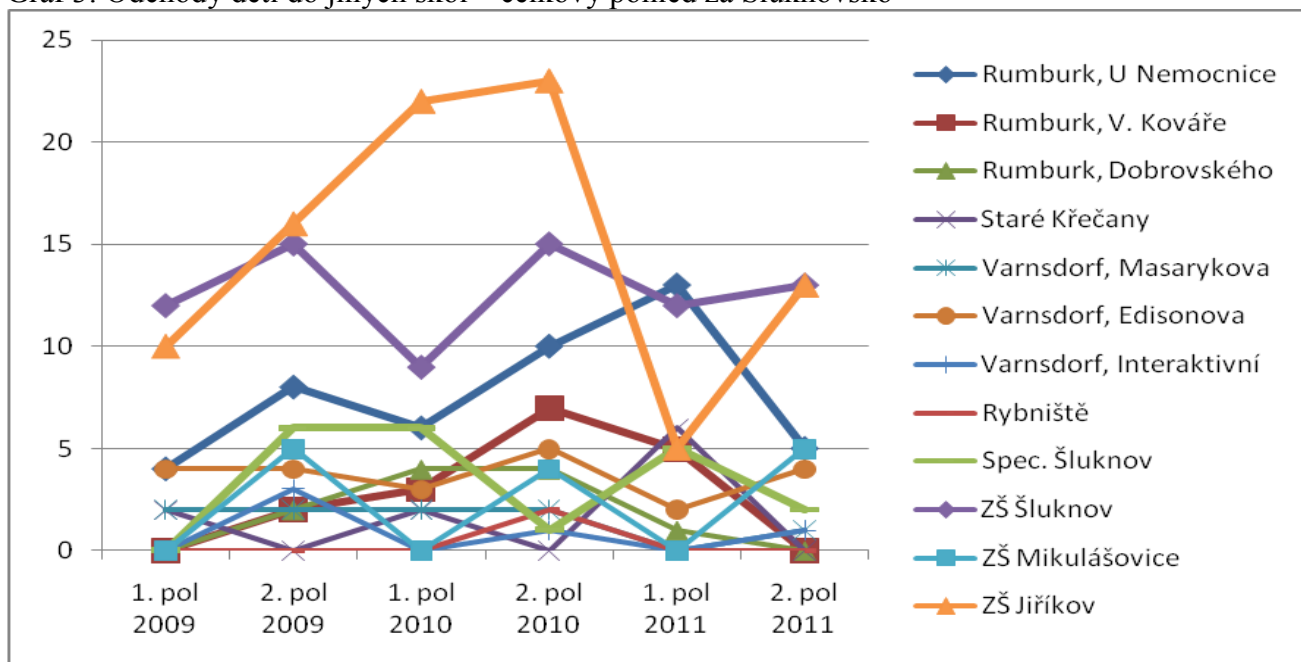
Migrace žáků na školách

Data, která můžeme získat z údajů ze škol, již mohou zachytit migraci rodin nepřihlašujících se k trvalému bydlišti. Stejně jako předchozí zdroj ale nezachycují sociální situaci rodin. V těchto číslech se tedy nejedná o sociálně vyloučené či Romy, v některých případech také nemusí jít o odchod na jinou školu z důvodu migrace, ale pouze změnu školy žákem/žákyní při zachování místa pobytu. Do grafu jsme vybrali školy s vyššími ukazateli migrace. Čísla poskytnutá uvedenými školami jsou detailní a umožňují přesný pohled na migraci na Varnsdorfsku (a potažmo i Rumbursku). **Získaná čísla poukazují na to, že migrace na Varnsdorfsko je umírněná (přistěhuje se nebo odstěhuje nejvýše celkem okolo deseti dětí za školu a pololetí) a největší dynamiku vykazuje základní škola ve Šluknově (rekord v příchozích 30 dětí v 2. pol. 2010) a v Jiříkově (rekord v odchozích 23 dětí v 2. pol. 2010) – což už jsou školy patřící pod Rumbursko.** Čísla ze škol ve Varnsdorfu lze považovat za úplná, protože výplata sociálních dávek v této lokalitě je vázána na trvalý pobyt ve Varnsdorfu a příjemci jsou vázáni plněním povinností, mezi které patří i monitoring školní docházky. Migraci na vybraných školách stejně jako cílové lokality migrujících žáků a žákyň pak rozebíráme v kapitole Rumbursko.

Graf 2: Příchody dětí do škol – celkový pohled za Šluknovsko

Graf 3: Odchody dětí do jiných škol – celkový pohled za Šluknovsko

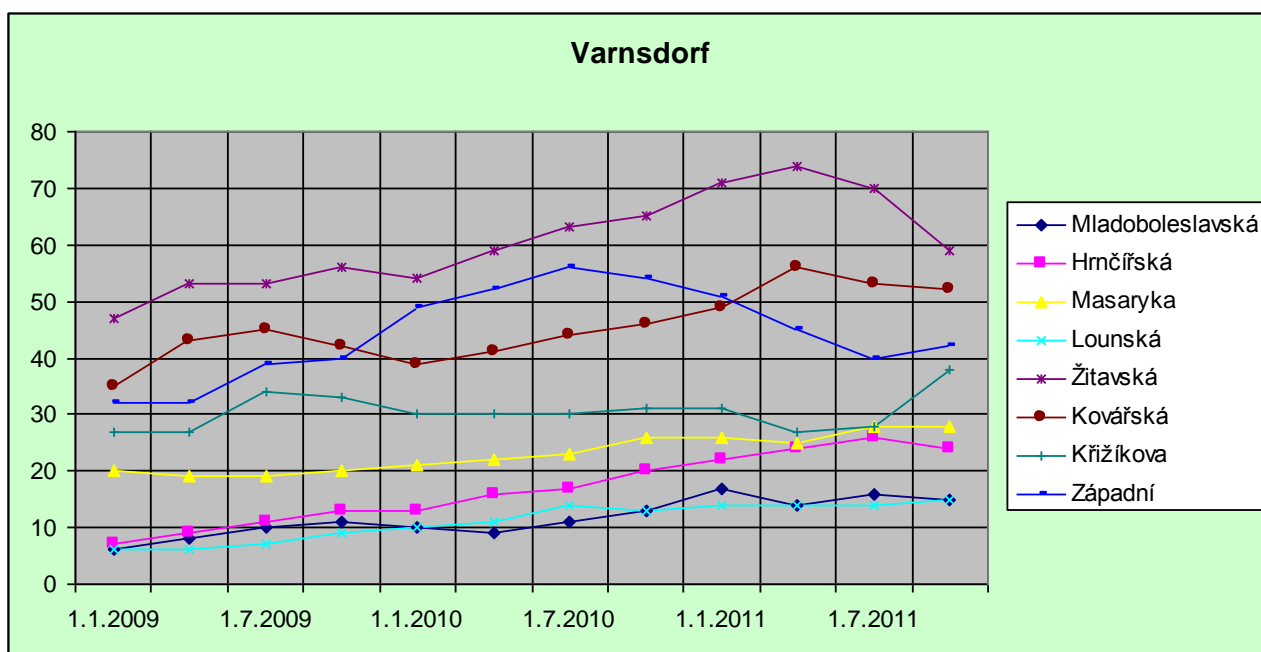

Propojení migrace a sociální situace

Údaje k migraci a sociální situaci, můžeme získat ze dvou zdrojů. Jednak z evidence úřadu práce, dále pak z evidence hmotné nouze. Pro případné zachycení osob bez trvalého pobytu, jsme se zaměřili převážně na údaje dokumentující nárůst počtu osob na adresách udávaných jako kontaktní adresy. Tyto údaje nám neukáží přímo migraci, ale jsou schopny zachytit nárůst nezaměstnanosti na

určité adrese. Pracovalo se i s předpokladem povinné evidence osoby na úřadu práce pro účel následného čerpání dávky hmotné nouze. V grafu uvedeném níže je vidět větší počet nezaměstnaných lidí na ulici Žitavská, na které se nachází soukromá ubytovna Sport, v ulici Kovářská, kde jsou panelové domy soukromého vlastníka, a na ulici Západní a Křížikova, což je sídliště. Tyto jmenované ulice byly též poměrně dynamické ohledně kolísání počtu nezaměstnaných.¹⁴

Graf 4: Nárůst počtu osob z evidence úřadu práce na adresách, udávaných jako kontaktní adresy Varnsdorf

Dále jsme se věnovali údajům o hmotné nouzi. Skupinu osob ohrožených sociálním vyloučením lze charakterizovat nedostatečným finančním zabezpečením pokrývajícím životní náklady. Zčásti je možné tuto životní situaci řešit dávkami hmotné nouze. Osoba/rodina pobírající dávku hmotné nouze Příspěvek na živobytí, není schopna činit finanční rezervy a je ohrožena sociálním vyloučením. Množství osob závislých na dávkách hmotné nouze v regionu vypovídá o socioekonomické situaci obyvatel regionu a narůstající počet těchto osob může svědčit o dalším socioekonomickém propadu obyvatel. Získaná data nám dávají obrázek o všech lidech, kteří do regionu přicházejí bez rozdílu etnicity. Migraci osob závislých na dávkách hmotné nouze pak lze částečně vyvodit z množství postoupených spisů oddělení dávek hmotné nouze.

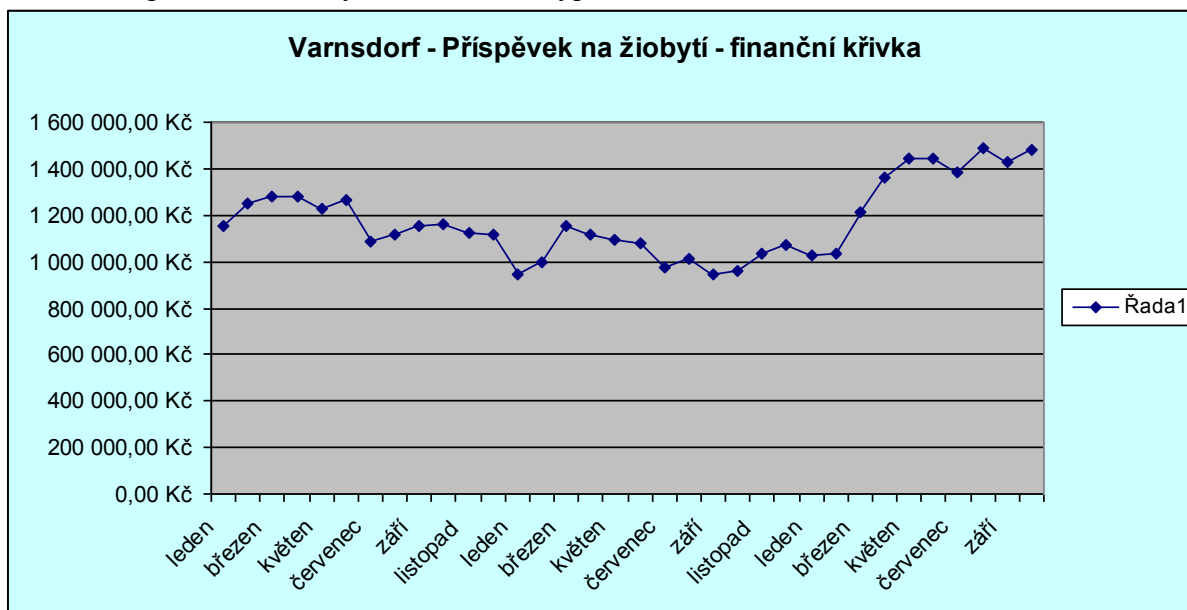
Dávky hmotné nouze se nevyplácejí jednotlivě na osobu. Jedna osoba podává žádost i za další společně posuzované osoby. Tzn. jedna žádost, není rovna jedné osobě. Pro výplatu dávek hmotné nouze není nutné přihlášení osoby k trvalému pobytu. Výše vyplacené dávky závisí na množství společně posuzovaných osob, na množství finančních prostředků vyplacených osobě/rodině z jiných dávkových systémů (dávky státní sociální podpory, příjmy v rámci výplaty důchodů z České správy sociálního zabezpečení, aj.) a na dalších okolnostech, jako je například zdravotní stav.

Finanční křivka má stoupající tendenci, především v roce 2011, křivka žádostí má tendenci opačnou, tedy je méně žádostí o dávky, žadatelé ale více dostávají, možná především proto, že

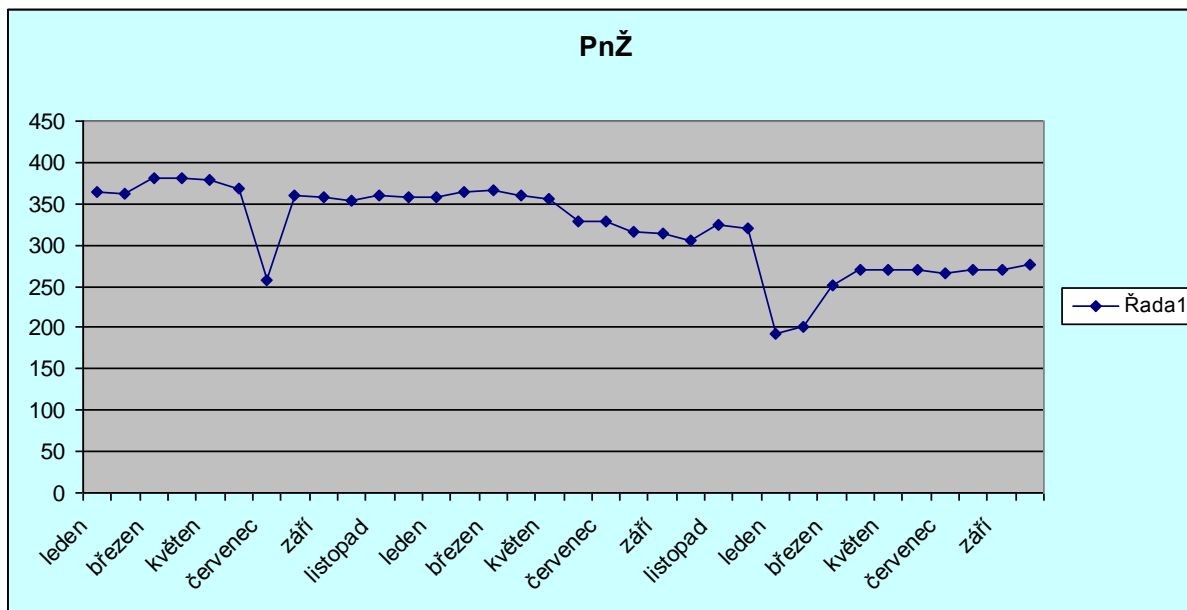
¹⁴ Pokud však máme ulici s velkým počtem obyvatel (panelové domy), mohou tyto ulice vykazovat vyšší stav nezaměstnanosti než ulice s rodinnými domy.

se zvyšuje počet společně posuzovaných osob (případně proto, že se jim vede hůře a dostávají méně z jiných dávkových systémů). Zda růst počtu společně posuzovaných osob (viz třetí tabulka) může naznačovat sestěhovávání, nelze z dat potvrdit.

Graf 5: Příspěvek na živobytí Varnsdorf – vyplacené finance

Graf 6: Příspěvek na živobytí Varnsdorf – počet žádostí

Tabulka 2: Porovnání počtu společně posuzovaných osob na příspěvku na živobytí v měsících říjnu, v pravém sloupci indexace na tisíc obyvatel města Varnsdorf

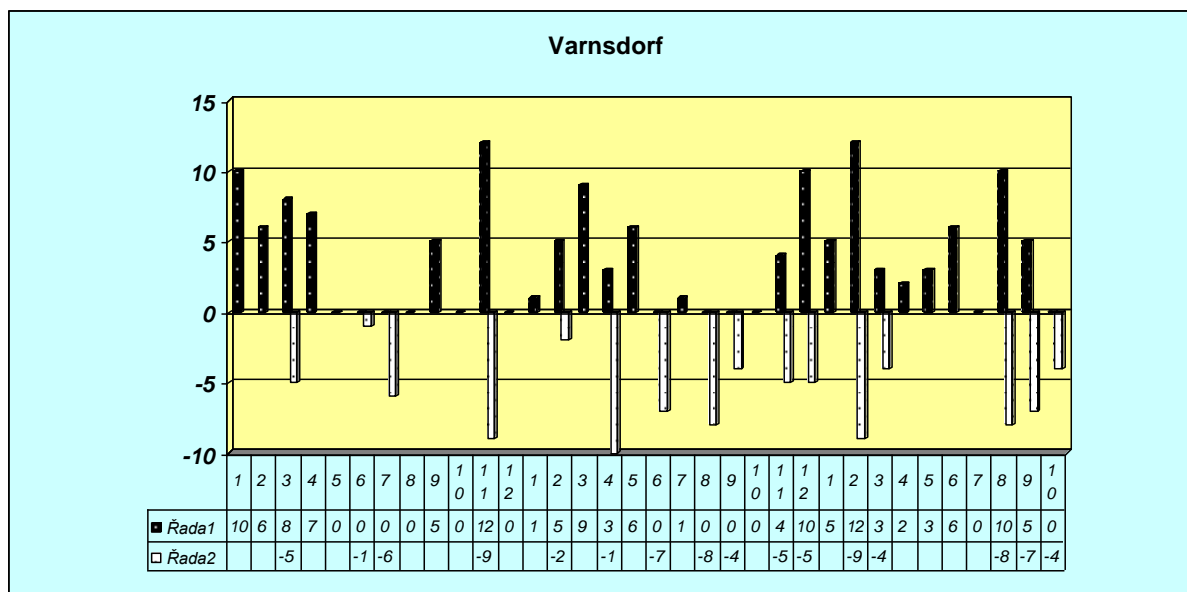
Varnsdorf			
Počet obyvatel - správní obvod			20.651
Měsíc	Rok	PnŽ + SPO	Index na 1.000 obyv.
říjen	2009	553	26,78
říjen	2010	538	26,05
říjen	2011	796	38,55

Podívejme se tedy na migraci jednotlivých spisů a na to, kolik společně posuzovaných osob (SPO) nám ukáží data. Data nám poskytnutá nebyla úplná, úbytek spisů byl zrekonstruován z dat ostatních pověřených obcí, nemohli jsme tedy zachytit migraci z regionu ven. Po celé sledované období docházelo k přírůstku i úbytku. Za sledované období v jednom měsíci migrace spisů pětkrát dosáhla čísla deset osob (z toho dvakrát ho mírně překročila), tedy ani v těch nejexponovanějších měsících nepřicházelo do města o mnoho více než deset lidí ve špatné sociální situaci, kteří si pak požádali o dávky hmotné nouze.

V dalších tabulkách pak ukazujeme, odkud lidé v hmotné nouzi přicházeli. Červeně jsou vyznačena období, kdy došlo k výraznější migraci. Migrace – úbytek (odstěhované spisy) byla sestavena rekonstrukcí na základě dat ostatních pověřených obcí v rámci regionu, nepostihuje proto migraci z regionu. Na základě údajů z tabulek lze konstatovat, že **vnitroregionální migrace převažuje nad externí**. Nejčastější externí migrace do regionu pak byla z lokalit: Liberec, Česká Lípa, Teplice. V případě Liberce a České Lípy jde o sousedící regiony. **Každoročně tedy na Varnsdorfsko přijde mezi čtyřiceti až padesáti osobami, které pobírají příspěvek na živobytí**, v průměru 44 osob. Odejde v průměru 32 osob.¹⁵ Za celou sledovanou dobu přišlo 133 a odešlo 94 lidí v hmotné nouzi.

¹⁵ Zde ale nemáme přesné údaje, neboť uvedené číslo nezahrnuje ty, kteří se odstěhovali z regionu.

Graf 7: Migrace spisů hmotné nouze – společně posuzované osoby Varnsdorf

Tabulka 3: Detail migrace spisů – přistěhované¹⁶

Měsíc	Rok	Přistěhované spisy	počet SPO ¹⁷	Odkud
1	2009	1	10	Šluknov
2	2009	1	6	Rumburk
3	2009	1	8	Liberec
4	2009	2	7	Rumburk, Šluknov
5	2009	0	0	
6	2009	0	0	
7	2009	0	0	
8	2009	0	0	
9	2009	1	5	Česká Lípa
10	2009	0	0	
11	2009	2	12	Rumburk
12	2009	0	0	
	celkem	8	48	

Měsíc	Rok	Přistěhované	počet SPO	Odkud
1	2010	1	1	Žlutice
2	2010	1	5	Rumburk
3	2010	2	9	Rumburk
4	2010	1	3	Teplice
5	2010	1	6	Rumburk
6	2010	0	0	
7	2010	1	1	Chrastava

¹⁶ V tabulce jsou růžově označeny řádky s výraznějšími počty migrace nebo migrace, která je pracovníky evidence obyvatel označována jako intenzivnější a důležitá z hlediska sociální práce.

¹⁷ Počet společně posuzovaných osob.

8	2010	0	0	
9	2010	0	0	
10	2010	0	0	
11	2010	1	4	Rumburk
12	2010	2	10	Mělník, Rumburk
	celkem	10	39	

Měsíc	Rok	Přistěhované	počet SPO	Odkud
1	2011	1	5	Krupka
2	2011	5	12	Rumburk
3	2011	1	3	Cvikov
4	2011	1	2	Rumburk
5	2011	1	3	Česká Lípa
6	2011	3	6	Kladno, Rumburk
7	2011	0	0	
8	2011	2	10	Rakovník, Rumburk
9	2011	2	5	Vys. Mýto, Smiřice
10	2011	0	0	
	celkem	16	46	

Tabulka 4: Detail migrace spisů – odstěhované

Varnsdorf				
Měsíc	Rok	Odstěhované spisy	počet SPO	kam
1	2009			
2	2009			
3	2009	2	-5	Rumburk
4	2009			
5	2009			
6	2009	1	-1	Šluknov
7	2009	2	-6	Rumburk
8	2009			
9	2009			
10	2009			
11	2009	2	-9	7 Šluknov, 2 Rumburk
12	2009			
	celkem	7	-21	

Měsíc	Rok	odstěhované	počet SPO	kam
1	2010			
2	2010	1	-2	Rumburk
3	2010			
4	2010	4	-10	Rumburk
5	2010			
6	2010	2	-7	4 Šluknov, 3 Rumburk

7	2010			
8	2010	3	-8	2 Šluknov, 6 Rumburk
9	2010	1	-4	4 Šluknov
10	2010			
11	2010	2	-5	1 Šluknov, 4 Rumburk
12	2010	1	-5	5 Rumburk
	celkem	14	-41	

Měsíc	Rok	odstěhované	počet SPO	kam
1	2011			
2	2011	2	-9	Šluknov, 3 Rumburk
3	2011	1	-4	4 Rumburk
4	2011			
5	2011			
6	2011			
7	2011			
8	2011	2	-8	8 Rumburk
9	2011	2	-7	7 Rumburk
10	2011	1	-4	4 Rumburk
	celkem	8	-32	

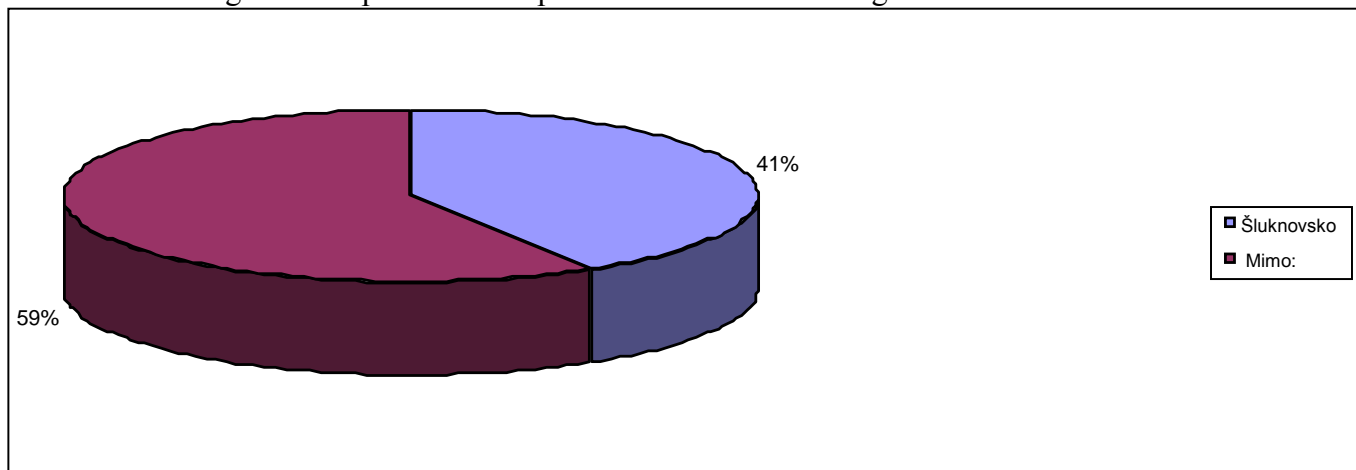
Další data, která nám mohou pomoci propojit migraci se sociální situací, jsou data týkající se migrace spisů v péči odboru sociálně právní ochrany dětí. Neplatí to opět stoprocentně, protože v péči OSPODu jsou i děti, které sociálně nouzi netrpí. Z tabulky je zřejmé, že docházelo k migraci interní i externí, **v průměru 23 dětí ročně, celkem za tři roky 69 dětí**. Lokality, které se vyskytují i v ostatních statistikách migrace (evidence obyvatel, hmotná nouze) jsou: Teplice, Česká Lípa, Liberec a Ústí nad Labem. Zároveň se v rámci stěhování spisů OSPOD vyskytují lokality, které se dále nezobrazují v ostatních evidencích (evidence obyvatel, evidence spisů hmotné nouze): např. Jirkov, Brno, Kotovice aj. Tyto rodiny s dětmi nemusejí být ohroženy sociálním vyloučením a neregistrují trvalý pobyt, případně jsme jej nebyli schopni zaznamenat, protože jsme z evidence obdrželi jen nejčastější migrační lokality. **Poměr interní a externí migrace je 41 % interní a 59 % externí migrace**. V interní migraci převažuje jako lokalita Rumburk (67 %) a Šluknov (17 %), v externí jsou nejpatrnější Teplice (17 %) a Česká Lípa (12 %). V tomto jediném srovnání externí a interní migrace převažuje migrace externí.

Následuje ještě graf případů řešených kurátorem pro děti a mladistvé. Ten nevypovídá o migraci, ale vypovídá o tom, které obce mají nejohroženější děti a mladistvé (domácí násilí, poruchy chování, trestná činnost). Nejvíce práce v přepočtu na 1.000 obyvatel mají kurátoři ve Varnsdorfu, o tři čtvrtiny menší index je v Chřibské. Podobný údaj nebyl za Rumbursko dodán. Dotazem bylo zjištěno, že největší počet klientů z obcí Rumburska je z Rumburku, následuje Šluknov a Krásná Lípa. **V absolutních číslech pak na Varnsdorfsku za tři roky řešili 765 případů, v průměru 255 ročně, a nárůst o téměř třicet procent byl zaznamenán mezi rokem 2009 a 2010. Vzhledem k tomu, že se ročně přistěhuje kolem 23 dětí a mladistvých, které jsou v evidenci OSPOD, není pravděpodobné, že tyto děti by tvořily skupinu s naprosto největším podílem na místních případech**. Situace těchto dětí by pak vyžadovala další zkoumání.

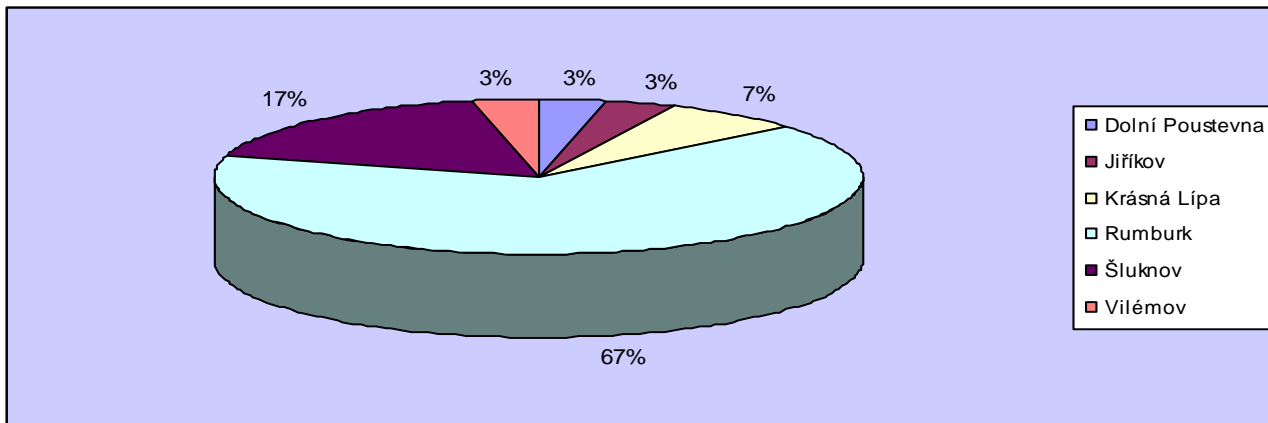
Tabulka 5: Stěhování spisů OSPOD – Varnsdorfsko, přistěhované spisy

Varnsdorfsko – migrace OSPOD											
1. Pol 2009	Celkem	2. Pol. 2009		1. P. 2010		2.p. 2010		1. P. 2011	2.P. 2011		
Rumburk (4), Č. Lípa (2), Vilémov, Č. Kamenice, Ml. Boleslav, Teplice, Rtně n. Bílinou	11	Rumburk (3), Šluknov (2), Liberec (2), Č. Lípa, Dol. Poustevna, Raspenava, Brno, Lešany, Žatec	13	Jirkov (2), Rumburk (2), Teplice (2), Podbořany, Bruntál, Lešany, Brno, Teplice, Krásná Lípa, Duchcov, Jiříkov, Vejprty	15	Rumburk (5), Teplice (2), Ústí n. L. (2), Šluknov (2), Malá Skála, Krásná Lípa, Podbořany, Kotovice	15	Rumburk (2), Česká Lípa (2), Cheb, Chomutov, Teplice, Frýdek-Místek, Jablonec, Stráž p. Ralskem	10	Rumburk (3), Litoměřice, Ústí n. L.	5

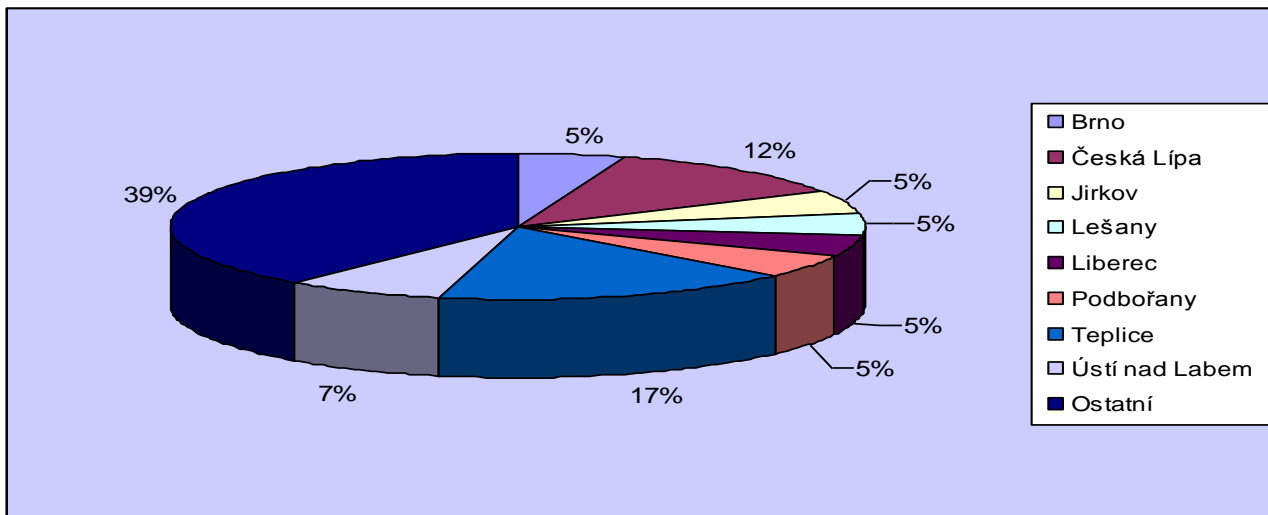
Graf 8: Detail migrace dle spisů SPOD – poměr interní a externí migrace

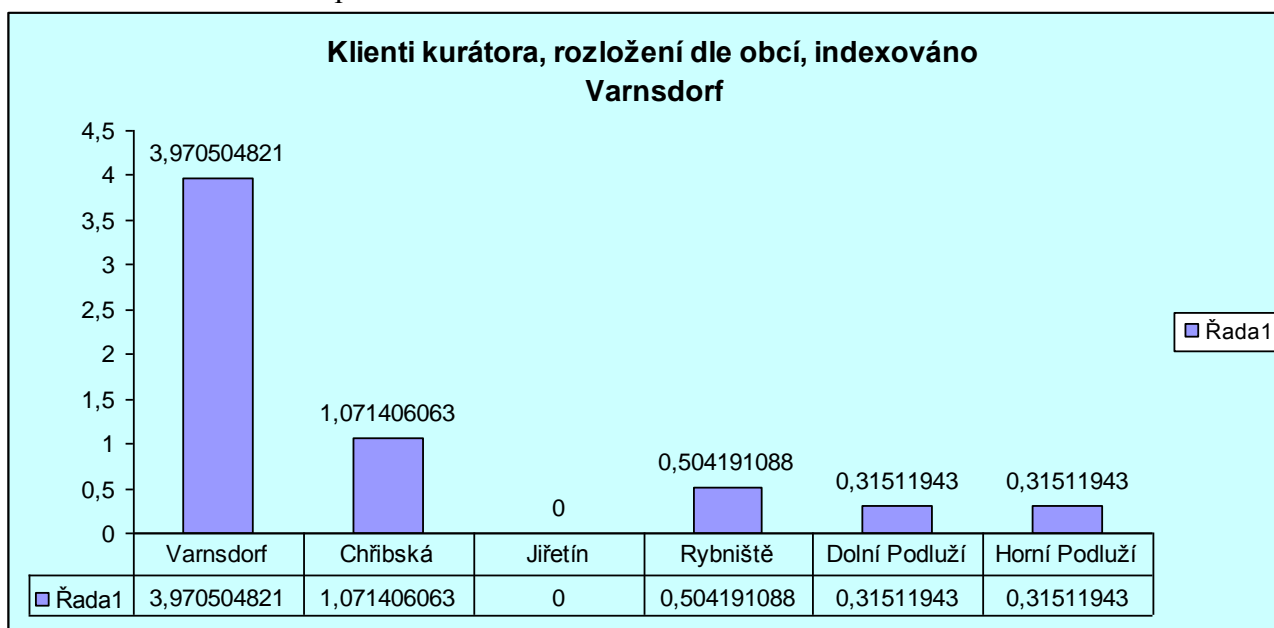
Graf 9: Detail vnitroregionální (interní) migrace dle spisů SPOD

Graf 10: Detail externí migrace dle spisů SPOD

Graf 11: Případy řešené kurátorem pro děti a mladistvé, rozložení v jednotlivých obcích správního obvodu obce s rozšířenou působností

Tabulka 6: Řešené případy kurátora pro děti a mladistvé celkem Varnsdorfsko

Kurátor - děti a mladiství						
Místo Pobytu	1. pololetí 2009	2. pololetí 2009	1. pololetí 2010	2. pololetí 2010	1. pololetí 2011	2. pololetí 2011
Varnsdorf	64	71	127	89	107	63
Chřibská	27	16	15	12	34	17
Jiřetín	0	0	0	1	0	0
Rybníště	8	10	10	3	7	8
Dolní Podluží	7	4	11	4	11	5
Horní Podluží	5	5	8	3	8	5
Celkem Varnsdorf	111	106	171	112	167	98

Závěr

Na Varnsdorfsku dochází k určité vyrovnané interní i externí migraci, převažuje však migrace interní (tedy v rámci regionu). Externí migrace je nejčastěji ze sousedních regionů. Převahu interní migrace potvrzuje evidence obyvatel i migrace spisů dávek hmotné nouze. Jediná statistika, kde mírně převažuje externí migrace nad interní, je migrace spisů OSPOD, 41 dětí z 69, které za tři roky přišly, nepocházely ze Šluknovska. Tento údaj může indikovat špatnou sociální situaci některých dětí v migrujících rodinách. Evidence osob zachycuje mírný úbytek obyvatel Varnsdorfska, oficiální údaje o trvalém pobytu tedy nenaznačují nárůst obyvatel. Co se týče migrace dětí do škol, kde zachytíme i rodiny bez trvalého pobytu, ani zde nebyl shledán dramatický růst, za pololetí se na Varnsdorfsku v některých školách „vymění“ maximálně deset dětí. Větší dynamiku pak indikují jen některé školy na Rumbursku (Šluknov a Jiříkov). Zvýšení počtu nezaměstnaných v rozmezí deset – dvacet lidí vykazují některé adresy jako Žitavská a Kovářská, tento údaj nám ale jasně neoznačí migraci, může znamenat i ztrátu práce. Počet žádostí o příspěvek na živobytí se snížil, vzrostly naopak vyplacené finance a počet společně posuzovaných osob. Každoročně na Varnsdorfsko přijde mezi čtyřiceti až padesáti osobami, na které se vztahuje příspěvek na živobytí a většina těchto lidí migruje v rámci regionu.

3.3 Migrace Rumbursko¹⁸

Migrace dle evidence obyvatel

V této kapitole se podíváme na podobné údaje za Rumbursko. Počet migrujících osob z jednotlivých lokalit byl institucemi dodán pouze v přibližném počtu, takže se údaje za každé město mírně liší v přesnosti. Osoby, které procházejí touto evidencí, nemusí být osobami ohroženými sociálním vyloučením, jde o celkovou migraci, kterou zachycuje evidence.

Nejprve se podívejme na migraci, kterou zachycuje evidence obyvatel za město Rumburk. Výraznější migrace – úbytek se odehrála 2. a 3. čtvrtletí 2009, 2. (přírůstek a úbytek) a 3. čtvrtletí (úbytek) 2010 a 1., 2. a 3. čtvrtletí (úbytek i přírůstek) 2011. Podle takto zachycené migrace došlo v Rumburku za sledované období **k úbytku 247 osob**, město tedy ztratilo mnohem více trvale přihlášených obyvatel než Varnsdorf. Ročně v průměru přijde 221 lidí a odejde 303. Ve městě s 11.496 obyvateli (2010) to znamená příchod 19 a odchod 26 obyvatel na 1.000 obyvatel.¹⁹ **Migrace je především interní**, i když je možné, že se do tohoto čísla mohli dostat někteří lidé, kteří se přišli do regionu a přihlásili se k trvalému pobytu jinde na Šluknovsku. Z externích lokalit se nám ojediněle (pravděpodobně jedna rodina) objeví Liberec, Děčín a Litoměřice.

Tabulka 7: Migrace dle evidence obyvatel Rumburk²⁰

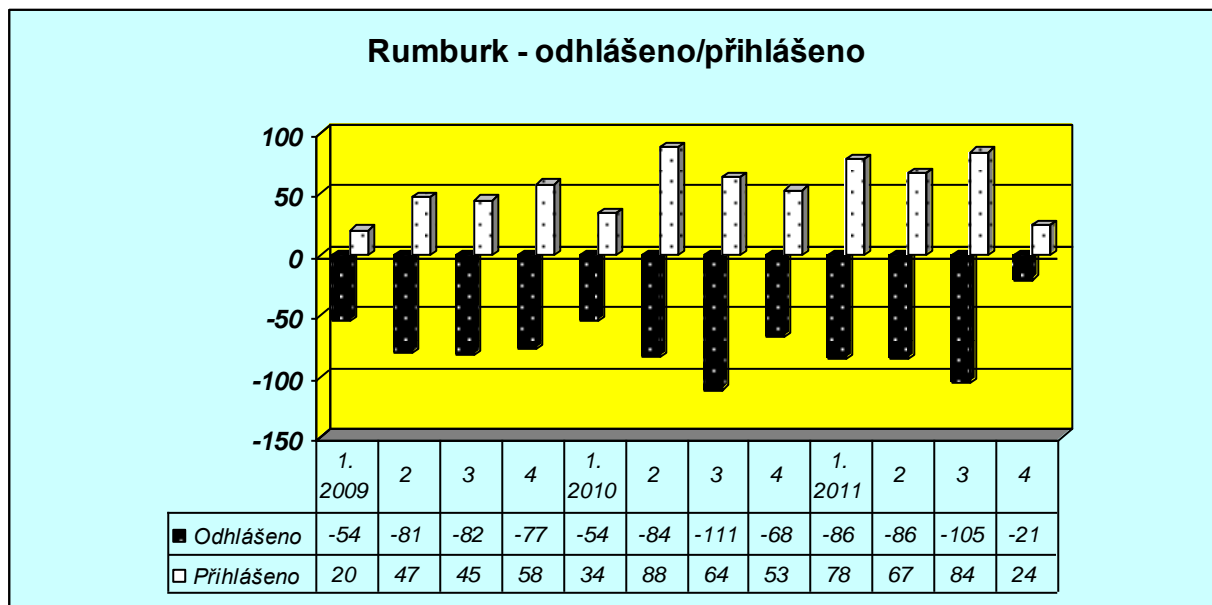
Rumburk					
Rok	Čtvrtletí	Odhlá- šeno	Do obce	Přihlá- šeno	Z obce
2009	1. 2009	-54	Jiříkov (8), Varnsdorf (5), Šluknov (5)	20	Varnsdorf (5)
	2	-81	Varnsdorf (11), Praha (5), Litoměřice (5)	47	Varnsdorf (8), Jiříkov (9),
	3	-82	Jiříkov (11), Varnsdorf (13), Křečany (7)	45	Varnsdorf (16), Šluknov (5)
	4	-77	Varnsdorf (8), Jiříkov (19)	58	Varnsdorf (8), Krásná Lípa (8)
2010	1. 2010	-54	Jiříkov (5), Varnsdorf (9)	34	Varnsdorf (8), Šluknov (6)
	2	-84	Jiříkov (18), Varnsdorf (9)	88	Varnsdorf, Křečany (10)
	3	-111	Varnsdorf (26), Jiříkov (9), Šluknov (9)	64	Krásná Lípa (14), Jiříkov (7), Šluknov (7)
	4	-68	Varnsdorf (14), Šluknov (12)	53	Varnsdorf (14), Šluknov (9),
2011	1. 2011	-86	Varnsdorf (14), Jiříkov (19), Šluknov (9)	78	Varnsdorf (10), Krásná Lípa (24), Jiříkov (12)
	2	-86	Varnsdorf (11), Jiříkov (12), Šluknov (7)	67	Šluknov (10), Jiříkov (7), Křečany (9)
	3	-105	Varnsdorf (17), Jiříkov (8), Liberec (6)	84	Varnsdorf (25), Krásná Lípa (14)
	4	-21	Jiříkov (5), Děčín (5)	24	
	Celkem	-909		662	

¹⁸ Rumburk a obce ve správním obvodu obce s rozšířenou působností – Jiříkov, Krásná Lípa, Šluknov.

¹⁹ V Ústeckém kraji srovnatelná města, např. Duchcov s 8.948 obyvateli v r. 2009 měl mezi lety 2007 – 2009 migraci 30 příchozích a 32 odchozích na 1.000 obyvatel. Štětí s 9.225 obyvateli mělo migraci 69 příchozích a 61 odchozích na 1.000 obyvatel, oficiální čísla tedy neindikují vysoký přírůstek.

²⁰ V tabulce jsou červeně označeny řádky s výraznějšími počty migrace nebo migrace, která je pracovníky evidence obyvatel označována jako intenzivnější a důležitá z hlediska sociální práce. Častá je migrace do Varnsdorfu, Jiříkova a Šluknova.

Graf 12: Přírůstek a úbytek osob podle evidence obyvatel Rumburk

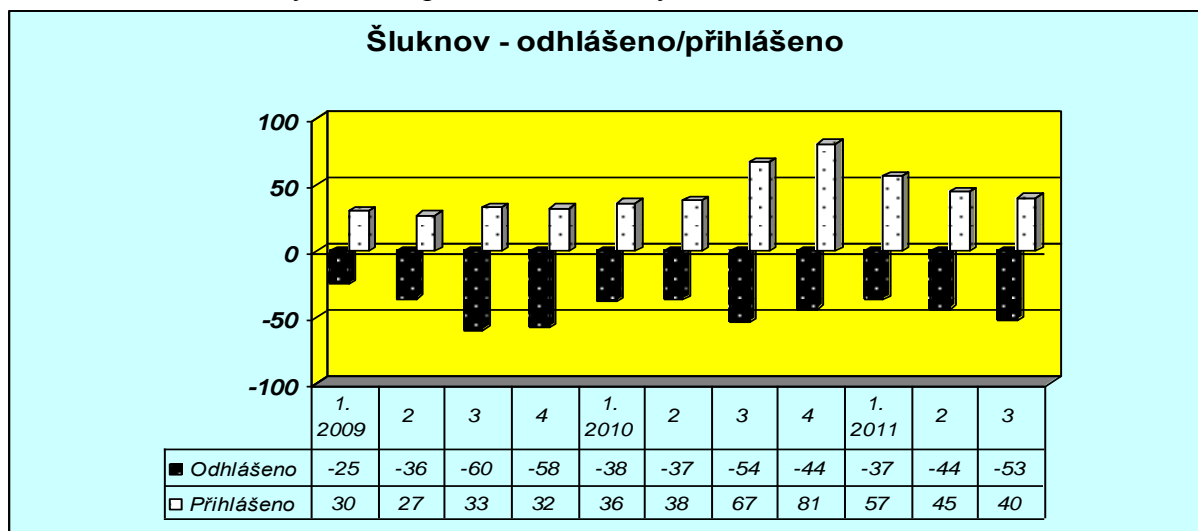
Ve Šluknově se výraznější interní úbytek objevil ve 3. a 4. čtvrtletí 2009, přírůstek naopak převažoval ve 3. čtvrtletí 2010 až 2. čtvrtletí 2011. Počet migrujících osob z jednotlivých vyjmenovaných lokalit nebyl obcí uveden, pouze oblast/lokalita s migrací ve „větším počtu“. Podle takto zachycených údajů je počet odstěhovaných a přistěhovaných osob totožný, **populace tedy nepřibývá, nicméně migrace probíhá a v průměru 162 lidí ročně přijde i odejde. Výrazný nárůst (jednou tolik než předchozí půlrok) byl ovšem zaznamenán v druhé polovině roku 2010.** V prvním pololetí byla migrace 74 osob, v druhém 148. Pokud se vrátíme ke grafu škol, v této době došlo také k nejvyššímu nárůstu v regionu na místní základní škole (o 30 dětí). I přes převahu interní migrace najdeme několik míst externí migrace – lidé přicházeli z Ústí nad Labem, České Lípy, Chomutova, Děčína a Teplé, odcházeli do Ústí nad Labem, Chomutova, Chodova a Děčína. Na 1.000 obyvatel (z počtu 5.705) máme 28 příchozích a 28 odchozích, což je více než o třetinu vyšší počet než ve Varnsdorfu a téměř o třetinu vyšší než v Rumburku, co se týče příchozích.²¹

²¹ Velikostně srovnatelná města v Děčínském okrese, Česká Kamenice (5.557) a Jílové (5.209) však měli mezi léty 2008 – 2010 podobný přírůstek – Česká Kamenice 31 příchozích a 28 odchozích, Jílové 26 příchozích a 30 odchozích na 1.000 obyvatel.

Tabulka 8: Migrace dle evidence obyvatel Šluknov²²

Šluknov					
Rok	Čtvrtletí	Odhlá- šeno	Do obce	Přihlá- šeno	Z obce
2009	1. 2009	-25	Praha, Rbk, ²³ Kamenický Šenov	30	Chomutov, Teplá, Rbk.
	2	-36	Rbk, Vdf	27	Vdf, Semčice
	3	-60	Chomutov, Rbk, Vdf, Jiříkov	33	Rbk, Jiříkov, Dolní Poustevna
	4	-58	Děčín, D. Poustevna, Vilémov	32	Rbk, Vdf.
2010	1. 2010	-38	Rbk, Jiříkov, V. Šenov, Děčín	36	Rbk, Libouchec, Jiříkov
	2	-37	Rbk, Vdf, Jiříkov	38	Rbk, Vdf, Jiříkov
	3	-54	Rbk, Vdf, V. Šenov, Kr. Lípa	67	Rbk, Vdf, Ústí, H. Poustevna
	4	-44	Rbk, Ústí, V. Šenov	81	Rbk, Vdf, Č. Lípa, Kr. Lípa
2011	1. 2011	-37	Rbk, Lipová, Jiříkov	57	Rbk, Děčín, Kamenický Šenov
	2	-44	Rbk, Vdf, Liberec, H. Poustevna	45	Děčín, Č. Lípa
	3	-53	Rbk, Vdf, Chodov, Mikulášovice	40	Rbk, Č. Lípa
	Celkem	-486		486	

Graf 13: Přírůstek a úbytek osob podle evidence obyvatel Šluknov

V Jiříkově byla migrace poměrně výrazná téměř po celé sledované období s několika vrcholy v přírůstku 1. a 2. čtvrtletí 2010 a v úbytku v 3. čtvrtletí 2010 a 1. čtvrtletí 2011. Korelaci s údaji ve školách můžeme spatřit v případě místní základní školy především v případě úbytku ve 3. čtvrtletí 2010. Počet obyvatel ve sledovaném období narostl o 64 osob, ročně pak přichází 148 lidí a odchází v průměru 126. Na 1.000 obyvatel (vypočteno z údaje 4.055 obyvatel z r. 2010) přichází 36 obyvatel a odchází 31, Jiříkov je tedy ještě o něco dynamičtější než Šluknov a varnsdorfský index převyšuje více než dvakrát. O pět až deset příchozích lidí na tisíc obyvatel převyšuje srovnatelná města v děčínském okrese (Jílové a Česká Kamenice). Výzkumníkům byla opět dodána jen data k lokalitám, odkud přicházela výraznější migrace. **Interní migrace opět převažuje**, z externích lokalit můžeme zmínit zdrojový Liberec, Českou Lípu a Teplice, odcházelo se do Citolib, Litoměřic a Děčína.

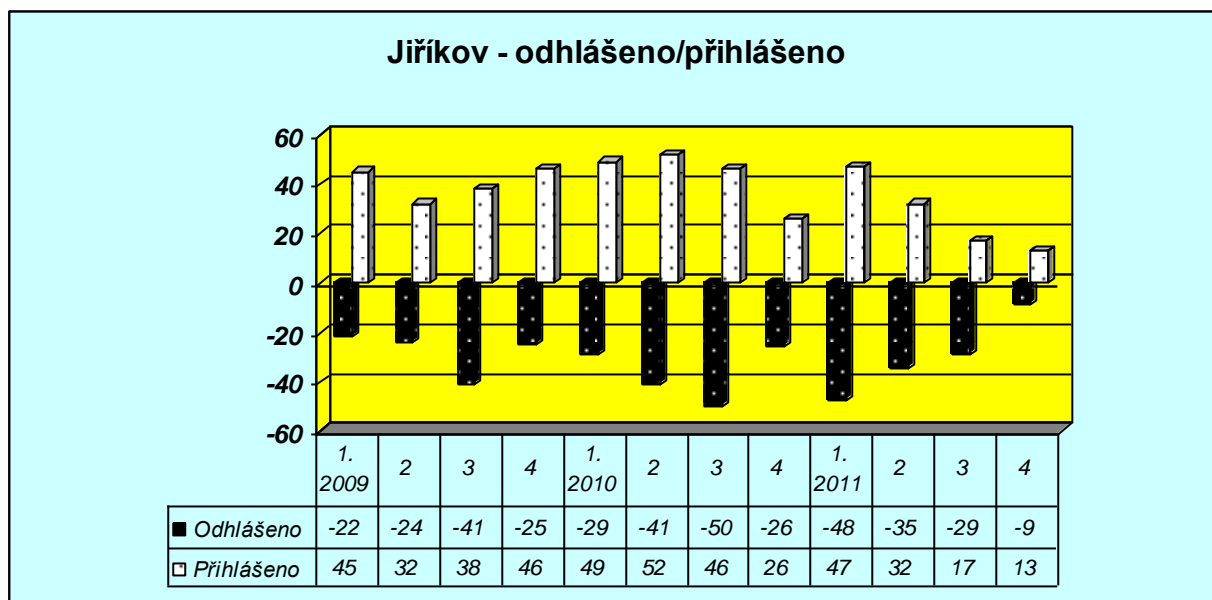
²² V tabulce jsou červeně označeny řádky s výraznějšími počty migrace nebo migrace, která je pracovníky evidence obyvatel označována jako intenzivnější a důležitá z hlediska sociální práce.

²³ Rbk – Rumburk, Vdf – Varnsdorf.

Tabulka 9: Migrace dle evidence obyvatel Jiříkov²⁴

Jiříkov					
Rok	Čtvrtletí	Odhlá- šeno	Do obce	Příhlá- šeno	Z obce
2009	1. 2009	-22	Rumburk (47), Varnsdorf (13)	45	Rumburk (64), Šluknov (16)
	2	-24	Citoliby (5), Nový Bydžov (4)	32	Varnsdorf (8), Liberec (5)..
	3	-41	Šluknov (3)	38	Česká Lípa (4)
	4	-25		46	
2010	1. 2010	-29	Rumburk (48), Šluknov (25)	49	Rumburk (47), Šluknov (21),
	2	-41	Varnsdorf (13), Litoměřice (7)	52	Liberec (18), Krásná Lípa (15)
	3	-50	Velký Šenov (6)	46	Varnsdorf (14)
	4	-26		26	
2011	1. 2011	-48	Rumburk (30), Šluknov (9)	47	Rumburk (40), Varnsdorf (17)
	2	-35	Varnsdorf (9), Staré Křečany (7)	32	Liberec (8), Teplice (3)
	3	-29	Děčín (6)	17	Šluknov (3)
	4	-9		13	
Celkem		-379		443	

Graf 14: Přírůstek a úbytek osob podle evidence obyvatel evidence obyvatel Jiříkov

Výraznější migrace v Krásné Lípě (úbytek, ale i přírůstek) se odehrála 1 a 3. čtvrtletí 2009, 2. a 3. čtvrtletí 2010 (úbytek) a 1. až 3. čtvrtletí 2011 (úbytek i přírůstek). Za sledované období se počet

²⁴ V tabulce jsou červeně označeny řádky s výraznějšími počty migrace nebo migrace, která je pracovníky evidence obyvatel označována jako intenzivnější a důležitá z hlediska sociální práce.

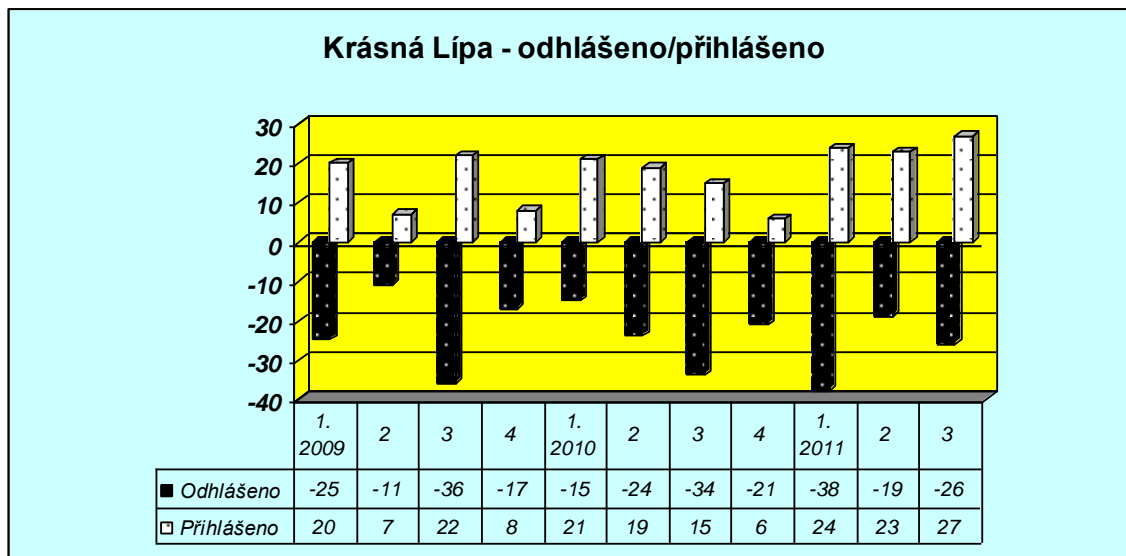
obyvatel snížil o 74 obyvatel, 87 obyvatel ročně odchází a 64 přichází. I přesto, že je Krásná Lípa jen o něco menší (o cca 350 obyvatel) než Jiříkov, má více než dvakrát menší migrační dynamiku příchozích. S 3.683 obyvateli v r. 2010 je počet odchozích na 1.000 obyvatel 24 a příchozích 17. Zde se tedy pohybuje na úrovni Varnsdorfu. **Opět převažuje interní migrace**, pokud se do Krásné Lípy, přichází externě, tak je to z Prahy, odchází se do Ústí, Prahy a Děčína.

Tabulka 10: Migrace dle evidence obyvatel Krásná Lípa²⁵

Krásná Lípa					
Rok	Čtvrtletí	Odhlá- šeno	Do obce	Přihlá- šeno	Z obce
2009	1. 2009	-25	Varnsdorf (4), Rumburk (7)	20	Varnsdorf (6), Rumburk (5)
	2	-11	Rumburk (4), Praha (5)	7	Varnsdorf (2)
	3	-36	Ústí (6), Rumburk (10), Varnsdorf (8)	22	Praha (11), Rumburk (8)
	4	-17	Rumburk (8), Ústí (6)	8	Rumburk (8)
2010	1. 2010	-15	Jiříkov (4), Rumburk (5), Křečany (4)	21	Jiříkov (5), Praha (5)
	2	-24	Rumburk (14), Varnsdorf (6)	19	Rumburk (4), Křečany (3), Chřibská (4)
	3	-34	Varnsdorf (8), Rbk (8), Děčín (4)	15	Rumburk (8)
	4	-21	Rumburk (4), Šluknov (6)	6	Praha (4)
2011	1. 2011	-38	Rumburk (27)	24	Varnsdorf (7), Rumburk (6), Praha (6)
	2	-19	Varnsdorf (9)	23	Podluží (6), Rybníště (6), Praha (5)
	3	-26	Rumburk (12), Praha (8)	27	Jiříkov (6), Rumburk (5), Praha (8)
	Celkem	-266		192	

²⁵ V tabulce jsou červeně označeny řádky s výraznějšími počty migrace nebo migrace, která je pracovníky evidence obyvatel označována jako intenzivnější a důležitá z hlediska sociální práce.

Graf 15: Přírůstek a úbytek osob podle evidence obyvatel Krásná Lípa

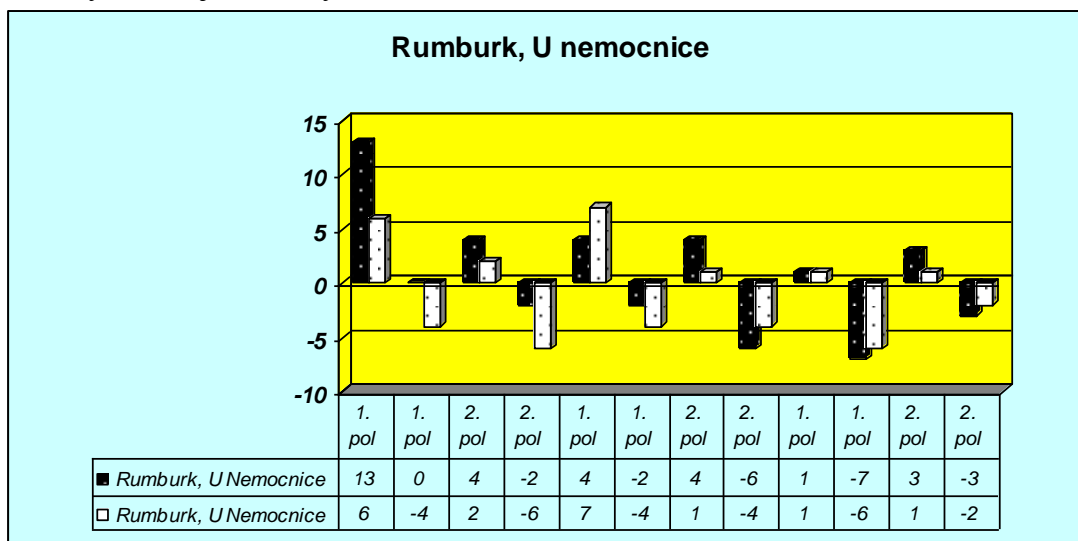
Migrace žáků na školách Rumburska

Jak jsme již předeslali v minulé kapitole, na Rumbursku byla školní migrace dynamičtější, proto přineseme i některé údaje přímo k pěti školám, kde docházelo k největší migraci. Objevují se zde i žáci z jiných regionů. Příchody těchto žáků většinou nekorespondují s migrací uvedenou v rámci evidence obyvatel, ovšem nemusí tak být jen proto, že se rodiny dětí nehlásí, ale i proto, že ze škol máme mnohem podrobnější data o lokalitě původu jednotlivce než z evidence obyvatel, které často uvedly jen „častější lokality původu“. U některých příchody žáků částečně kopírují migraci spisů hmotné nouze (Šluknov), jinde jsou korelace hůře naležitelné (Rumburk).

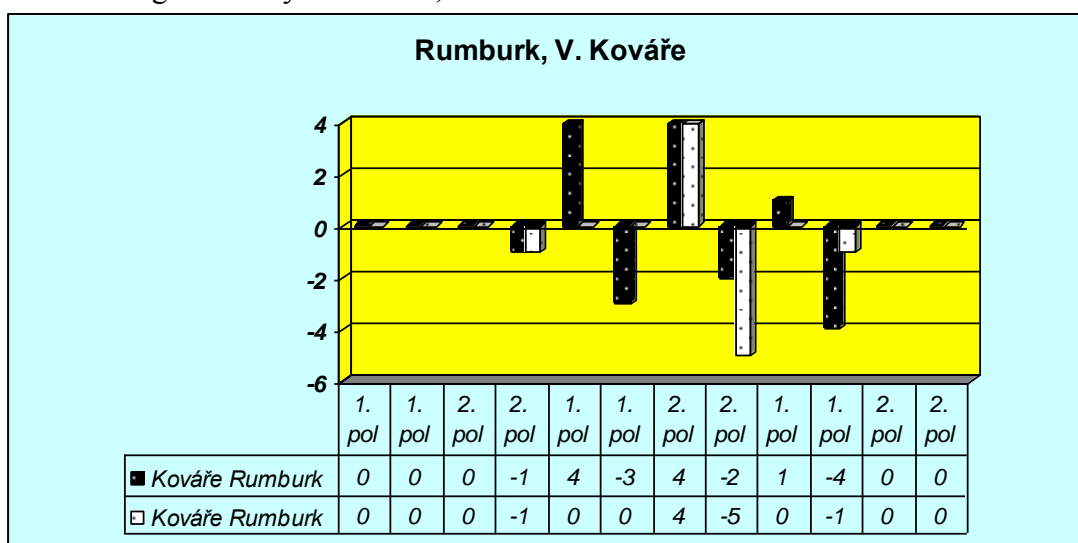
V rumburské škole U nemocnice graf zachycuje výraznou interní imigraci v období 1. pol. 2009. Výraznější (výraznější však zde znamená více než pět dětí) externí imigraci v 1. pol. 2009, 1. pol. 2010 a externí emigraci v 1. pol. 2011. Studium zdrojových dat bylo zjištěno, že se přicházelo z těchto obcí: Neštětice (Ústí nad Labem), Jílové, Miličín, Děčín, Česká Lípa, Ústí nad Labem a směřovalo do těchto obcí: Liberec, Praha, Teplice, Česká Lípa, Děčín.

V rumburské škole V. Kováře zachycuje graf výraznější (4 děti) interní imigraci v 1. a 2. pol. 2010, výraznější externí emigraci i imigraci v 2. pol. 2010. Studium zdrojových dat bylo zjištěno, že děti přišly z České Lípy, Liberce a Mostu a odcházely do Tmaně, Ústí nad Labem a Liberce. Mezi sebou se tyto dvě rumburské školy v datech příliš neshodují, nejsou nám schopny dohromady zachytit nějakou migrační vlnu.

Graf 16: Migrace školy U nemocnice, Rumburk – první černý sloupec zachycuje interní migraci, druhý bílý sloupec externí migraci. Pozitivní hodnoty označují příchod nových žáků, záporné hodnoty označují odchody žáků.

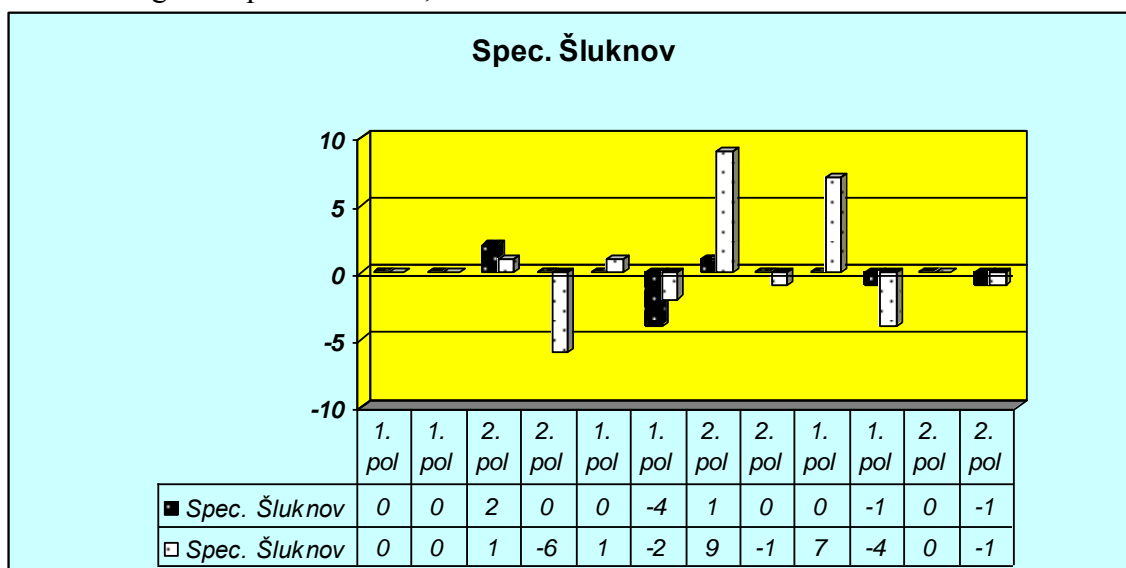
Graf 17: Migrace školy V. Kováře, Rumburk

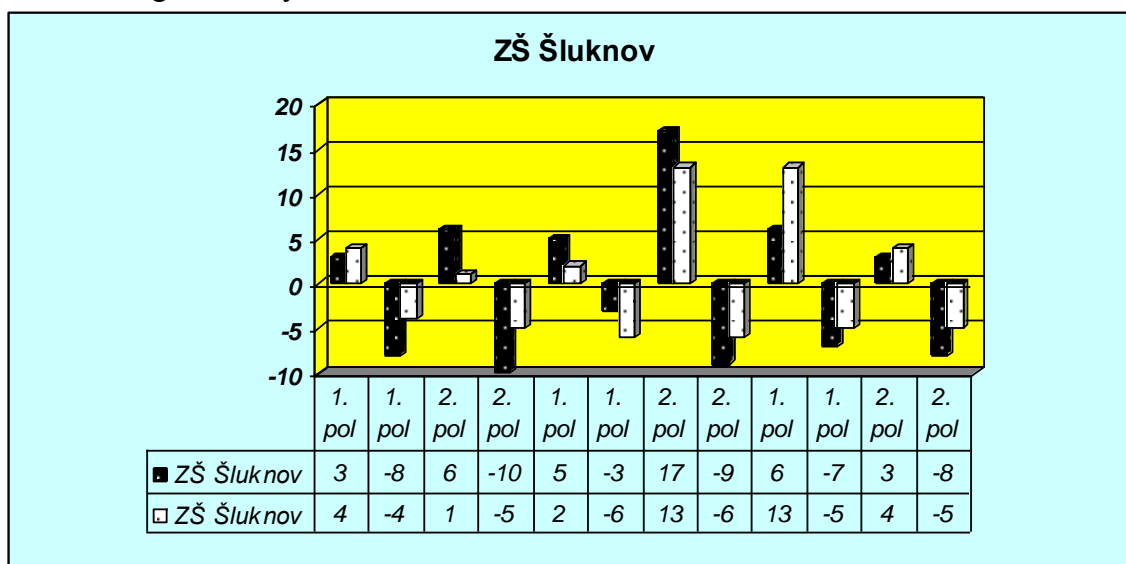
Ve šluknovských školách se zaměříme nejprve na Speciální školu Šluknov. Graf zachycuje výraznou externí emigraci v 2. pol. 2009 a externí imigraci 2. pol. 2010 a 1. pol. 2011. Studium zdrojových dat bylo zjištěno, že externí migrace přicházela z obcí Česká Lípa, Most, Semily a Děčín a směřovala do Dlažkovic, Děčína a České Lípy.

V ZŠ Šluknov byla migrace ještě o něco výraznější. Graf zachycuje interní emigraci v 1. a 2. pol. 2009. Dále zachycuje výraznou interní i externí migraci v 2. pol. 2010 a externí imigraci v 1. pol. 2011. Migrace 2. pololetí 2010 je rekordem za Šluknovsko – v interní a externí migraci přišlo dohromady 30 dětí. Studium zdrojových dat bylo zjištěno, že děti přicházely z obcí Praha, Česká Lípa, Most, Liberec, Jirkov, Litvínov, Děčín a odcházely do České Lípy a na Ústecko. Šluknovské školy vykazují větší dynamiku než školy rumburské a koreluje u nich vzájemně doba externí imigrace.

Graf 18: Migrace Speciální škola, Šluknov

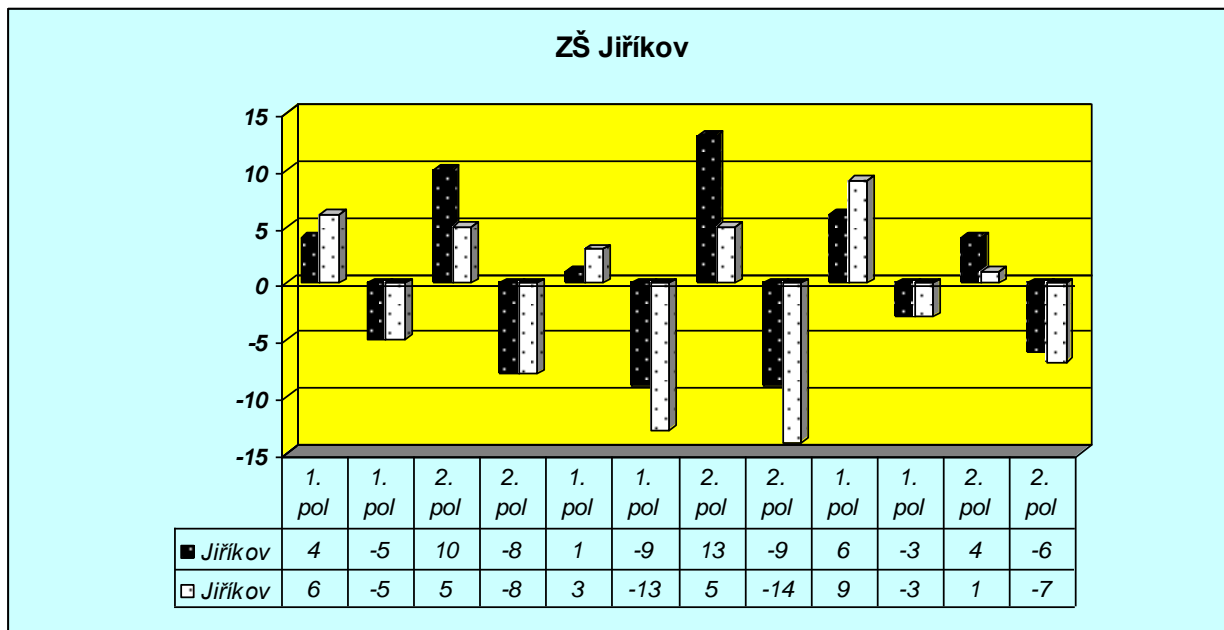

Graf 19: Migrace školy ZŠ Šluknov

V základní škole v Jiříkově graf zachycuje výraznou interní migraci v 2. pol 2009 až 2. pol. 2010, přírůstek i úbytek. Dále zachycuje výraznou externí emigraci – úbytek v 2. pol. 2009 a až 2. pol. 2010. Studium zdrojových dat bylo zjištěno, že migrace směřovala z obcí Dolná Lehota (SK), Teplice, Česká Lípa a Kravaře a směřovala do Velké Británie, Nového Města pod Smrkem a Týnce nad Vltavou. Jak šluknovské školy, tak jiříkovská, má větší migrační dynamiku než nejdynamičtější rumburské školy.

Graf 20: Migrace školy ZŠ Jiříkov

V následujících tabulkách podrobně srovnáváme počty a procenta interní a externí migrace na školách, které měly v celém Šluknovsku největší migrační pohyby. Do těchto škol přišlo v průběhu tří let 224 a odešlo 249 dětí. **U imigrace převažuje interní migrace (119 dětí oproti 105), u emigrace externí migrace (128 dětí oproti 121).** Interní a externí migrace má téměř stejný podíl (50,85% a 49,15%). Migrovalo se nejvíce v 2. pololetí 2010. Městem s nominálně nejvyšší migrací dětí je Šluknov, Šluknov má též nejvyšší podíl dětí z externí migrace (61,15%), u ostatních měst převažuje migrace interní. Vysoké procento externí migrace Šluknova je však způsobeno pouze jednou školou, a to Speciální základní školou, kam za tři roky přišlo 18 dětí z externí migrace (3 z interní) a odkud mimo region odešlo 14 dětí (oproti šesti v rámci regionu). Na Základní škole Šluknov převažuje opět migrace interní. Nejtěžovějším půlrokem jak pro Šluknov, tak pro Jiříkov, byla **druhá polovina roku 2010, kdy do Šluknova přišlo celkově 40 dětí a do Jiříkova 18 dětí.** Ze Šluknova se nejvíce odcházelo v druhé polovině roku 2009 (21 dětí) a též v druhé polovině roku 2010 (17 dětí), z Jiříkova v průběhu celého roku 2010 (odchod 22 a 23 dětí). Do Rumburku přišlo nejvíce dětí v první polovině roku 2009 (19) a odešlo nejvíce v druhé polovině 2010 (17) a první polovině 2011 (18). Migrace do rumburských škol však celkově není ani tak početná jako migrace do škol ve městech o polovinu menších.

Tabulka 11: Celkové počty interní a externí migrace dětí v pěti nejvíce migrujících školách

Migrace 2009-2011	Imigrace	Procent	Emigrace	Procent	Průměr % z jednotlivců
Interní	119	53.1	-121	48.6	50,85
Externí	105	46.9	-128	51.4	49,15
Celkem	224		-249		

Tabulka 12: Počty a procenta interní a externí migrace dětí v jednotlivých obcích v pěti nejvíce migrujících školách

2009-2011	Rumburk	Šluknov	Jiřikov	Celkem a průměr % ze škol
Přišlo dětí celkem	60	98	66	224
Odešlo dětí celkem	-63	-96	-90	-249
Průměrné procento int. mig. ze škol	58.3	38.85	51	49.4
Průměrné procento ext. mig. ze škol	47.1	61.15	49	50.6

Tabulka 13: Počty a procenta interní a externí migrace dětí v pěti nejvíce migrujících školách

Interní migrace	1.p.2009	2.p	1.p 2010	2.p	1.p 2011	2.p	celkem	Procento int. mig. na školu
Rumburk, U nemocnice	13	4	4	4	1	3	29	61.7
Rumburk, V. Kováře	0	0	4	4	1	0	9	69.2
Spec. škola Šluknov	0	2	0	1	0	0	3	14.3
ZŠ Šluknov	3	6	5	17	6	3	40	51.9
ZŠ Jiřikov	4	10	1	13	6	4	38	57.6
Celkem/u % průměr	20	22	14	39	14	10	119	50.9
Rumburk, U nemocnice	0	-2	-2	-6	-7	-3	-20	43.5
Rumburk, V. Kováře	0	-1	-3	-2	-4	0	-10	58.8
Spec. škola Šluknov	0	0	-4	0	-1	-1	-6	30
ZŠ Šluknov	-8	-10	-3	-9	-7	-8	-45	59.2
ZŠ Jiřikov	-5	-8	-9	-9	-3	-6	-40	44.4
Celkem/u % průměr	-13	-21	-21	-26	-22	-18	-121	47.8

Externí migrace	1.p.2009	2.p	1.p 2010	2.p	1.p 2011	2.p	celkem	Procento ext. mig. na školu
Rumburk, U nemocnice	6	2	7	1	1	1	18	38,3
Rumburk, V. Kováře	0	0	0	4	0	0	4	30,8
Spec. škola Šluknov	0	1	1	9	7	0	18	85,7
ZŠ Šluknov	4	1	2	13	13	4	37	48,1
ZŠ Jiříkov	5	5	3	5	9	1	28	42,4
Celkem/u % průměr	15	9	13	32	30	6	105	49,06
Rumburk, U nemocnice	-4	-6	-4	-4	-6	-2	-26	56,5
Rumburk, V. Kováře	0	-1	0	-5	-1	0	-7	41,2
Spec. škola Šluknov	0	-6	-2	-1	-4	-1	-14	70
ZŠ Šluknov	-4	-5	-6	-6	-5	-5	-31	40,8
ZŠ Jiříkov	-5	-8	-13	-14	-3	-7	-50	55,6
Celkem/u % průměr	-13	-26	-25	-30	-19	-15	-128	52,82

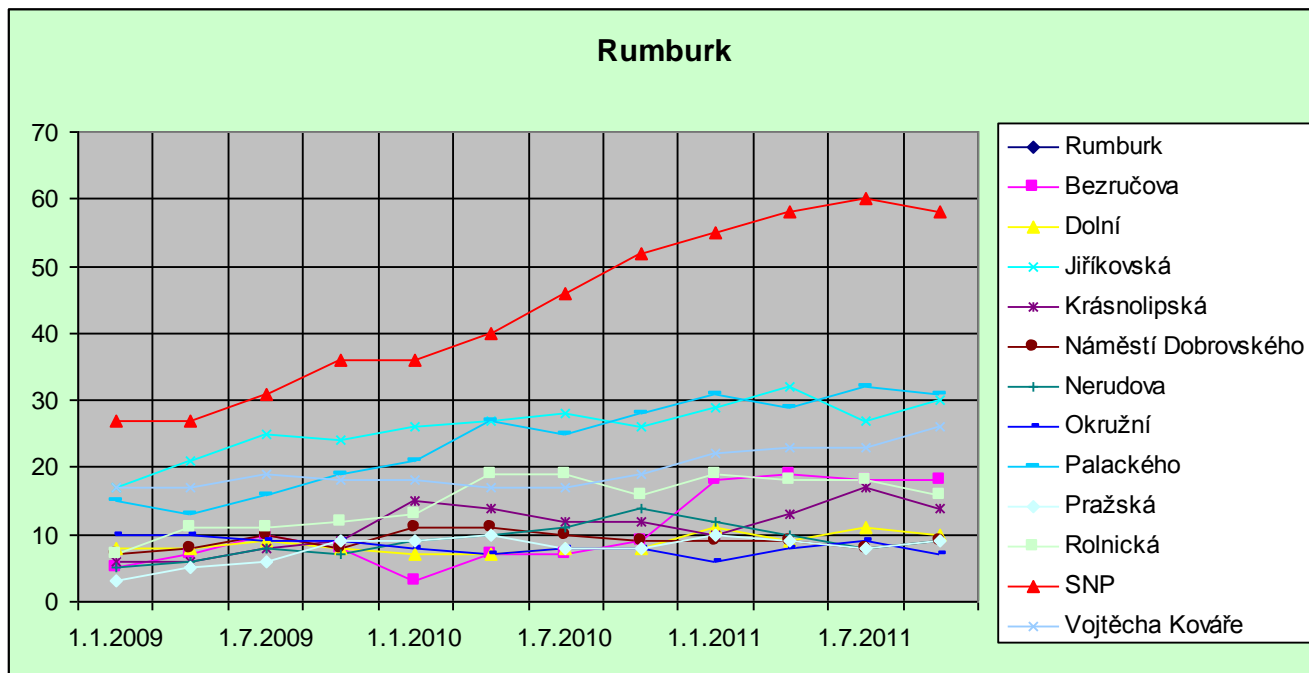
Propojení migrace a sociální situace

I na Rumbursku jsme sledovali počet nezaměstnaných na adresách, které jsou udány jako kontaktní. Nárůst obyvatel na jednotlivých adresách může indikovat jak ztrátu práce, tak nepřímo i migraci nezaměstnané osoby.

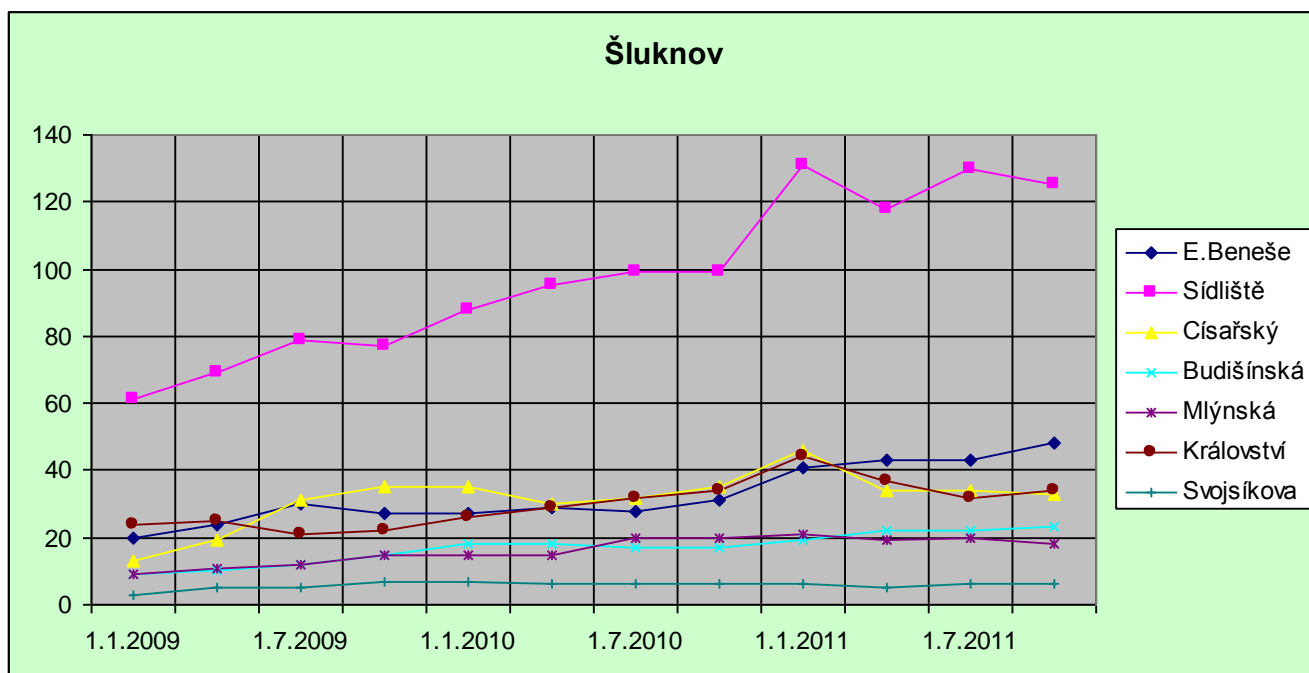
V Rumburku je největší nárůst zaznamenán na ulici SNP. Osoby, které jsou nezaměstnány na této ulici, udávají tuto ulici jako „místo současného pobytu“, místo jejich trvalého pobytu je v regionu. K nárůstu dochází v 2. a 3. čtvrtletí 2011. Ve Šluknově je největší nárůst zaznamenán na ulici Sídliště. Nárůst může poukazovat na celkové zhoršování socioekonomické situace v této lokalitě. Místo trvalého pobytu osob z ulice Sídliště je převážně v regionu. Nárůst můžeme zaznamenat i na ulici E. Beneše, kde udává místo pobytu 48 osob. Nárůst na této ulici není rozložen rovnoměrně na celou ulici.

V Jiříkově je nejvyšší počet nezaměstnaných na ulici Svobodova, v některých případech i koncentrovaný do jednoho objektu. Osoby opět udávají tuto ulici jako místo současného pobytu a místo trvalého pobytu mají převážně v regionu. Dále jde znovu o adresu, kde je sídliště, tedy velký počet lidí bydlících v jedné ulici, ukazatel však zároveň potvrzuje přítomnost lidí, kteří mohou být ohroženi sociálním vyloučením. Nárůst na adrese Filipov, Rumburská a Tylova nelze podle v plné míře považovat za ukazatel migrace osob ohrožených sociálním vyloučením – na těchto adresách se nenacházejí lidé bez trvalého pobytu. Na jmenovaných ulicích se sice nacházejí některé objekty obývané „osobami ohroženými sociálním vyloučením“, ale nezdá se, že by šlo o migrační lokalitu. Ulice Rumburská a Filipov jsou dále dlouhé ulice, takže mohou zachycovat ztrátu práce u usedlé lokální populace.

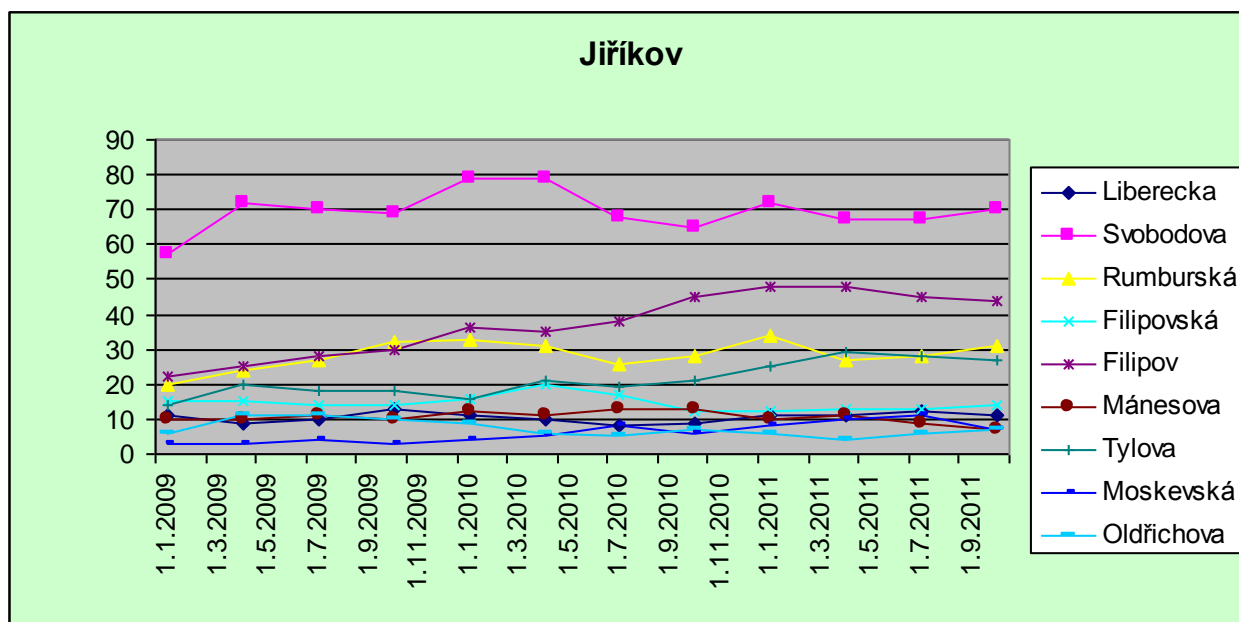
Graf 21: Nezaměstnanost na kontaktních adresách Rumburk

Graf 22: Nezaměstnanost na kontaktních adresách Šluknov

Graf 23: Nezaměstnanost na kontaktních adresách Jiříkov

O důvodech zkoumání dávek hmotné nouze jsme mluvili již v předchozí kapitole – může nám dobře propojit sociální situaci a migraci. Obce bohužel tato data dodala za různá období. **Příspěvek na živobytí v rámci pověřené obce Rumburk²⁶ (tedy včetně Jiříkova a K. Lípy) narůstá v roce 2011, co se týče vyplaceného finančního obnosu.** Narůstá i počet společně posuzovaných osob a tato pověřená obec má na 1.000 obyvatel **nejvyšší počet lidí beroucích tento příspěvek.** Poskytnuty byly pouze údaje za léta 2010-2011. Odhad výrazného poklesu finanční křivky v posledním měsíci mohl být údajně způsoben tím, že ještě neodešly všechny výplaty. Celkově pak narůstá i počet žádostí, ovšem s výkyvy. Nejvyšší nárůst žádostí byl zaznamenán v období **únor-březen 2010 o cca 60 žádostí, pak došlo k poklesu téměř na původní úroveň a nárůst následoval v dubnu roku 2011 opět o 60 žádostí.** Podle grafu migrací spisů byl největší nárůst – 16 osob v dubnu roku 2010, které si společně podaly šest žádostí. Migrační vrchol 16 osob, je však v počtech stovek žádostí a osob, kterým je příspěvek celkově vyplácen, z grafu těžko výsledovatelný. **V průměru přijde do pověřené obce Rumburk ročně 68 lidí, kteří jsou společně posuzováni v rámci příspěvku na živobytí, a odejde 83 těchto lidí.** Za sledované období tří let takto přišlo 205 osob a odešlo 250 osob. Výraznější celkový nárůst byl výsledován v roce 2010, kdy se počet těchto osob téměř zdvojnásobil z 52 na 96.

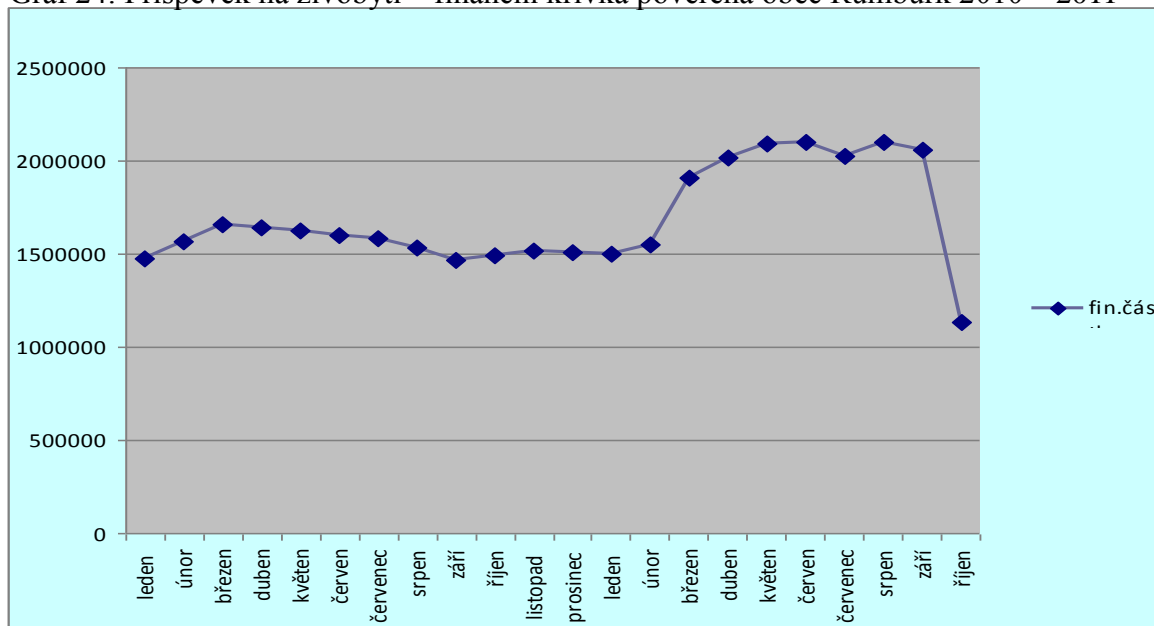
V rámci sledovaných hodnot v pověřené obci Šluknov²⁷ byla poskytnuta pouze data za rok 2011 leden - září. Finanční **obnos zde narůstá, počet žádostí prudce stoupl tento rok v únoru o více než padesát žádostí, poté prudce poklesl o stejný počet a nyní opět pomalu stoupá.** Stoupá i počet společně posuzovaných osob. Pro interpretaci nárůstu v únoru 2011, jako migračního, nejsou úplně podklady, migrace spisů v tomto měsíci ukazuje na nárůst o deset přistěhovaných osob, které

²⁶ Pověřená obec Rumburk vyplácí dávky hmotné nouze pro obce Doubice, Jiříkov, Krásná Lípa, Rumburk a Staré Křečany.

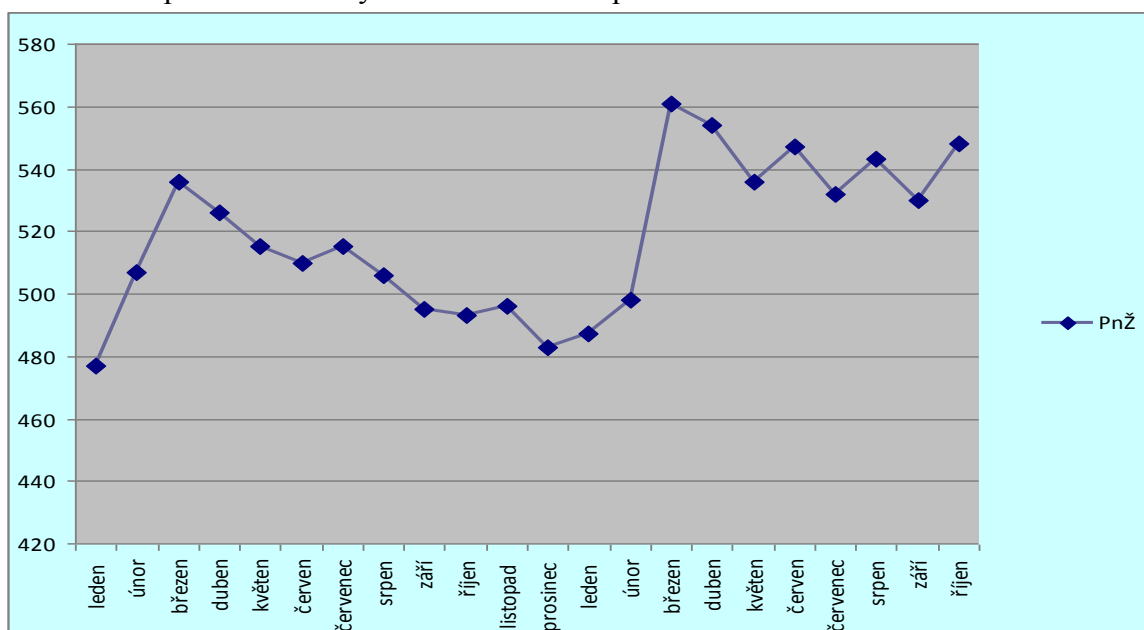
²⁷ Dolní Poustevna, Lipová, Lobendava, Mikulášovice, Šluknov, Velký Šenov a Vilémov.

jsou v tomto číslu zřejmě zahrnuty, ale jejich tři žádosti nelze v tak velkém počtu žádostí nalézt. **V průměru přijde do pověřené obce Šluknov ročně 41 lidí, kteří jsou společně posuzováni v rámci příspěvku na živobytí, a odejde 59 těchto lidí. Výrazný celkový nárůst nebyl zaznamenán, přírůstek migračních žádostí se od roku 2009 snižuje (z 56 osob, přes 45 na dnešních 22 za posledních 10 měsíců roku 2011). Rekordní byl v roce 2009 březen s 11 osobami, v roce 2010 září s devíti osobami a únor 2011 s výše zmíněnými deseti osobami. Za celkové sledované období přišlo 123 osob a odešlo 176 osob v hmotné nouzi.**

Graf 24: Příspěvek na živobytí – finanční křivka pověřená obec Rumburk 2010 – 2011

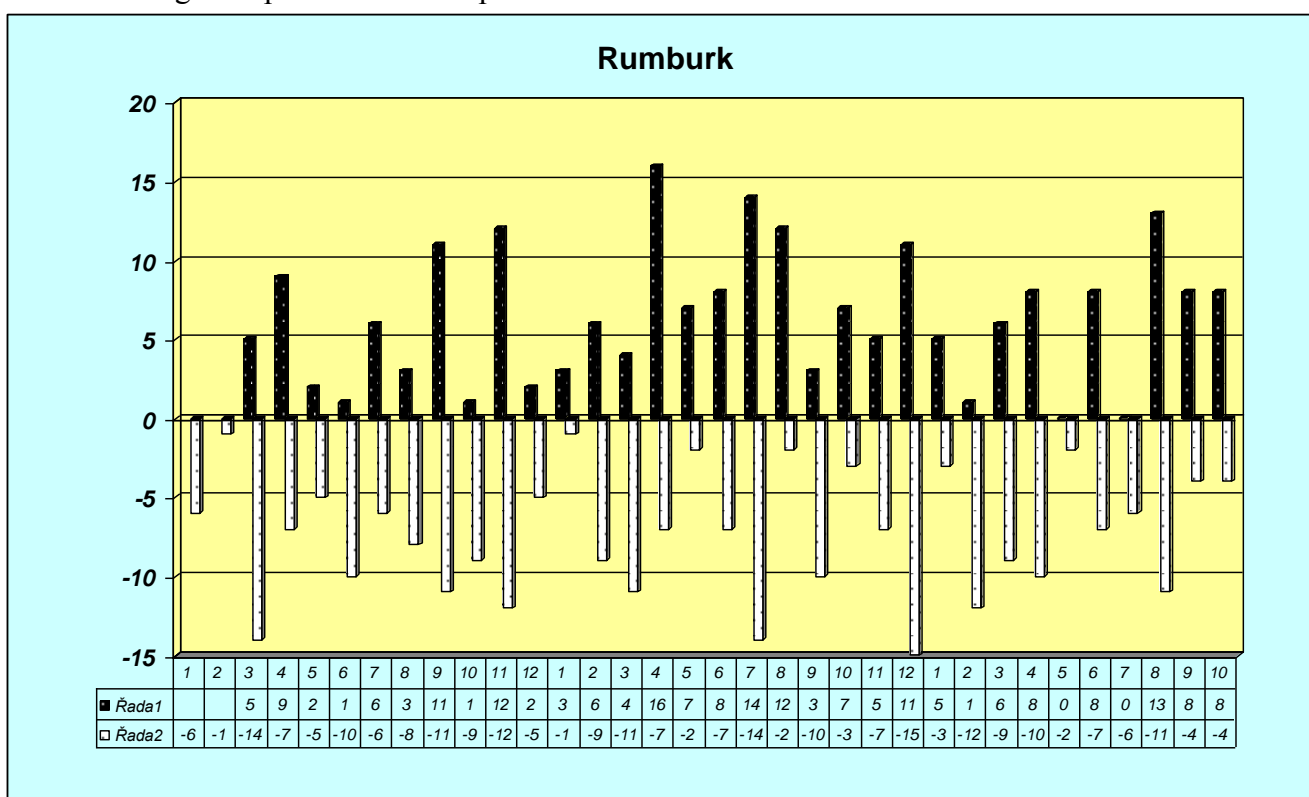
Graf 25: Příspěvek na živobytí – křivka žádostí pověřená obec Rumburk 2010 – 2011

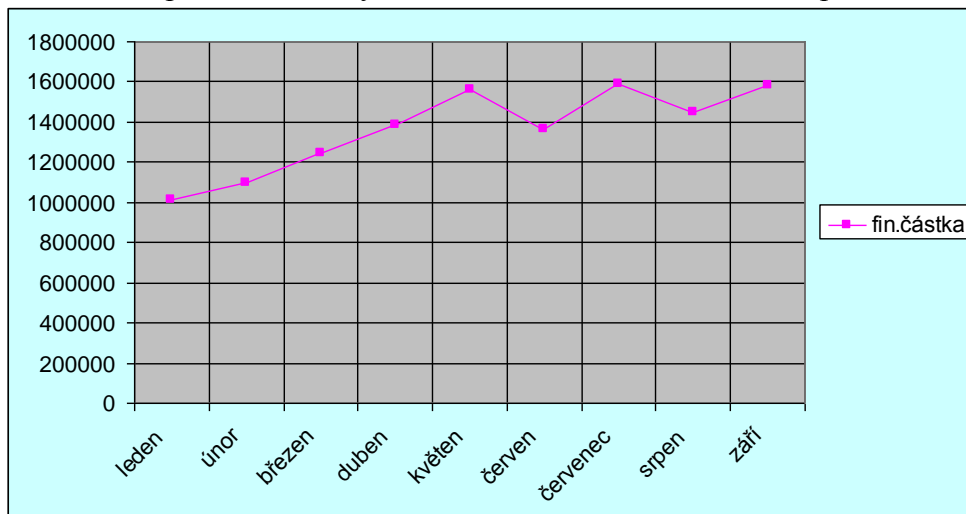
Tabulka 14: Rumburk – počet společně posuzovaných osob v žádostech příspěvku na živobytí, v pravém sloupci přepočteno na 1.000 obyvatel v měsících říjnu

Rumburk			
Počet obyvatel – správní obvod			20.201
Měsíc	Rok	PnŽ + SPO	
říjen	2009	1003	49,65
říjen	2010	1149	56,88
říjen	2011	1404	69,50

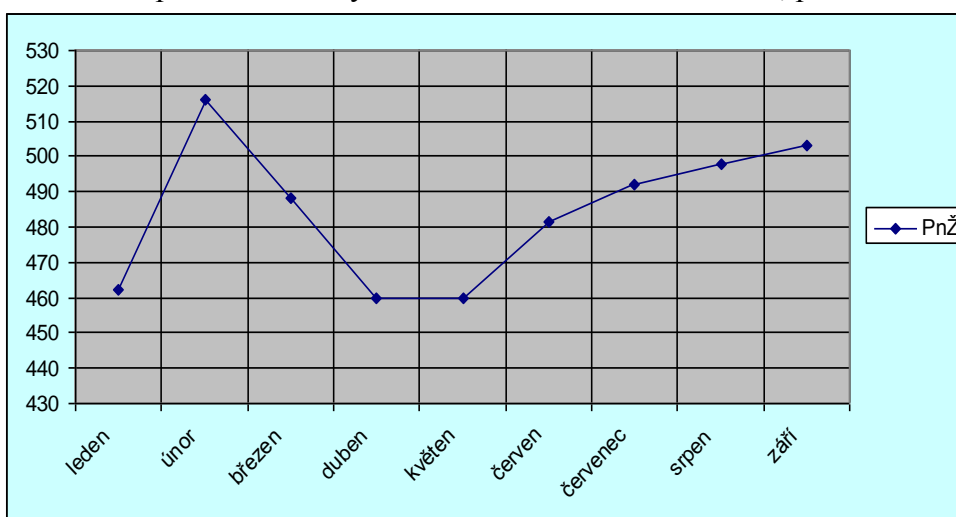
Graf 26: Migrace spisů Rumburk – pověřená obec 2009 – 201

Graf 27: Příspěvek na živobytí – finanční křivka 2011 Šluknov, pověřená obec

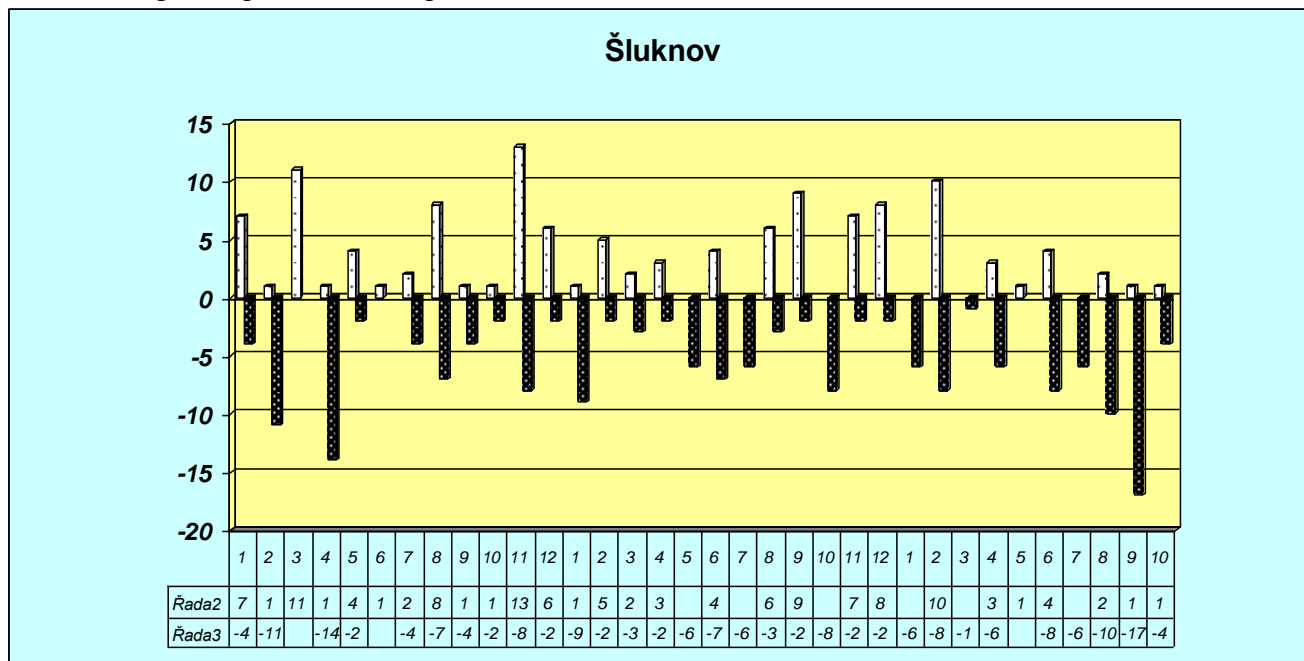
Graf 28: Příspěvek na živobytí – křivka žádostí 2011 Šluknov, pověřená obec

Tabulka 15: Šluknov – počet společně posuzovaných osob v žádostech příspěvku na živobytí, v pravém sloupci přepočteno na 1.000 obyvatel v měsících říjnu

Šluknov			
Počet obyvatel – správní obvod			14.384
Měsíc	Rok	PnŽ + SPO	index na 1.000 obyvatel
říjen	2009	567	39,42
říjen	2010	690	47,97
říjen	2011	879	61,11

Graf 29: Migrace spisů Šluknov, pověřená obec

Rozebereme-li si podrobně, odkud lidé přicházeli, **interní migrace převažuje nad externí**. Červeně jsou vyznačena období, kdy došlo k výraznější migraci. Celkový počet „migrujících“ spisů v těchto letech vykazuje **úbytek** 27 spisů a 45 posuzovaných osob. Měsíčně přibylo v průměru 2,83 spisů s v průměru 6,01 společně posuzovanými osobami a ubylo 3,73 spisů s v průměru 7,32 společně posuzovanými osobami. Jak uvidíme níže, počty migrujících osob mohou tvořit i mezi městy opakovaně migrující rodiny a jednotlivci. Může se však stát, že některé osoby jsou registrovány i nadále ve svých původních obcích, takže je ani tato statistika nezachytí. Co se týče externí migrace, lidé přicházeli především v roce 2010 a 2011 z lokalit **Liberec, Česká Lípa, Děčín, Plzeň, Otrokovice** a odcházeli do obcí **Liberec, Děčín, Most, Praha, Česká Lípa**.

Tabulka 16: Migrace spisů příspěvku na živobytí Rumbursko – obec

2009 Měs.	Přistěh.	počet SPO	Odkud	2009 Měs.	Odst.	počet SPO	kam
1	0			1	4	-6	2 Šluk, Poděbrady, Most
2	0			2	2	-1	Šluk
3	2	5	Vdf	3	6	-14	Šluk 1, Č. Lípa, Vdf 5, N. Bor
4	3	9	Šluk, Vdf	4	3	-7	5 Ústí, 1 Č. Lípa, 1 Mělník
5	2	2	Šluk	5	2	-5	3 Šluk, 2 Mělník
6	1	1	Šlukov		6	-10	3 Chodov, 4 Č. Lípa, Liberec, Děčín, Praha
7	2	6	Vdf	7	3	-6	Šluk 2, 1 K. Vary, 3 Jirkov
8	1	3	Šluk	8	2	-8	8 Šluk
			2 Vdf, 4 Č. Lípa, 3 Jablonec				4 Praha, Č. Krumlov, Poděbrady, 5 Vdf
9	4	11		9	5	-11	
10	1	1	Šluk	10	4	-9	1 Šluk, 5 Vdf, 3 Ústí
11	6	12	9 Šluk, Vdf, Čáslav	11	6	-12	5 Vdf, 3 Liberec, 3 Praha, Děčín
12	2	2	Děčín	12	1	-5	Šluk
	25	52			44	-94	
2010 Měs.	Přistěh.	počet SPO	Odkud	2010 Měsíc	Odst.	počet SPO	kam
				1	1	-1	Liberec

1	3	3	Nymburk, Vdf, Č. Krumlov 1	2	3	-9	5 Šluk, 3 Děčín, Turnov
2	5	6	2 Šluk, 2 Č. Lípa, Č. Kamenice	3	5	-11	8 Vdf, Jablonec, Liberec, Vlašim,
3	2	4	4 Šluk,	4	5	-7	3 Vdf, Bohumín, Kadaň, M. Boleslav
4	6	16	Šluk, 10 Vdf, 4 Příbram	5	2	-2	Liberec, Most
5	2	7	6 Šluk, 1 Bohumín	6	2	-7	2 Zlín, 5 Vdf
6	4	8	5 Šluk, 3 Liberec	7	6	-14	1 Vdf, Bílina, Roudnice, Děčín, N. Bor
7	8	14	6 Šluk, 3 Vdf, 5 Jiné	8		-2	2 Šluk
8	4	12	1 Šluk, 6 Vdf, 4 Děčín	9	4	-10	4 Šluk, 4 Vdf, 2 Červ. Kostelec
9	3	3	Mimoň, Beroun, Kostelec	10	2	-3	Vdf 2, Červ. Kostelec
10	4	7	2 Šluk, 3 Broumov, 2 Liberec	11	2	-7	6 Šluk, 1 Vdf
1	4	5	4 Vdf, 1 Litoměřice	12	8	-15	8 Šluk, 3 Vdf, Č. Kostelec, Praha, Liberec, Lit
12	4	11	5 Vdf, 2 Šluk, 4 Č. Lípa		41	-89	
	49	96		2011			
2011				Měsíc	Odstěh.	počet SPO	kam
Měs.	Přistěh	počet SPO	Odkud	1	3	-3	Č. Kamenice, Vdf, Krupka
1	2	5	Šluk	2	7	-12	2 Šluk, 4 Děčín, 4 Praha, N. Město
2	1	1	Česká Kamenice	3	6	-9	Cvikov 2, Děčín, Č. Lípa 4, Most 3
3	2	6	3 Šluk, 3 Vdf	4	4	-10	4 Liberec, 1 Zlín, Č. Lípa 4, Kralupy
4	3	8	Šluk, Vdf 4, 3 Otrokovice	5	2	-2	Praha, Teplice
5	0	0		6	5	-7	Liberec, 4 Vdf, Č. Lípa, Praha
6	2	8	5 Šluk, 3 Plzeň	7	3	-6	Vdf 3, Česká Kamenice 3
7	0	0		8	5	-11	5 Ústí, Šluk, Č. Kamenice, Vdf 4
8	4	13	8 Vdf, 1 Kladno, 4 Most	9	3	-4	1 Šluk, Krupka 2, Roudnice
9	5	8	7 Vdf, 1 Šluk	10	3	-4	Vdf 2, Roudnice
10	5	8	4 Vdf, 3 Praha, 1 Šluk		41	-68	
	24	56					

V migraci spisů za pověřenou obec Šluknov opět převažuje interní migrace. Červeně jsou vyznačena období, kdy došlo k výraznější migraci. Celkový počet „migrujících“ spisů v těchto letech vykazuje **úbytek** 34 spisů a 53 společně posuzovaných osob. Opět však někteří lidé mohou být stále registrováni v obci, odkud přišli. Měsíčně přibylo v průměru 1,5 migračních spisů s v průměru 3,96 společně posuzovanými osobami a ubylo 2,53 spisů s v průměru 5,25 společně posuzovanými osobami. **Externí migrace** do regionu byla především v roce 2010 (3 čtvrtletí) a v 1. čtvrtletí **2009 z obcí Chomutov (2009), Bohumín (2009), Most, později Česká Lípa, Ústí nad Labem a směřovala** především v roce 2011 (3. čtvrtletí) **do lokalit Liberec, Ústí nad Labem a Česká Lípa.**

Tabulka 17: Migrace spisů příspěvku na živobytí Šluknov – pověřená obec

2009	Přistěh.	počet SPO	Odkud	Měsíc	Odstěh.	počet SPO	kam
1	3	7	Rbk, 4 Chomutov	1	1	-4	4 Vdf,
2	1	1	Rbk,	2	4	-11	6 Blansko, 5 Vdf
3	5	11	2 Rbk, 4 Blansko, 4 Bohumín, Praha	3	0		
4	1	1	Děčín	4	3	-14	8 Vdf, 5 Rbk, 1 Turnov
5	2	4	3 Rbk, 1, Jablonec	5	2	-2	Šluknov
6	1	1	Vdf	6	1	1	Šluknov

7	1	2	Rbk	7	4	-4	Šluknov 2, N. Bor, Vdf
8	2	8	Rbk	8	3	-7	3 Jirkov, 3 Rbk, 1 Benešov
9	1	1	Slaný	9	2	-4	2 Blansko, 1 Vdf
10	1	1	Rbk	10	2	-2	Chodov, Rbk
11	3	13	1 Praha, 7 Vdf, 5, Rbk	1	6	-8	5 Rbk, 1 Ústí, 1 Praha, Č. Kamenice
12	2	6	5 Rbk, Děčín	12	1	-2	Rbk
	23	56			29	-58	
2010	Přist	počet	Odkud	Mě	Odstěh.	počet SPO	kam
Měs.	ěh.	SPO		síc			
1	1	1	Česká Lípa	1	3	-9	Ústí, Č. Lípa, 7 Praha
2	1	5	Rbk	2	2	-2	Rbk
3	2	2	Rbk, Děčín	3	3	-3	2 Rbk, Liberec
4	3	3	Ostrava, Lysá, Cvikov	4	2	-2	Rbk, Liberec
5	0			5	1	-6	Rbk
6	1	4	Vdf	6	4	-7	5 Rbk, Děčín, Kolín
7	0			7	4	-6	Rbk
8	3	6	3 Most, Pacov, 2 Vdf	8	3	-3	Rbk, Děčín, Dvůr.
9	4	9	4 Rbk, 4 Vdf, 1 N. Bor	9	2	-2	Pacov, Kolín
10	0			10	5	-8	2 Rbk, 3 Lit, 2 Jablonec, 1 Vdf,
11	2	7	6 Rbk, Vdf	11	2	-2	Vdf, Kralupy
12	2	8	Rbk	12	1	-2	Rbk
	19	45			32	-52	
2011	Přist	počet	Odkud	Mě	odstěh.	počet SPO	kam
Měs.	ěh.	SPO		síc			
1	0			1	3	-6	5 Rbk, Kolín
2	3	10	6 Vdf, 2 Rbk, 2 N. Bor	2	3	-8	6 Č. Lípa, Praha, Hradec
3	0			3	1	-1	Rbk
4	1	3	Ústí nad Labem	4	2	-6	5 Liberec, 1 Rbk
5	1	1		5	0		
6	1	4	Česká Lípa	6	2	-8	5 Rbk, 3 Česká Líp
7	0			7	2	-6	5 Litoměřice, 1 Praha
8	2	2	Rbk, Most	8	4	-10	4 Ústí, 4 Vdf, Kolín, Č. Lípa
9	1	1	Rbk	9	6	-17	2 Rbk, 5 Č. Lípa, 7 Chodov, 2 Mar. Lázně
10	1	1	Rbk	10	2	-4	4 N Bor.
	10	22			25	-66	

Nyní se můžeme pokusit porovnat některé údaje, konkrétně migraci ve školách, která zachycuje i rodiny bez trvalého pobytu, a s migrací spisů hmotné nouze, která je rovněž tyto rodiny schopna zachytit. Samotné rumburské grafy hmotné nouze a škol nám toho mnoho neřeknou a korelace mezi nimi nejsou evidentní, můžeme se však podívat na to, odkud a kam lidé migrují. Podle migrace spisů hmotné nouze z Rumburku, pověřené obce, lidé přicházeli především v roce 2010 a 2011 z lokalit Liberec, Česká Lípa, Děčín, Plzeň, Otrokovice a odcházeli do obcí Liberec, Děčín, Most, Praha a Česká Lípa.

Na ZŠ V. Kováře v Rumburku figurovaly zdrojové obce Česká Lípa, Liberec, Most a cílové obce Tmaň, Ústí nad Labem a Liberec. V ZŠ U nemocnice v Rumburku to byly zdrojové obce Neštětice (Ústí nad Labem), Jílové, Miličín, Děčín, Česká Lípa, Ústí nad Labem a cílové Liberec, Praha, Teplice, Česká Lípa a Děčín. Na ZŠ Jiřkov přicházely děti z obcí Dolná Lehota (SK), Teplice, Česká Lípa, Kravaře a směřovaly do Velké Británie, Nového Města pod Smrkem, Týnce nad

Vltavou.

U lokalit, které se opakují, jak v migraci školní, tak v migraci hmotné nouze, půjde pravděpodobně o lokality, odkud přicházejí lidé ohrožení sociálním vyloučením. Opakující se lokality jsou Liberec, Česká Lípa a Děčín, naopak lokality Teplice, Most a Ústí nad Labem, které zmiňují školy jako zdrojové, se v hmotné nouzi neuvádějí a nemusí indikovat rodiny v hmotné nouzi. Evidenci obyvatel tyto lokality nejsou v tomto období uváděny, proto může jít i o rodiny, které neprocházejí ani evidencí hmotné nouze ani evidencí obyvatel. Z evidence jsme však bohužel dostali ve velké většině jen data k „velkým počtům“ a ne k individuálním rodinám, proto toto tvrzení nelze podložit jednoznačně. Místa odchodu společná pro hmotnou nouzi i školy jsou Liberec, Praha, Česká Lípa a Děčín. V případě příchodu i odchodu se u **Rumburku** (a jím spravovaných obcí) opakují lokality **Liberec, Česká Lípa a Děčín**.

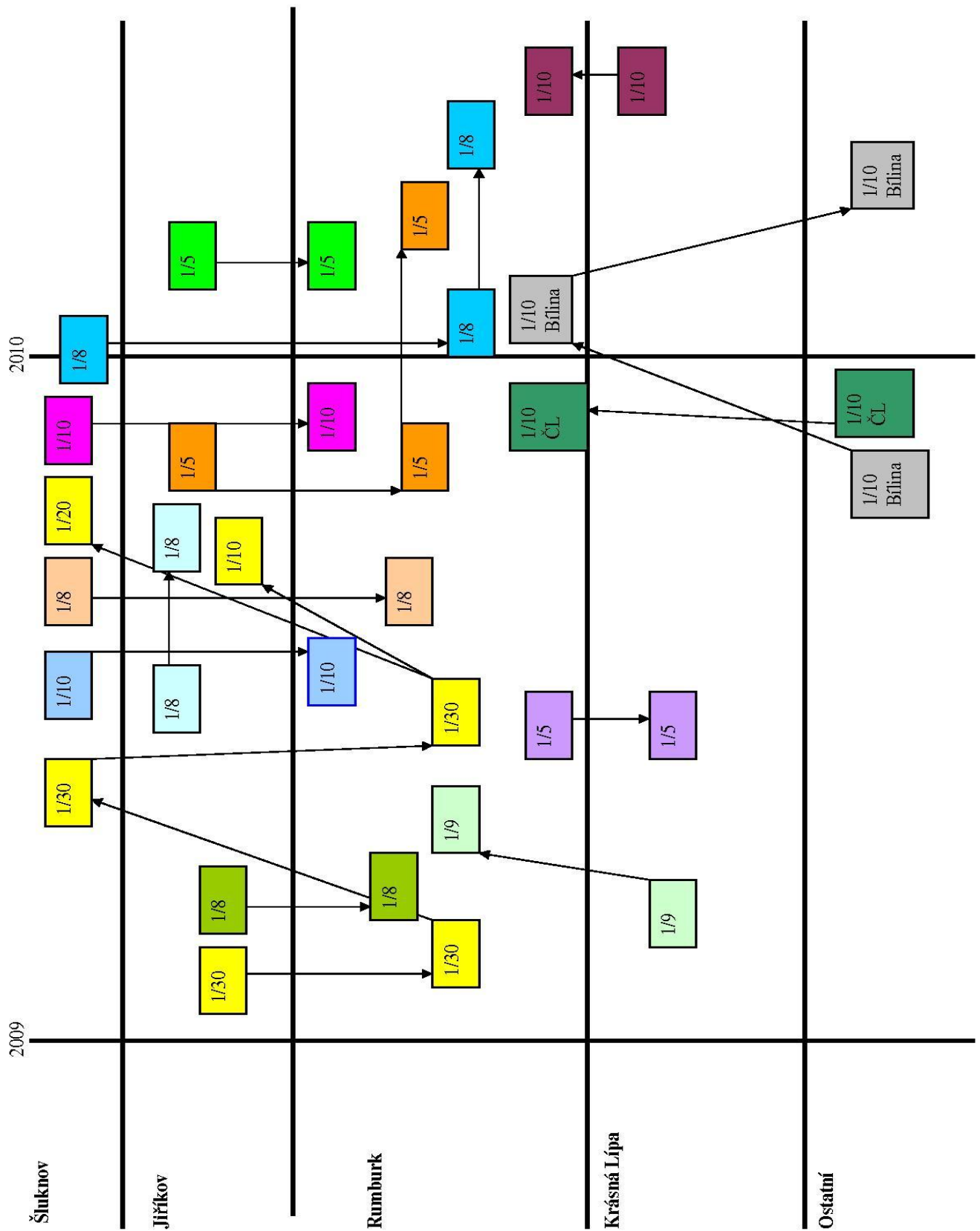
V případě pověřené obce Šluknov se v grafu objevuje migračně silnější 3. a 4. čtvrtletí 2010 a 1. čtvrtletí 2011 a koreluje s migrací viditelnou v tomto období v ZŠ Šluknov a Speciální ZŠ Šluknov. Naopak nárůst migrace spisů hmotné nouze v druhém pololetí 2009 se ve školách neprojevuje. Podle migrace spisů hmotné nouze probíhala migrace do regionu především v roce 2010 (3. a 4. čtvrtletí), v 1. a 2. čtvrtletí 2009 a 1. čtvrtletí 2011 nejprve z obce Chomutov (2009), Bohumín (2009), Most, později Česká Lípa a Ústí nad Labem. Lidé odcházeli především v roce 2011 (3. čtvrtletí) do lokalit: Liberec, Ústí nad Labem a Česká Lípa.

Speciální škola Šluknov přijímala žáky z obcí Česká Lípa, Most, Semily, Děčín a žáci odcházeli do obcí Dlažkovice, Děčín a Česká Lípa. Základní škola Šluknov přijímala děti z obcí Praha, Česká Lípa, Most, Liberec, Jirkov, Litvínov, Děčín a děti odcházely do České Lípy a na Ústecko.

Obce, které se objevují v obou statistikách jako zdrojové, jsou: Most, Česká Lípa, Ústecko. Evidenci obyvatel tyto lokality nejsou v tomto období uváděny, ale to může být i tím, že jsme dostali ve velké většině jen data k „velkým počtům“ a ne k individuálním rodinám. Zároveň migrace do škol obsahuje některé lokality, které se nevyskytují v migraci dle hmotné nouze ani evidence obyvatel, například: Jirkov, Litvínov, Semily, Liberec. Opět se může jednat o rodiny neohrožené sociálním vyloučením nebo naopak o rodiny, které neprocházejí žádným ze zkoumaných systémů. Migrace směřuje nejčastěji do podobných lokalit, jaké jsme uváděli jako zdrojové. V pověřené obci **Šluknov** se opakují lokality: **Česká Lípa, Děčín a Ústecko**.

Následující graf nezobrazuje migrační vzorce všech rodin a není zcela reprezentativní. Ilustruje ale znalost některých lokálních pracovníků o několika rodinách v oblasti Rumburku a Jiřikova. Jednotlivé rámečky označují počet rodin/ počet členů. Rámečky jsou zasazeny do časové přímky v období, kdy došlo k přesunu těchto osob. Studium údajů z evidence obyvatel, evidence škol, evidence hmotné nouze je nutno konstatovat, že uvedené evidence neobsahují všechny zde uvedené přesuny a naopak, některé přesuny naznačené uvedenými evidencemi, zde nejsou zobrazeny. Toto grafické je tedy na lokální znalosti založená ilustrace toho, v jakém rozsahu se některé místní rodiny mohou přesouvat v rámci interní migrace. Ověření tohoto jevu by vyžadovalo další výzkum

Graf 30: Ilustrace interní migrace některých rodin, které se nacházejí v nejtěživější sociální situaci, na základě dlouhodobé zkušenosti sociální pracovníce

3.4 Závěr k migrační části a porovnání obcí

V rámci dat z evidence obyvatel a evidence hmotné nouze **převažuje migrace interní**, podle údajů ze škol je interní a externí migrace vyrovnaná.²⁸ Za sledované období v Rumburku došlo podle **evidence obyvatel** k úbytku 247 osob. Ročně v průměru přijde 221 lidí a odejde 303. Ve Šluknově populace nepřibývá, ale ročně přijde a odejde 162 lidí. Výrazný nárůst byl zaznamenán v polovině roku 2010, kdy se mezi pololetím zdvojnásobil (ze 74 lidí na 148). Tento nárůst lze vypožorovat i na místních školách, kde v té době přibylo čtyřicet dětí, což je rekord v celém regionu. V Jiřikově přibylo za tři roky 64 osob, ročně přichází v průměru 148 lidí a odchází 126. V Krásné Lípě se celkový počet obyvatel snížil za tři roky o 74 obyvatel, 87 ročně v průměru odchází a 64 přichází. I přesto, že je Krásná Lípa jen o něco menší (o cca 350 obyvatel) než Jiřikov, má více než dvakrát menší migrační dynamiku, co se týče příchozích, srovnatelnou s Varnsdorfem. Na základě tohoto srovnání můžeme konstatovat, že ačkoliv oblast Rumburska vykazuje úbytek obyvatel, některá města mají i o polovinu výraznější imigraci, než ty ostatní, především však z vnitroregionálních zdrojů. Při srovnání s ostatními městy a obcemi v ústeckém kraji a samotném děčínském okrese oficiální data z evidencí obyvatel nevykazují výraznější odchylky.²⁹

Tabulka 18: porovnání evidencí obyvatel

Obec	poč. obyv.	přistěh. na 1.000 obyv.	odstěh. na 1.000 obyv.	Srovnání	poč. obyv.	přistěh / 1.000	odstěh/ 1.000
Varnsdorf	15.867	17	17	Roudnice n. L.	13.229	52	42
				Bílina	15.903	31	29
Kr. Lípa	3.683	17	24	Benešov n. Ploučnicí	3.960	24	28
Rumburk	11.496	19	26	Duchcov	8.948	30	32
				Štětí	9.225	69	61
Šluknov	5.705	28	28	Č. Kamenice	5.557	31	28
Jiřikov	4.055	36	31	Jílové	5.209	26	30

Do pěti škol v regionu s největším migračním obratem přišlo v průběhu tří let 224 a odešlo 249 dětí. Tyto děti pocházejí téměř stejnou mírou z interní i z externí migrace (50,85% a 49,15%). Data o školní migraci spolehlivě zachycují i děti z rodin, které nemusejí být přihlášeny k trvalému pobytu. **Nejvíce se migrovalo v 2. pololetí 2010, příchody jsou vysoké zejména ve Šluknově (40 příchozích) a v Jiřikově (18 příchozích).** Městem s nejvyšší migrací dětí je Šluknov – za tři roky přišlo 98 dětí a odešlo 96, do Jiřikova přišlo 66 dětí a odešlo 90, do Rumburku přišlo 60 dětí a odešlo 63.

Sociální situace v regionu se zhoršuje, soudě alespoň podle růstu indexu společně posuzovaných osob na 1.000 obyvatel správního obvodu u příspěvku na živobytí. Nejméně se situace zhoršila ve Varnsdorfu, následuje Šluknov a nejhorší je situace v Rumburku, kde příspěvek pobírá již 70 lidí na

²⁸ Jen u migrace spisů OSPOD na Varnsdorfsku převažuje mírně (z 59%) migrace externí, ovšem tento údaj se týká jen 69 dětí za celé tři roky a z Rumburska bohužel data o migraci poskytnuta nebyla.

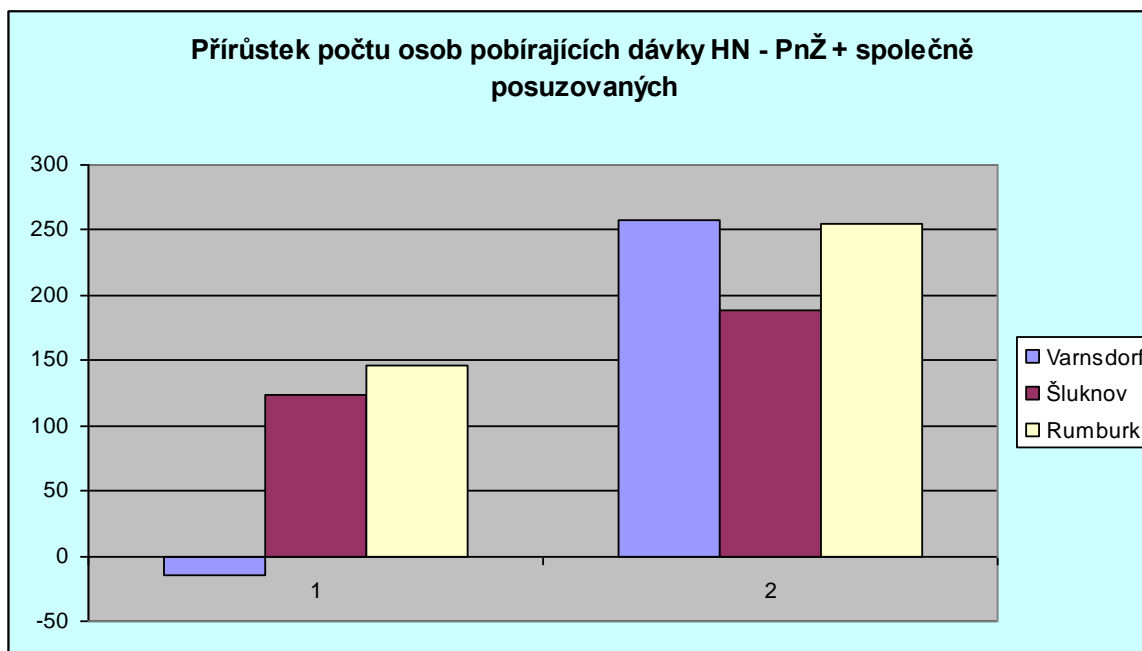
²⁹ Naopak bychom se museli tázat po vysokých číslech Roudnice a Štětí.

1.000 obyvatel. Co se týče prostého početního přírůstku, pořadí je stejné, nejvíce osob přibýlo v Rumburku, následuje Šluknov a Varnsdorf.

Tabulka 19: Porovnání indexu společně posuzovaných osob, kterým se vyplácí příspěvek na živobytí na 1.000 obyvatel správního obvodu

Index na 1.000 obyv.			
Rok	Varnsdorf	Šluknov	Rumburk
2009	26,78	39,42	49,65
2010	26,05	47,97	56,88
2011	38,55	61,11	69,50

Graf 31: Přírůstek počtu osob závislých na dávkách hmotné nouze – meziroční srovnání 2009 – 2010 a 2010 – 2011

Tabulka 20: Meziroční nárůst počtu osob pobírajících příspěvek na živobytí

	Rbk	Šlk	Vdf
rozdíl 2009 – 2010	146	123	-15
rozdíl 2010 – 2011	255	189	258
Celkem	401	312	243

V případě migrace propojené s horší sociální situací jsme nejprve zkoumali obraz výplat příspěvku na živobytí. Ve správní obci Rumburk, která obsahuje i Jiříkov a Krásnou Lípu, počet žádostí narostl nejprve v únoru-březnu 2010 o cca 60 žádostí, poté poklesl téměř na původní úroveň a zvýšil se o podobný počet v dubnu 2011. Celkový vyplacený obnos stoupá až v roce 2011. Obraz

migrujících žádostí přináší nejvyšší nárůst v dubnu roku 2010 o 16 osob, jejich šest společných žádostí je však ve stovkách žádostí neviditelných. V průměru přijde do pověřené obce Rumburk ročně 68 lidí, kteří jsou společně posuzováni v rámci příspěvku na živobytí, a odejde 83 těchto lidí. Za sledované období tří let takto přišlo 205 osob a odešlo 250 osob. Výraznější celkový nárůst byl vysledován v roce 2010, kdy se počet těchto osob téměř zdvojnásobil z 52 na 96.

V pověřené obci Šluknov finanční obnos narůstá a počet žádostí prudce stoupl tento rok v únoru o cca 50 žádostí, poté prudce poklesl o stejný počet a nyní opět stoupá. V průměru přijde do pověřené obce Šluknov ročně 41 lidí, kteří jsou společně posuzováni v rámci příspěvku na živobytí, a odejde 59 těchto lidí. Výrazný celkový nárůst nebyl zaznamenán, počet společně posuzovaných migrujících osob se od roku 2009 snižuje. Za celkové sledované období přišlo 123 osob a odešlo 176 osob.

Pokud bychom se podívali na přírůstek migrujících osob v žádostech všech pověřených obcí regionu, vidíme nárůst u pověřené obce Rumburk v roce 2010 o 44 lidí a nárůst celého regionu o 24 osob, v roce 2011 naopak pokles o 55 osob. **Ročně je uvedeným příspěvkem podpořeno na celém Šluknovsku 153 migrujících osob a naopak 174 osob se odstěhovává** (jak uvidíme níže, často do jiného města v rámci regionu. Data z Rumburku a Šluknova ukazují na téměř stejné podíly odstěhovaných v rámci regionu a mimo region). Za celé tři roky pak bylo v regionu podpořeno 461 příchozích osob, 520 podpořených se odstěhovalo.

Tabulka 21: Lidé, kteří na Šluknovsku migrovali a byli zahrnuti do příspěvku na živobytí

pov. obec	příchod 2009	příchod 2010	příchod 2011	celkem příchod	odchod 2009	odchod 2010	odchod 2011	celkem odchod
Varnsdorf	48	39	46	133	21	41	32	94
Rumburk (vč. Jiříkova a Kr. Lípy)	52	96	57	205	94	88	68	250
Šluknov	56	45	22	123	58	52	66	176
Celkem	156	180	125	461	173	181	166	520

Tabulka 22: Lidé, kteří na Šluknovsku migrovali a byli zahrnuti do příspěvku na živobytí – celkem

pověřená obec	přijde ročně	odejde ročně	za 3 roky přišlo	Za 3 roky odešlo	Na 1.000 obyvatel ročně přijde a odejde x osob v hmotné nouzi
Varnsdorf	44	32 (neúpl.)	133	94 (neúpl.)	3,7
Rumburk (vč. Jiříkova a Kr. Lípy)	68	83	205	250	7,4
Šluknov	41	59	123	176	7
Celkem	153	174	461	520	6

V regionu dochází převážně k interní migraci, což potvrzují záznamy z evidence obyvatel i spisů hmotné nouze. U škol je externí a interní migrace vyrovnaná. V rámci zkoumaného příspěvku na živobytí je **interní migrace zastoupena celkově 61,6 procenty, větší počet příchozí migrace – 69 % je interní**, v odchodech naopak o desetiny procent „vítězí“ odchod mimo region Šluknovska.

Z oněch **461 osob**, které **za tři roky přišly**, bylo tedy 318 v rámci interní migrace a 143 z externí migrace. Naopak z **520 lidí**, kteří **odešli**, odešlo 256 dále do regionu a 264 mimo region. Při posuzování toho, které obce jsou externí, jsme za externí obce považovali již obce mimo tři pověřené obce (Varnsdorf, Rumburk a Šluknov). **K externí migraci tedy dochází – v rámci výše naznačených čísel, není ale tak masová, jak ji prezentují média.** V posledním roce narostly zejména odchody mimo region. Školní i dávková migrační data poukazují na několik opakujících se obcí, kam i odkud směřuje migrace – v případě pověřené obce Rumburk je to Liberec, Česká Lípa a Děčín, v případě Šluknova Česká Lípa, Děčín a obce na Ústecku. Lidé se tedy mohou vracet do místa původu, ovšem též jsou tato města nejbližšími většími městy, kam lze přirozenou migraci očekávat. **Na Šluknovsko nesměruje výrazná migrace z oblastí mimo bývalý Severočeský kraj.** Je samozřejmě pravděpodobné, že se nepodařilo zachytit veškeré migranty, lidé mohou být na několik měsíců vyřazeni z evidence (viz níže)³⁰ nebo jsou registrováni v jiných obcích, jiní lidé se mohli z migrace externí dostat do migrace interní přihlášením v regionu.

Tabulka 23: Kolik procent migrace lidí společně posuzovaných na příspěvku na živobytí je interní

Příspěvek na živobytí – interní migrace	Migrace příchozí v rámci Šluknovska %	Migrace odchozí v rámci Šluknovska %
Varn 09	74,5	Chybí data
10	76,9	
11	54,3	
Rbk 09	78	48,3
10	62,8	66,7
11	73,7	27,3
Šlk 09	66	68,3
10	78,3	56,6
11	56,5	27,7
průměr	69	49,2
celkový průměr	61,6	

Tabulka 24: Příchody a odchody mimo bývalý Severočeský kraj 2009-2011

2009-2011	příchody	odchody
Vdf	19 (odhad)	chybí data
Rbk	21	37
Šlk	12	28
Celkem	52	65

Tabulka 25: Počet osob vyřazených z evidence hmotné nouze ze sankčních důvodů

³⁰ Zcela neaktivnější ve „vyřazování“ jsou ve Varnsdorfu, každým rokem se též zvyšuje počet vyřazených osob.

Rok	2009				celk	2010				celk	2011			Celk.
Čtvrtletí	1	2	3	4		1	2	3	4		1	2	3	
Varnsdorf	19	21	20	12	22	19	29	39	53	53	50	337		
Dolní Podluží	1	1	1	3	1	2	1	1	2	8	0	21		
Horní Podluží	1	1	1	2	3	1	3	1	3	2	1	19		
Jiřetín p. Jedlovou	0	1	0	0	0	0	0	0	3	1	2	7		
Rybniště	0	0	1	2	3	0	1	2	1	2	1	13		
Rumburk	6	14	19	13	20	19	26	11	24	28	12	192		
Jiříkov	5	3	6	4	7	10	8	11	15	13	11	93		
Krásná Lípa	2	1	4	4	4	7	8	8	11	6	7	62		
Staré Křečany	3	2	3	0	3	0	1	3	5	4	3	27		
Šluknov	4	4	15	7	8	9	6	11	15	23	6	108		
Celkem	41	48	70	47	206	71	67	83	87	308	132	140	93	365
Vyřazeno za 3 r.	879 osob													

3.5 Bezpečnost

Nápad trestné činnosti udávané v médiích se značně liší od dat, které byly poskytnuty Krajským ředitelstvím policie Ústeckého kraje v Děčíně, pro účely analýzy. V některých mediálních zdrojích se uvádí nárůst o 20 % za rok,³¹ jinde i o více procent.³² Kriminalita měla údajně narůst o 66 %³³ nebo i o 200 %.³⁴ Data, která jsme obdrželi, opravdu svědčí **o nárůstu trestné činnosti, ovšem od roku 2009 do roku 2011 o cca 25,9 %** (mezi rokem 2009 a 2010 o 11,1 % a mezi rokem 2010 a 2011 o 13,4 %). **Počet přestupků vzrostl mezi sledovanými lety o 0,86 %**. Externí migrace je v médiích popisována jako příčina tohoto nárůstu. Vzhledem k rozsahu externí migrace, kterou jsme zachytili v předchozích datech, je těžko představitelné, že by tato migrace mohla být jedinou příčinou tohoto nárůstu, ani to není z dat, která jsme získali, možné odvodit. Snad jen odchod údajně „problémových“ rodin ze šluknovského sídliště v roce 2011 by se mohl zrcadlit v poklesu trestných činů Šluknova ve 3. čtvrtletí 2011.

Nejvyšší počet trestných činů na obyvatele má stabilně Šluknov, v rychlém sledu následuje Krásná Lípa a Rumburk. Některá čísla však kolísají z jednoho čtvrtletí na druhé - v posledním čtvrtletí 2011 má oddělení Šluknov 10,27 trestných činů na 1.000 obyvatel, ještě v minulém čtvrtletí však „vedl“ Varnsdorf se 11,56 trestnými činy na 1.000 obyvatel. Pro srovnání průměr Ústeckého kraje z roku 2011 za čtvrtletí je 9,08 a v České republice připadne 7,51 trestných činů na 1.000 obyvatel čtvrtletně. Rumburk měl nejvyšší trestnou činnost v druhém čtvrtletí 2010, Šluknov v prvním pololetí 2011 a pak nastal rychlý pokles, celkově je však rok 2011 rokem vyšší úrovně kriminality. S přestupky je na tom naopak nejhůře Rumburk, následuje Varnsdorf, Šluknov a nejlépe je na tom Velký Šenov. U přestupků jsou „vrcholy“ rozloženy do delšího časového období – Rumburk v roce 2009, Varnsdorf v tomto roce též narostl a vrchol měl v druhém čtvrtletí 2010, Krásná Lípa a Šluknov kulminují v tomto roce. V posledním čtvrtletí 2011 Šluknov předhonal Varnsdorf.

³¹ <http://www.ceskenoviny.cz/domov/zpravy/policie-ve-sluknovskem-vybezku-letos-hodne-vzrostla-kriminalita/681131>. Navštíveno 16. prosince 2011.

³² http://zpravy.idnes.cz/kriminalita-na-sluknovsku-roste-lidem-dochazi-trpelivost-a-kupuji-psy-133-domaci.aspx?c=A110817_185145_usti-zpravy_oks. Navštíveno 16. prosince 2011.

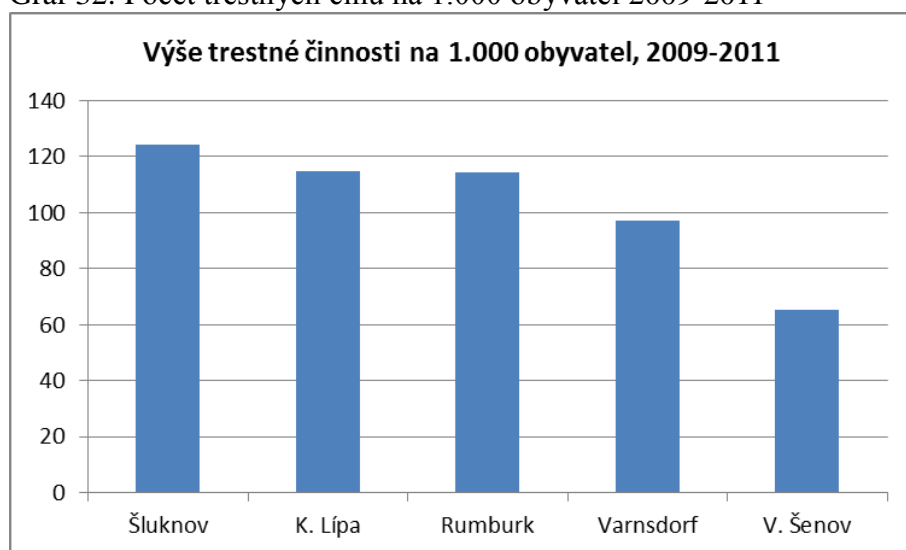
³³ <http://domaci.eurozpravy.cz/politika/34275-kriminalita-stoupa-rozpocet-vnitra-nelze-neustale-snizovat-varuje-tejc/>. Navštíveno 16. prosince 2011.

³⁴ <http://www.novinky.cz/domaci/242510-stehovani-chudych-na-sluknovsko-zdvojnásobilo-kriminalitu.html>. Navštíveno 16. prosince 2011.

Tabulka 26: Nápad trestné činnosti dle jednotlivých útvarů a za celé Šluknovsko,³⁵ červeně vyznačen vyšší počet

Trestné činy	K. Lípa	Rumburk	Šluknov	Varnsdorf	V. Šenov	Šluknovsko
1. čtvrt 09	50	130	64	131	33	408
2. čtvrt 09	57	132	45	131	44	409
3. čtvrt 09	77	155	50	157	43	482
4. čtvrt 09	26	167	39	98	50	380
1. čtvrt 10	55	175	45	99	55	429
2. čtvrt 10	93	193	52	157	32	527
3. čtvrt 10	55	141	66	165	44	471
4. čtvrt 10	49	137	49	159	44	438
1. čtvrt 11	50	175	97	165	58	545
2. čtvrt 11	72	174	89	160	62	557
3. čtvrt 11	65	176	58	222	39	560
4. čtvrt 11	49	161	59	141	42	452
Celkem	698	1.916	713	1.785	546	5.658

Graf 32: Počet trestných činů na 1.000 obyvatel 2009-2011

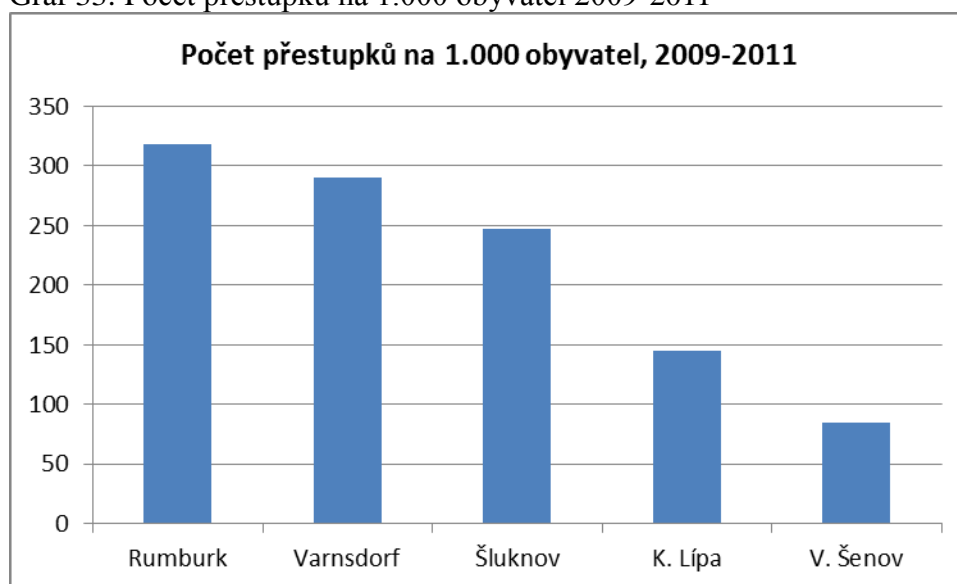

³⁵ Data Krajského ředitelství policie Ústeckého kraje.

Tabulka 27: Nápad přestupků dle jednotlivých útvarů za celé Šluknovsko

Přestupky	Krásná Lípa	Rumburk	Šluknov	Varnsdorf	Velký Šenov	Šluknovsko
1. čtvrt 09	57	332	108	408	49	954
2. čtvrt 09	50	298	103	507	47	1.005
3. čtvrt 09	33	510	97	514	62	1.216
4. čtvrt 09	31	643	131	534	51	1.390
1. čtvrt 10	77	501	85	421	53	1.137
2. čtvrt 10	76	497	117	591	59	1.340
3. čtvrt 10	104	377	129	419	76	1.105
4. čtvrt 10	73	343	103	394	78	991
1. čtvrt 11	99	631	166	403	53	1.352
2. čtvrt 11	77	430	163	418	78	1.166
3. čtvrt 11	114	405	118	425	52	1.114
4. čtvrt 11	89	362	99	292	52	894
celkem	880	5.329	1.419	5.326	710	13.664

Graf 33: Počet přestupků na 1.000 obyvatel 2009-2011

Trestná činnost dětí do 15 let a mladistvých³⁶

Dále se budeme věnovat trestné činnosti (činy jinak trestné a přestupky) dětí do 15 let dle evidence Policie České republiky. V posledním čtvrtletí roku 2011 dosahuje nejvyšších hodnot Varnsdorf, ovšem v průměru za poslední tři roky, je počet trestných činů dětí nejvyšší ve Šluknově. Celkově **trestná činnost dětí vzrostla o 18,2 procent.**

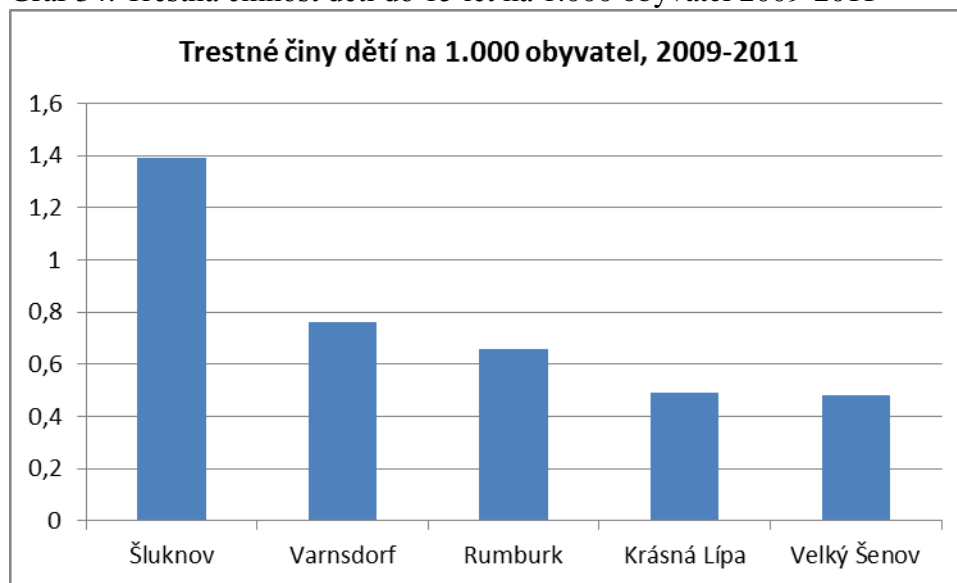
U věkové skupiny mladistvých (15 – 18 let) při přepočtu na 1.000 obyvatel je dlouhodobé pořadí obdobné. Celkově však **trestná činnost mladistvých klesla za poslední tři roky o 24,5 %.**

³⁶ Údaje byly poskytnuty Policií České republiky a byly dále doplněny o statistické údaje Krajského úřadu Ústeckého kraje – kuratele mládeže.

Tabulka 28: Počet trestných činů dětí do 15 let

	2009	2010	2011	Celkem
K. Lípa	1	2	0	3
Rumburk	1	9	1	11
Šluknov	4	2	2	8
Varnsdorf	3	2	9	14
V. Šenov	2	1	1	4
Šluknovsko celkem	11	16	13	40

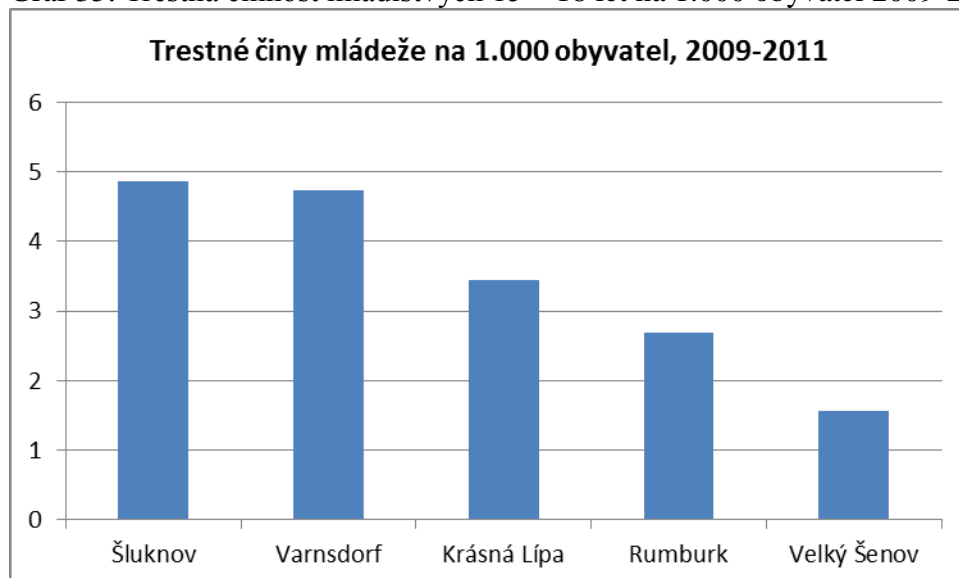
Graf 34: Trestná činnost dětí do 15 let na 1.000 obyvatel 2009-2011

Tabulka 29: Počet trestných činů mládeže

	2009	2010	2011	Celkem
K. Lípa	9	9	3	21
Rumburk	18	16	11	45
Šluknov	10	10	8	28
Varnsdorf	21	43	23	87
V. Šenov	3	6	4	13
Šluknovsko celkem	61	84	49	194

Graf 35: Trestná činnost mladistvých 15 – 18 let na 1.000 obyvatel 2009-2011

Pokud porovnáme případy řešené kurátorem v rámci Ústeckého kraje mezi obcemi s rozšířenou působností v roce 2009 a 2010, je číslo z Rumburska z roku 2009 v kontextu kraje bezkonkurenčně nejvyšší (téměř dvaapůlkrát vyšší než je průměr kraje) a v roce 2010 obsadilo Rumbursko druhé místo. Pod Rumbursko jsou však v této statistice započítána i města Šluknov, Krásná Lípa, Jiříkov a Velký Šenov. Varnsdorf se blíží krajovému průměru.

Tabulka 30: Případy řešené kurátorem pro mládež 2009 v Ústeckém kraji

OBECE	Trestná činnost celkem	z toho děti do 15 let	Podíl nezletilých (%)	Přestupky mlad.	Index celkové TČ na 10 tisíc obyv.
Bílina	25	12	48,00	42	11,95
Děčín	97	16	16,49	27	12,05
Chomutov	208	86	41,35	117	25,33
Kadaň	54	17	31,48	42	12,18
Litoměřice	69	46	66,67	45	11,73
Litvínov	71	23	32,39	38	17,40
Louny	61	28	45,90	40	13,95
Lovosice	38	11	28,95	31	14,04
Most	84	38	45,24	73	10,99
Podbořany	14	5	35,71	24	8,66
Roudnice	32	5	15,63	7	9,95
Rumburk	145	42	28,97	13	41,93
Teplice	242	73	30,17	131	22,19
Ústí n. L.	194	48	24,74	240	15,97
Varnsdorf	24	9	37,50	26	11,62
Žatec	54	33	61,11	17	19,73
Celkem kraj	1 412	492	34,84	913	16,89

Tabulka 31: Případy řešené kurátorem pro mládež 2010

OBEC	Trestná činnost celkem	z toho děti do 15 let	Podíl nezletilých (%)	Přestupky mlad.	Index celkové TČ na 10 tisíc obyv.
Bílina	31	14	45,16	18	14,81
Děčín	68	20	29,41	60	8,45
Chomutov	207	98	47,34	122	25,21
Kadaň	30	10	33,33	53	6,77
Litoměřice	52	24	46,15	40	8,84
Litvínov	56	30	53,57	34	13,72
Louny	83	57	68,67	42	18,98
Lovosice	24	21	87,50	12	8,87
Most	105	33	31,43	100	13,73
Podbořany	14	4	28,57	35	8,66
Roudnice	48	8	16,67	26	14,92
Rumburk	69	17	24,64	16	19,95
Teplice	206	54	26,21	132	18,89
Ústí n. L.	155	46	29,68	229	12,76
Varnsdorf	30	8	26,67	42	14,53
Žatec	24	9	37,50	23	8,77
Celkem kraj	1 202	453	37,69	984	14,37

Zvýšená trestná činnost dětí a mládeže, může mít na Rumbursku následující důvody. V oblasti existuje několik míst, které se dají označit za „sociálně vyloučené lokality“ (v Jiřikově, Šluknově, Krásné Lípě i v samotném Rumburku), a trestná činnost zde vyrůstající mládeže je „sociálního vyloučení“ tradičně provází. V případě migrace (interní i externí) některých rodin je obtížné systematicky pomocí sociálních služeb s rodinami pracovat a sociální vyloučení zmírňovat. Jednotlivé obce spolu pravděpodobně efektivně nespolupracují, aby tuto mládež byly schopny podchytit. **Ve výše uvedených lokalitách není zřejmě vytvořena dostatečná síť sociálních služeb, která by zahrnovala služby pro práci s dětmi a mládeží, případně stávající služby nemají dostatečnou kapacitu.**

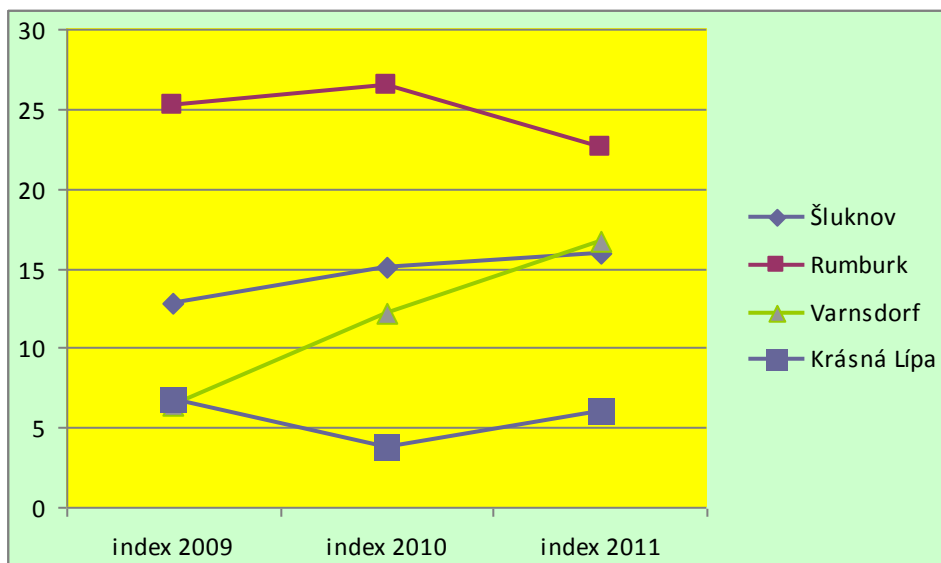
Přehled počtu výherních hracích přístrojů a jiných hracích technických zařízení

I když výskyt hracích automatů není sám o sobě indikátorem trestné činnosti, herny bývají rizikovými místy. Pokud jsou města aktivní v politice regulace hazardu, prokazují tím snahu aktivně řešit situaci obyvatel. **Největší počet zařízení na tisíc obyvatel vykazuje město Rumburk, zároveň se však snaží jejich počet snižovat.** V posledních třech letech došlo k velkému nárůstu automatů ve Varnsdorfu, který předhonal Šluknov.

Tabulka 32: Součet obou typů zařízení a přepočet na tisíc obyvatel jednotlivých měst

	2009	2010	2011	Počet obyvatel	Index, 1 tis. obyvatel 2009	Index, 1 tis. obyvatel 2010	Index, 1 tis. obyvatel 2011
Šluknov	73	86	91	5705	12,8	15,1	16
Rumburk	290	304	260	11.496	25,2	26,4	22,6
Varnsdorf	102	193	265	15.867	6,4	12,2	16,7
K. Lípa	25	14	22	3.683	6,8	3,8	6

Graf 36: Porovnání indexovaného počtu VHP a JHTZ pro jednotlivá města³⁷

³⁷ VHP – výherní hrací přístroj, JHTZ – jiné hrací technické zařízení.

Závěr k bezpečnostní části

V oblasti vzrostla trestná činnost dospělých od roku 2009 o cca 25,9 % a počet přestupků o 0,86 %, zvýšila se trestná činnost dětí (18,2 %) a poklesla trestná činnost mládeže (o 24,5 %). Trestná činnost dospělých přepočtena na tisíc obyvatel byla dlouhodobě zaznamenána **nejvyšší ve Šluknově**, od roku 2009 ale má nejvyšší nominální počet trestných činů Rumburk. Ten má v přepočtu na tisíc obyvatel i nejvíce přestupků, následuje Varnsdorf a Šluknov. Ve statistikách kriminality dětí a mládeže vykazuje nejvyšší počty opět Šluknov, následován Varnsdorfem

V roce 2009 bylo Rumbursko (včetně Jiřikova, Šluknova, Krásné Lípy i Velkého Šenova) co se týče případů řešených kurátorem naprosto první v celém Ústeckém kraji, jehož průměr převyšovalo dvaapůlkrát, v roce 2010 se umístilo druhé za Chomutovem. Veškeré tyto údaje naznačují, že i přes pokles trestné činnosti **není v regionu dostatečně rozvinutá péče právě o tuto mládež.**

Aktivní obce se snaží zavést takovou skladbu sociálních služeb, aby výše uvedeným bezpečnostním jevům předcházely. **Vzhledem k počtům migrantů, kteří do regionu přicházejí, se nekloníme k názoru, že by kriminalita mohla být způsobena hlavně z těchto zdrojů, region vykazuje celkově zhoršující se sociální situaci. Z pohledu sociálních služeb však nelze migraci zcela bagatelizovat. Ročně do měst na Šluknovsku přijde minimálně 153 lidí v hmotné nouzi (a odejde 174) a místní služby by na ně měly mít kapacitu. 106 z těchto lidí přichází z jiných měst na Šluknovsku a 48 z měst mimo Šluknovsko.** Pro oblasti, kde se objevuje sociální vyloučení, se doporučuje následující skladba sociálních služeb: základní a odborné poradenství, terénní práce, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, noclehárna, azylové bydlení, navazující bydlení a kontaktní centrum. Tato skladba pak musí být dostatečně kapacitní a provázaná. Alarmující je skutečnost, že Jiřikov žádnou sociální službou pro tuto cílovou skupinu ani nedisponuje³⁸, Šluknov má vzhledem ke svým obtížím nedostatečné kapacity (1 terénní pracovník obce má na starosti 140 klientů³⁹), sociálně aktivizační službu provozují s minimální kapacitou tří rodin jen v Rumburku a zavádějí v Krásné Lípě, kontaktní centrum pro drogově závislé je v celém regionu jen v Rumburku. Je evidentní, že v tomto ohledu by měli regionální aktéři vyvinout úsilí, zasadit se o stabilizaci rodin a navázání spolupráce s těmito službami. Bližší informace pak přinášíme dále v kvalitativní části výzkumu.

³⁸ Minimálně tuto skutečnost nevykázal a není o ní informován. Do Jiřikova by měl zajíždět jeden poskytovatel, Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva z Varnsdorfu.

³⁹ Viz Zpráva o činnosti Sociálního odboru http://www.mesto-sluknov.cz/skins/sluknov2/images/clanky_pdf_3003.pdf
Navštíveno 10. ledna 2012.

Tabulka 32: Přehled sociálních služeb (vykázáno obcí v rámci výzkumu)

Město	Jiříkov	K. Lípa	Varnsdorf	Šluknov	Rumburk
Počet bytů 2009	178	235	523	321	304
Počet bytů 2010	178	233	523	321	297
Počet bytů 2011	178	229	523	321	295
Soc. Poradenství 2009	0	1	1	1	2
Soc. Poradenství 2010	0	1	2	2	2
Soc. Poradenství 2011	0	1	1	2	2
^T P 2009 ⁴⁰	0	1	5	1	1
TP 2010	0	1	7	1	1
TP 2011	0	1	7	1	1
NZDM 2009	0	1	1	0	2
NZDM 2010	0	1	1	0	2
NZDM 2011	0	1	1	1	2
AD 2009	0	0	1	0	1(20)
AD 2010	0	0	1	0	1(20)
AD 2011	0	0	1	0	1(20)
Ubytovna 2009	0	0	4(280)	1(42)	0
Ubytovna 2010	0	0	4(280)	1(42)	0
Ubytovna 2011	0	0	4(280)	1(42)	0
SAS 2009	0	0	0	0	1(3)
SAS 2010	0	0	0	0	1(3)
SAS 2011	0	1	0	0	1(3)
Noclehárna 2009	0	0	1(5)	0	0
Noclehárna 2010	0	0	1(5)	0	1 (2)
Noclehárna 2011	0	0	1(5)	0	0
KC 2009	0	0	0	0	1
KC 2010	0	0	0	0	1
KC 2011	0	0	0	0	1

⁴⁰ TP – terénní práce, NZDM – nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, AD – azylový dům, SAS – sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi, KC – kontaktní centrum. V závorce kapacita.

4. Terénní výzkum

4.1 Terénní výzkum: Varnsdorfsko

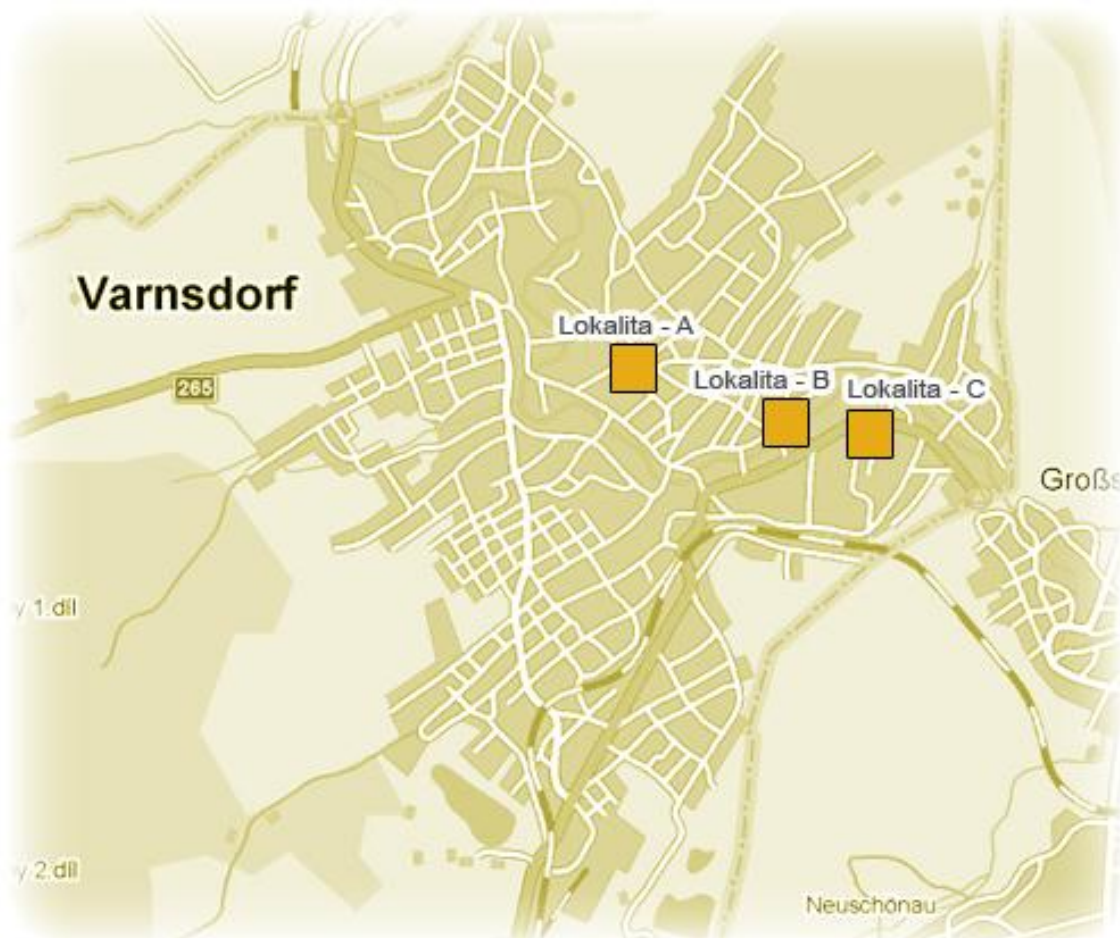
4.1.1 Varnsdorf

Počet obyvatel: 15.867 (k 1. lednu 2011)

Odhad Romů a Romek v lokalitě: zhruba 600, z toho zhruba 60 – 70 % sociálně vyloučených⁴¹

Odhad rozsahu migrace Romů:⁴² zejména vnitrolokální a následuje vnitroregionální, do Varnsdorfu kolem 40 – 70 osob ročně

Mapka vyloučených lokalit:⁴³

Metodologie

V lokalitě proběhly dva skupinové rozhovory s obyvateli ubytoven (zhruba 30 osob, někteří informátoři měli strach⁴⁴ rozhovor poskytnout), skupinový rozhovor s místními obyvatelkami

⁴¹ Na ubytovnách na ulici TGM a Lounská žije zhruba 80 dětí a mládeže (z celkového počtu 157), lze proto odvodit, že v celkové populaci je zhruba 40 – 50 % dětí a mládeže. Kvalifikovaný odhad je založen na informacích od sociálních pracovníků a dalších aktérů a rovněž z počtu ubytovaných na ubytovnách.

⁴² Kvalifikovaný odhad je založen na získaných informacích od sociálních pracovníků a dalších aktérů v regionu.

⁴³ Interaktivní mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v ČR. MPSV ČR. http://www.esfcr.cz/mapa/int_us6_27.html. Navštíveno 23. prosince 2011.

⁴⁴ Někteří informátoři měli strach rozhovor poskytnout. Tento strach lze jednak připisovat tomu, že rozhovor byl veden přímo před ubytovnou na ulici TGM, dotazování se tak nemuseli cítit příliš komfortně, i z hlediska zachování anonymity. Dalším důvodem je působení médií, které není obyvateli na Šluknovsku přijímáno pozitivně, především z důvodu zkrsování výpovědí a vyhrocování situace. Informátoři a informátorky vyžadovali ujištění o důvěryhodném zacházení s informacemi a slib jejich nezneužití a použití v médiích. Specifická situace se týkala

sídlíště na Kovářské ulici, dva individuální rozhovory s místními obyvateli, čtyři hloubkové rozhovory se sociálními pracovníci a dva neformální rozhovory s vedoucím ubytoven a další sociální pracovníci, tři hloubkové rozhovory se správci a majiteli bytů a domů ve Varnsdorfu.⁴⁵ S těmi informátory, s kterými se nebylo možné setkat osobně, proběhly doplňkové telefonické a e-mailové rozhovory. Výzkumnice také strávila odpoledne v nízkoprahovém klubu na ubytovně v ulici TGM a Lounská. V terénu byla využita kombinace rozhovorů a etnometodologického přístupu,⁴⁶ což umožnilo zachytit i v rozhovorech nepostřehnutelné postoje a názory na situaci v regionu a přímo nesdělované motivy k jednání. Citace z rozhovorů jsou doslovné, na základě přesných přepisů.

Úvod a kontext

Ve Varnsdorfu byly podzimní protesty nejsilnější, často s rasistickým podtextem. Někteří místní obyvatelé (různého věku, s převahou osob z řad mládeže) se přidali i k akci Dělnické strany sociální spravedlnosti. Výrazy nespokojenosti občanů regionu se často týkají stavu vysoké nezaměstnanosti, těžkého přístupu k zaměstnání, růstu drobné kriminality a nedostatečného zájmu ze strany vrcholných politiků o řešení regionálních problémů obecně, částečně se však v pocitech nespokojenosti a návrzích řešení jak u veřejnosti, tak i u části pracovníků v sociální oblasti odrážejí i rasistické postoje a názory.

Odborníci z oblasti sociální práce a sociální politiky působící v regionu upozorňují, že postavení Romů ve společnosti má široký sociální a ekonomický rozměr způsobený nedostatkem pracovních míst, absencí aktivní politiky zaměstnanosti, diskriminací na trhu práce a v přístupu k bydlení. Ačkoliv je situace v regionu tíživá pro všechny, upozorňuje pracovnice z oblasti sociálních služeb na to, že Romové jsou terčem pocitů nespravedlnosti: „*Sociální dávky pobírají na základě mé zkušenosti rovnoměrně Cikáni i bílí, nezaměstnaní jsou mezi Cikány i ostatními. U nich se to ale hodně zdůrazňuje. A já vím, že satelity nemají jenom Cikáni na ubytovnách. Ale lidem vadí satelity na ubytovnách, proto se odstraňují.*“ (pracovnice v oblasti sociálních služeb). I když informátoři přiznávají, že práce je v regionu nedostatek práce, dodávají, že „*když člověk chce, práci si najde*“ (pracovnice v oblasti sociálních služeb). Strukturální příčiny nezaměstnanosti jsou tak u Romů zpochybňovány tezí o nevěli k práci a individuální zodpovědnosti za vlastní nezaměstnanost (i přes mnoho lidí viditelně pracujících v režimu veřejných služeb nebo sbírajících železo). Migrace do regionu není u Romů vysvětlována marginalizací a ztíženým přístupem k bydlení, ale tím, že nebudou muset pracovat a stát zaplatí jejich náklady na bydlení. Oproti datům z kvantitativní části, které poukazují na interní migraci, se mezi lidmi mluví téměř výhradně o migraci externí, která je vykreslována jako čistě romská.

Skrytý a otevřený rasismus se projevuje v rovině hledání řešení a potencionálních změn v postavení Romů a tzv. majoritní části společnosti. Informátoři si mnohdy uvědomují, že existují objektivní a strukturální problémy, které vedou k horšímu postavení Romů ve společnosti, na druhou stranu však je podle nich nemožné, aby se pro ně situace zlepšila, protože určitá „*problematičnost*“ je romskému etniku vlastní: „*Na ubytovny se dostávají Cikáni i z vybydlených baráků. Na ubytovně to musíme hodně hlídat, aby tam nebyl bordel, aby si po sobě uklízeli. (...) Co berou jako násilí bílí,*

romských žen, ty se před rozhovorem ujišťovaly o souhlasu s poskytnutím rozhovoru u mužů.

⁴⁵ Terénní výzkum ve Varnsdorfu probíhal celkově 4,5 dne (4. – 6. a 26. – 27. října 2011).

⁴⁶ Ve výzkumu bylo využito pozorování v nízkoprahovém klubu, které přineslo informace o zaměření a metodách sociální práce. Výzkumnice také strávila čas na ubytovnách poskytujících sociální ubytování, rozhovor s obyvateli a obyvatelkami na ubytovně v Lounské probíhal v procesu vaření a péče o děti, což přineslo detailní informace k nutné k chápání postavení Romů jako ubytovaných na ubytovnách. Součástí terénního výzkumu bylo také pozorování percepce tématu postavení Romů na veřejných místech.

není u Cikánů násilí. Jsou jiní a mají jiné tradice.“ (sociální pracovnice) Jiná pracovnice z oblasti bydlení uvádí, že *„Cikáni potřebují dohled, jinak nefungují.“*

V terénu kolují velmi četné „legendy“ o tom, co se děje v romské komunitě, o kriminalitě nově příchozích (i mezi samotnými Romy), pravdivost těchto informací se však nepotvrdila. Příkladem je legenda o Romech, kteří se údajně pohybují po Varnsdorfu s kufry, nebo informace o desítkách Romů, kteří do města přišli na jaře 2010 a najednou někam zmizeli. Pohybovali se údajně jen na místním sídlišti u Kovářské ulice (výpovědi lidí z daného sídliště však tuto informaci nepotvrdily). V regionu je také často možné setkat se s názorem, že řada Romů, kteří odešli z Varnsdorfu a dalších měst v důsledku protestů, se vrátí, „až to všechno skončí“.

Vnímané zhoršování situace do značné míry souvisí i s větší viditelností romské mládeže v ulicích Varnsdorfu. Specificky pak situaci ve Varnsdorfu ovlivňuje existence „dětského gangu“, který páchal kriminalitu a ovlivňoval pohled na romskou komunitu v obci.⁴⁷ K vyhocení situace přispěla i postava svolavatele demonstrací Lukáše Kohouta a segregáčnická politika města. Jde především o to, že sociální bydlení je ve Varnsdorfu soustředěno do ubytoven, u kterých se podle výpovědí již na počátku předpokládalo, že v nich budou žít především Romové. Sestěhování Romů do těchto ubytoven zintenzivňuje negativní vnímání Romů v lokalitě a zvyšuje pravděpodobnost uvíznutí v pasti chudoby. Situaci ve Varnsdorfu, který podle většiny údajů z kvantitativní části nevykazuje tak vzrůstající chudobu jako v jiných městech nebo výraznou migraci, lze tak charakterizovat jako kombinací několika „spouštěcích faktorů“, které přispěly k etnický vyhocenému vnímání situace.

Migrace a bydlení Romů

Bydlení

Ve Varnsdorfu je městské sociální bydlení soustředěné do ubytoven, které mají být určeny lidem v sociální nouzi. Ve skutečnosti však kolem 95 % a více tvoří romská populace (i rodiny s dětmi). Městské ubytovny vznikaly v letech 2000 – 2001 a podle lidí, kteří byli u jejich zakládání, stály na jejich začátku i požadavky obyvatel města: *„Když jsme zakládali ubytovny, tak lidi byli rádi a teď si stěžují. Nechtěli s nimi bydlet v jednom baráku.“* (pracovnice v oboru bydlení) Původním záměrem zřizovatelů byl krátkodobý pobyt. Zkušenost však ukazuje, že bydlení v ubytovnách sociálního bydlení je velmi často dlouhodobé, lidé tam žijí i více než osm let. K tomu dochází i vlivem omezených šancí získat bydlení jinde a neexistence systému sociálního bydlení. V určitém smyslu to může být pro ubytované částečně vyhovující, protože žijí ve společnosti svých rodin či přátel a nemusejí se potýkat s nepřátelskými projevy bezprostředních sousedů. Na ubytovnách fungují také sociální pracovníci a pracovnice, kteří vypomáhají s řešení problémových situací: dluhy, komunikace s úřady, komunikace se školou atd. Na druhou stranu je však dlouhodobý pobyt v těchto zařízeních způsoben i nastavením politiky města Varnsdorf, které má sociální bydlení soustředěné právě do těchto ubytoven a nedisponuje samostatnými sociálními byty či jiným obecním bydlením dostupným i pro ekonomicky slabé, které by mělo aktivizační potenciál. Poplatek za ubytování v těchto zařízeních je navíc hrazen většinou prostřednictvím doplatku na bydlení, což umožňuje městu hradit náklady na sociální ubytování a sociální služby pro vyloučené obyvatele převážně prostřednictvím státního rozpočtu a nikoli z rozpočtu městského. Tato strategie je však vzhledem k časovému omezení doplatku na bydlení riskantní. Dalším faktorem, který způsobuje dlouhodobé uvíznutí v ubytovnách, je nedostupnost standardního komerčního bydlení pro Romy, kteří se na trhu s bydlením setkávají velmi často s diskriminací. Mnozí majitelé nemovitostí odmítají své byty pronajímat Romům, jejich neochotu posiluje odmítání stávajících

⁴⁷ V době realizace terénního šetření už byl problém s tímto „dětským gangem“, jak je všeobecně vnímán, vyřešen – jeden z hlavních organizátorů byl v diagnostickém ústavu a druhého slovy sociální pracovnice toto opatření motivovalo *„ke zklidnění, protože má strach, že dopadne stejně.“*

nájemců mít za sousedy Romy. Tento požadavek často nájemci delegují na realitní kanceláře. Další zásadní bariérou snižující mobilitu Romů ze sociálně vyloučených lokalit (i ubytoven) a jejich šanci dosáhnout na kvalitní bydlení, je nedostatek finančních prostředků (např. na kauce spojené s pronájmy atd.).

Pracovníci, kteří spravují ubytovny a podílejí se na jejich fungování, nesouhlasí s kritikou ubytoven a zároveň se negativně vymezují i proti neziskovým organizacím, které kritizují sociální práci fungující pod městem a samotné ubytovny:⁴⁸ „Štve mě, že se tomu říká ghetto, to není ghetto. Ted' sem jezdí romské organizace a dělají z nás rasisty. Kdyby tady ty ubytovny nebyly, tak by ty lidi byli na ulici. Proč tu nebyly dříve? Proč až ted'?“ (pracovnice v oblasti bydlení)

Jedním z dalších momentů, které přispívají k pasivitě obyvatel ubytoven, je paternalistický přístup ztělesněný v sociální práci realizované na ubytovnách, jejíž integrální součástí je nejen pomoc při řešení rozličných životních situacích, ale také dohled a kontrola pobytu na ubytovnách a aktivit obyvatel. Z určitého pohledu je tento přístup pochopitelný, cílem je pomoci s hledáním řešení individuální situace a zamezit výskytu různých negativních jevů, jako je kriminalita, alkoholismus atd., na druhou stranu je však potlačována odpovědnost samotných obyvatel a aktivní přístup při hledání pomoci a různých řešení. Navíc se u sociálních pracovníků a pracovníc projevuje silná nedůvěra v samotné Romy, která podle zúčastněných pramení z „*povahy romského etnika*.“ Sociální práce provozovaná na ubytovnách si neklade za cíl ubytovaným získat nové, plnohodnotné bydlení a umožnit jim tak další samostatný život. Do jaké míry je to záměr pramenící z přesvědčení, že Romové nejsou ničeho lepšího schopni, či záměr pramenící z finančních zájmů města, a do jaké míry jde o nezamýšlený důsledek, lze velmi těžko soudit. Je však možné konstatovat, že svou roli hrají všechny tři motivy (v rozhovorech se například objevilo i konstatování, „*Oni z ubytoven zdrhají do těch soukromých bytů a těm majitelům to pak město musí taky platit*.“ (pracovnice v oblasti bydlení).

Ve Varnsdorfu se lze setkat i s názory, že by měly být ubytovny zrušeny a lidé z nich by se o sebe měli postarat sami. Podobný přístup krystalizuje podle jedné z informátorek i kolem diskuze ohledně rekonstrukce ubytovny v ulici TGM: „*Chystá se rekonstrukce ubytovny TGM a otázka je, kam s těmi lidmi. Já už jsem i přemýšlela, že se koupí nějaká nemovitost někde jinde a ty lidi se tam přechodně ubytují (smích). Ale vážně, nevím, co uděláme. Uvažujeme o holobytech. Bohužel se ozývají hlasy, i na městě, že nás ty lidi nemají zajímat a ať jdou na ulici. Že se na ně žádný peníze nebudou dávat*.“ (pracovnice v oblasti bydlení)

Městské ubytovny pro sociální ubytování jsou ve Varnsdorfu dvě: na ulici TGM a Lounské. Tuto dvojici doplňuje soukromě vlastněná ubytovna Sport.

V městské ubytovně na ulici T. G. Masaryka je ubytováno 108 osob⁴⁹ (zhruba polovinu tvoří dospělí, polovinu děti), v prostorách je i noclehárna pro osoby bez domova (za noc se hradí 20 Kč, celkově pět lůžek, počítá se s rozšířením kapacity) a nízkoprahový klub. Měsíční poplatek za ubytování je pro dospělé osobu 2.900 Kč a pro dítě 1.450 Kč.^{50 51} Platby rodin pak převyšují

⁴⁸ Kritika nejčastěji směřuje k vyčleňování Romů do speciálních ubytoven, neexistenci systému prostupného bydlení a sociální práci, která podle kritiků klienty příliš neaktivizuje, ale naopak přispívá k setrvávání v dané situaci.

⁴⁹ Stav k 23. listopadu 2011.

⁵⁰ V dubnu 2011 došlo k navýšení poplatků na obou městských ubytovnách (ulice TGM, Lounská). Jako jeden z důvodů byla v rozhovorech reportována prodělečnost ubytoven.

⁵¹ V praxi to znamená, že ubytování platí za místnost i částky převyšující 10.000 Kč, protože je poplatek za ubytování kalkulován za osobu.

„místně obvyklý nájem“ podle cenové mapy Ministerstva pro místní rozvoj⁵² 3036 – 3354 Kč/byt 65m² i několikanásobně. V ubytovně sídlí také sociální pracovnice a vedoucí městských ubytoven. V ubytovně už byla několikrát plánována rekonstrukce, ale zatím k ní nedošlo. Podle informátorů v době terénního výzkumu pracoval oficiálně asi jeden z ubytovaných. Informátoři však uváděli, že Romové se živí sběrem železa nebo občas i prací načerno – ta se však převážně týká nezaměstnaných z majoritní části společnosti. Řada ubytovaných pracuje také v režimu veřejných služeb.⁵³ Úřad práce v kvantitativním výzkumu uvádí ve všech domech této ulice celkem v posledních třech letech mezi 20 a 30 nezaměstnanými – pro vykonávání veřejné služby je nutná registrace na úřadu práce (stejně tak pro pobírání příspěvků hmotné nouze musí být člověk veden jako uchazeč o zaměstnání). Toto číslo nedosahuje celkového počtu dospělých, lidé však mohou být i na rodičovské nebo v důchodu.

Z ubytovny na ulici TGM odchází velmi malé množství lidí a ubytovaní jsou často v (i vzdálených) příbuzenských vztazích, což pravděpodobnost odchodu z ubytovny ještě snižuje. V prostorách ubytovny, v prvním patře, je umístěn nízkoprahový klub Modrý kámen, který je otevřený nejen pro děti a mládež z ubytovny na ulici TGM.⁵⁴ Umístění nízkoprahového klubu však velmi omezuje návštěvnost klubu zde neubytovanými. Z tohoto důvodu by bylo vhodné, aby nízkoprahový klub působil mimo ubytovnu a byl přístupný bez rozdílu pro všechny děti a mládež. Prostory nejsou vyhovující, protože zde není voda a to limituje využívání prostor pro různé aktivity. Vedle herny je umístěna také místnost s počítači a internetem. Sociální pracovnice na ubytovně monitorují docházku dětí z ubytovny do škol a organizují i různé výlety. Nízkoprahový klub umístěný přímo v ubytovně může v určitých případech rodiče zde ubytované pasivizovat a stává se tak spíše než místem k systematické práci místem pro „odkládání“ dětí.

Z rozhovoru s ubytovanými vyplývá, že by uvítali především rekonstrukci ubytovny a lepší hygienické podmínky (toalety jsou např. na chodbě a jsou společné pro více domácností). Stížnosti jsou směřovány na vysoké platby za ubytování, které neodpovídají poskytované kvalitě bydlení. V průběhu terénního výzkumu však sociální pracovníci často argumentovali, že nejde o nájemné, ale poplatek za ubytování a proto není možné požadovat stejné služby a kvalitu ubytování jako v případě nájemního bydlení. Z hlediska kvality životních podmínek lidí v ubytovnách, včetně dětí, je toto velmi sporný argument a provozovatelé by měli dbát na to, aby podmínky na ubytovnách byly důstojné.

Informátoři z řad Romů by uvítali, kdyby mohli bydlet mimo ubytovnu, ale byty ve Varnsdorfu pro ně nejsou dostupné – především díky neochotě pronajímat byty Romům. Problém života na ubytovně zde ubytovaní spatřují především v životních podmínkách dětí, které považují za nepřijatelné. Mezi tyto podmínky patří především špatný stav budovy, umístění hygienických zařízení a malé pokoje. Dalším problémem, který často zmiňují, je nedostatek pracovních míst. V této oblasti by uvítali aktivní vytváření pracovních míst ze strany státu. Tento požadavek však zaznívá od všech aktérů v regionu.

Na ubytovně v Lounské ulici bydlí méně obyvatel než na ubytovně v ulici TGM, žije zde zhruba

⁵² <http://www.mmr.cz/Bytova-politika/Prechod-na-smluvni-najemne/Mapy-najemneho>. Navštíveno 30. ledna 2012.

⁵³ Více k práci Romů např. Yasar Abu Gosh. Komparativně etnografický projekt „Peníze chudých“. Příprava kolektivní monografie v rámci SVV 261071.

⁵⁴ Informace o poslání a fungování nízkoprahového klubu zde: http://www.varnsdorf.cz/mesto/informace_o_meste/urady-sluzby/socialni-sluzby/nizkoprahovy-klub-pro-romske-deti-mladez.html. Navštíveno 20. listopadu 2011.

46 lidí (25 dospělých, 21 dětí).⁵⁵ ⁵⁶ Poplatek za ubytování je zde vyšší, za dospělou osobu 3.000 Kč a za dítě 1.500 Kč. Na ubytovně jsou přes den přítomny dvě sociální pracovnice a rovněž je zde zaměstnaný správce – z řad ubytovaných. Dříve byla na ubytovně herna pro děti, ale byla uzavřena s odůvodněním, že nízkoprahový klub funguje na ubytovně v ulici TGM. Oproti ubytovně na ulici TGM zde žije více samostatných rodin. Na ubytovnách zůstávají i děti již zde žijících rodin, které zakládají vlastní rodiny – nejčastěji z důvodu finanční nedostupnosti jiného bydlení, nezaměstnanosti a znevýhodňováním Romů na trhu s byty. Ani ubytovna v ulici Lounská není zrekonstruovaná. Ubytování se podílejí na úklidu společných prostor. Drobné opravy (jako např. malování), jsou prý hrazeny z vlastních finančních prostředků ubytovaných a tento fakt je podrobován značné kritice. Migrace na této ubytovně je častější než na druhé městské ubytovně a během roku odchází dvě až tři rodiny (což může být i kolem dvaceti osob), jiné rodiny naopak zase přicházejí, nebo se vracejí ze soukromých bytů.

Při hodnocení kvality bydlení na této ubytovně byli obyvatelé velmi kritičtí a uváděli, že nejsou jejich připomínky brány v potaz. Nejvíce si stěžovali na problémy související se špatným odvodem splašků, který ústí v kuchyni a kde dochází velmi často k nehodám, na špatný technický a estetický stav ubytovny, na nedostatečné hygienické zázemí a nedostatek soukromí na ubytovně.

Z hlediska logiky působení těchto ubytoven⁵⁷ a ubytovny Sport, která doplňuje dvě městské ubytovny, není příliš možné, aby na tyto ubytovny přicházelo nekontrolovaně velké množství nových lidí. Žijí zde lidé s trvalým bydlištěm ve Varnsdorfu, město má s ubytovanými smlouvu atd., podpůrné činnosti ve Varnsdorfu jsou postaveny na institutu trvalého bydliště v obci. V průběhu protestů zde byly i kontroly týkající se dodržování právních předpisů a na obou městech provozovaných ubytovnách nebyly shledány problémy.

Větší migraci spojují pracovníci a pracovnice z oblasti sociálních služeb s ubytovnou **Sport**, kde není hlídač či správce, který by na situaci dohlížel. Protože jsou však poplatky za ubytování hrazeny většinou z doplatku na bydlení a ubytovny mají s městem uzavřenou smlouvu, musí mít zde ubytování trvalé bydliště ve Varnsdorfu, nevztahuje se vyšší míra migrace ani k ubytovně Sport. Podle odhadů žilo před nepokojí na ubytovně Sport 100 i více osob.⁵⁸

⁵⁵ Stav k 23. listopadu 2011.

⁵⁶ Počet nezaměstnaných na celé ulici Lounská v posledních třech letech začínal na číslech pod deset lidí a nepřekročil 15 lidí. Ne všichni obyvatelé však musí mít nutně trvalý pobyt hlášený v tomto místě.

⁵⁷ Téměř 100 % nákladů na ubytování je zde hrazeno ze sociálních dávek, které jsou na základě smlouvy propláceny z rozpočtu města Varnsdorf.

⁵⁸ Na základě dostupných informací klesl počet ubytovaných po nepokojích na Šluknovsku, v říjnu 2011 žilo na ubytovně 75 osob a listopadu 2011 pouze 64 osob. Ulice Žitavská je ulicí s nejvyšší nezaměstnaností v obci, je však současně ulicí poměrně dlouhou. Nezaměstnanost se pohybovala nejčastěji mezi padesáti a sedmdesáti lidmi.

Ubytovna Sport

Místa, kam směřuje migrace jak zevnitř Varnsdorfu i z vnějšku, jsou spíše soukromě vlastněné domy či byty soustředěné v určitých oblastech Varnsdorfu (např. Kovářská ulice, domy na Pražské a Hrnčířské ulici).⁵⁹ Tyto byty či domy přicházely do osobního vlastnictví soukromých osob, společností či skupin vlastníků v období privatizace bytového fondu a ještě v současné době probíhá koncentrace bytů do rukou určitých skupin vlastníků.⁶⁰ Týká se to např. Kovářské ulice, kde jsou vykupovány byty od současných individuálních vlastníků. Cílem nákupu je další pronájem těchto bytů. Do těchto bytů odcházejí i někteří ubytovaní z městských ubytoven.⁶¹ Nicméně vyšší migraci Romů z jiných lokalit či dokonce krajů ČR nebo ze Slovenska terénní výzkum nepotvrdil ani do těchto míst. Domy a byty na Kovářské ulici jsou zrekonstruované,⁶² velikostně jde především o byty 1+0 nebo 1+1. Kvalita těchto bytů je vyšší než ubytování v městských ubytovnách, nájemníci mají k dispozici vlastní hygienické zařízení.⁶³ Podle dostupných údajů je ve dvaceti bytových jednotkách v soukromém vlastnictví jednoho majitele ubytováno zhruba sedmdesát osob a 70 % z nich tvoří Romové. Podle údajů majitele se holé nájemné za garsoniéro o rozměru 25 m² pohybuje od 2.500 do 3.500 Kč. Za byt 1+1 o rozměrech a 38 – 45 m² od 4.500 do 5.500 Kč. K tomu je třeba připočítat zálohy na služby, jejichž výše je odvislá od počtu lidí v bytě. Informátoři z řad Romů, kteří hledali bydlení, uváděli, že jim byly byty obdobné velikosti nabízeny za vyšší ceny (zhruba 8.500 Kč plus poplatky služby).

Podle slov majitele se po přestěhování do nového bytu změnil sociální status jedněch z nájemníků z nezaměstnaných na zaměstnané: „*Zajímavé je, že když moji nájemníci bydleli na ubytovně, téměř nikdo neměl práci. Dnes po tom, co bydlí v normálních bytech, mi cirka z devíti romských rodin pracuje cirka sedm (alespoň jeden z dospělých, ale někde i oba – otec na plný pracovní poměr a matka vykonává veřejně služby pro město).*“ (majitel bytů na Kovářské ulici). Z této výpovědi vyplývá, že odchod ze sociálně vyloučených lokalit může přispívat k sociální aktivizaci

⁵⁹ Na Kovářské ulici vlastní či spravuje větší množství bytu pan Pražák, dále se hovoří o společnosti Luminis, se kterou někteří informátoři spojují i nekorektní jednání při koupi bytů. V Pražské ulici se jedná o domy s čp. 2810 a 2811, v Hrnčířské ulici domy čp. 2725 a 2726.

⁶⁰ Nejde však o nákup bytů od města v rámci privatizace, ale od individuálních majitelů bytů.

⁶¹ Sám majitel uvádí, že byl kontaktován odborem sociální péče se žádostí o volný byt. Dvakrát v těchto případech byt pronajal.

⁶² V panelových domech proběhla kompletní rekonstrukce (výměna oken za plastová, zateplení střechy, zateplení fasády). V domech je instalovaný kamerový systém (16 kamer), ke kterým má po dohodě přístup Městská policie Varnsdorf a záznamy jsou uchovávány i pro potřeby policie ČR.

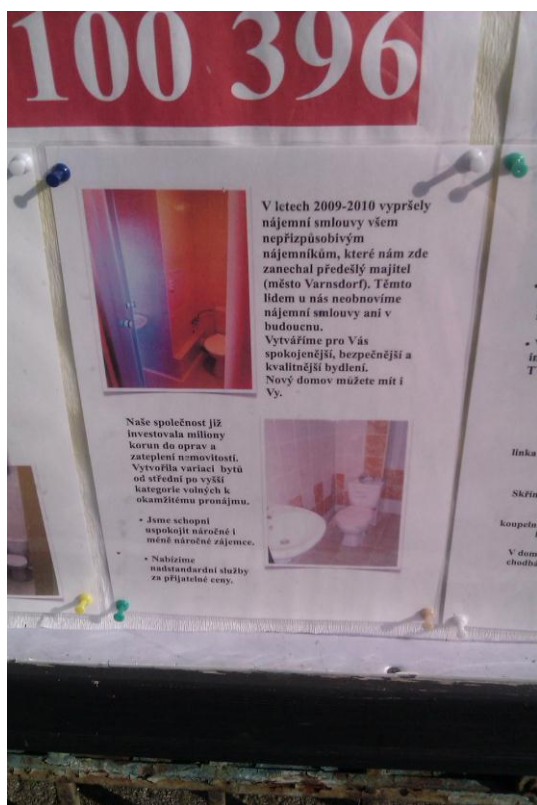
⁶³ Na ubytovnách se platí poplatek za ubytování na jednu osobu, v místnosti či místnostech často žije 5 – 6 osob, takže celková cena za ubytování je poměrně vysoká a dostává se i nad částku 10.000 Kč.

vyložených a přispět k zlepšení jejich sociální a ekonomické situace. Na druhou stranu však tato interpretace pomíjí strukturální problémy a diskriminaci, s kterými se Romové ve společnosti potýkají i mimo tyto lokality. Tento pozitivní dopad však není možné pominout a je nutné s ním počítat při navrhování různých řešení sociálního vyloučení.

Do soukromě vlastněných bytů se přestěhovala v letošním roce i jedna romská rodina z ubytovny sociálního bydlení a matka otce rodiny zůstala bydlet na ubytovně. Z vyjádření plynulo, že odchod rodiny svého syna vnímá jako velký úspěch (získal i zaměstnání, což tento úspěch ještě umocňovalo): „*Syn s rodinou odešli. Mají tam teď větší soukromí a je to lepší. Chtěli, abych šla s nimi, ale at' mají víc soukromí. Mají to tam lepší.*“ (ubytovaná v sociální ubytovně) Z ubytovny v Lounské do podobného typu bydlení odešla i jiná rodina s dětmi.

Romové se v regionu setkávají s poměrně silnou diskriminací na trhu s bydlením ze strany pronajímatelů bytů a ze strany sousedů, kteří odmítají bydlet s Romy ve stejném domě či v bezprostřední blízkosti. Jedna z informátorek uvedla, že při zřizování městských ubytoven byl na straně obyvatel města zájem, aby byly ubytovny umístěny na periferii města, k tomu však nedošlo. Tyto faktory Romům snižují šance na získání dostupného a kvalitního bydlení a mají šanci najít si bydlení pouze v určitých lokalitách (u určitých soukromých majitelů bytů nebo v městských ubytovnách). Podle dostupných údajů může být nájemné v těchto bytech či ubytovnách vyšší než nájemné ve srovnatelných bytech u jiných majitelů a generovat tak vyšší zisk, než je běžné.

Tento problém je také způsoben neexistencí politik obecního bydlení. Většina obecních bytů byla totiž privatizována a města nedisponují dostatečným počtem bytů, jež by byly dostupné nízkopříjmovým skupinám obyvatel. Obce často v privatizaci bytových jednotek (nejen současným nájemcům) pokračují i přes negativní zkušenosti s ghettoizací z jiných lokalit v České republice.

Reklama: nepřizpůsobivé nechceme ⁶⁴

Migrace

Migrace do Varnsdorfu není ničím novým, velká migrační vlna proběhla už v 90. letech z větších českých měst (např. z Prahy v období privatizace bytů). Řada Romů ve Varnsdorfu bydlí již dlouhodobě a nelze o nich tedy hovořit jako o novousedlících. Důraz na údajné rozdíly mezi novousedlíky a starousedlíky je nejsilnější při dotazování mezi Romy. Velmi často zdůrazňují, že problémy „mají na svědomí ti noví Romové, ty to tady neznají a neváží si toho. My je ale vůbec neznáme, jen je sem tam potkáme.“ (informátor, Rom) Podstatnější roli však zdá se i zde hraje generační příslušnost: „Štve mě, že se nadává na Romy, problém je s mladými.“ (pracovnice z oblasti bydlení).

Migrace Romů v rámci Varnsdorfu i do Varnsdorfu probíhá. Vzhledem k tomu, že vyplácení sociálních dávek ve Varnsdorfu probíhá na základě institutu trvalého bydliště, není možné tvrdit, že lidé do tohoto města přicházejí z důvodu snadno vyplácených sociálních dávek.

Na ulici Kovářská žijí podle majitele převážně lidé s trvalým bydlištěm ve Varnsdorfu a spíše starousedlíci. Na základě informací od dotazovaných se sem stěhují lidé z městské ubytovny v Lounské ulici a z ubytovny Sport, kde jsou nevyhovující podmínky. Migrace z těchto bytů (i dalších bytů vlastněných jinými osobami či společnostmi) však probíhá i nazpět do ubytoven – v případech, kdy se nájemníci dostanou do situace, kdy nemohou hradit nájemné, do dluhových problémů atd. Sociální pracovníci uváděli, že se na ně v některých případech majitelé soukromých bytů obraceli o reference, zda se jedná o lidi či rodiny, které jsou „bezproblémové“ a u kterých se dá očekávat dobrá platební morálka. V průběhu terénního výzkumu bylo zjištěno, že na Kovářskou ulici se na

⁶⁴ Text na fotografii: V letech 2009 – 2010 vypršely nájemní smlouvy všem nepřizpůsobivým nájemníkům, které nám zde zanechal předešlý majitel město Varnsdorf. Těmto lidem u nás neprodloužíme nájemní smlouvy ani v budoucnu. Vytváříme pro vás spokojenější, bezpečnější a kvalitnější bydlení. Nový domov musíte mít i Vy.

přelomu jara/ léta nastěhovalo několik osob (odhady se liší od tří osob až po zhruba dvacet) z České Lípy. Tito lidé se však po krátké době odstěhovali pravděpodobně proto, že jim nebyly přiznány sociální dávky. Tato informace byla nepřímo potvrzena i pracovníci z oblasti bydlení a sociální práce.

Na ubytovnu v Lounské se přestěhovala mladá dívka za svým manželem ze Šluknova a bydlí zde již zhruba třetím rokem. Během perlustrací městské policie ve Varnsdorfu ke konci října 2011 bylo zjištěno 13 osob s trvalým pobytem v Lounech. V rámci výzkumu migrace do Varnsdorfu se objevily také zdrojové lokality migrace jako Jiřetín, Horní a Dolní Podluží. Někteří lidé z Varnsdorfu v průběhu roku naopak odešli do Jiříkova. Na zmíněných obcích vidíme, že velká část migrace se odehrává v rámci Šluknovska.

Informátoři z řad obyvatel Varnsdorfu i pracovníků z oblasti sociální práce se zmiňovali o tom, že k migraci v řádu desítek osob došlo na počátku roku 2011 – liší se však v uvádění počtu, zdrojových lokalit a často nemají ani dostatek konkrétních informací. Z terénního výzkumu by této informaci mohl odpovídat výše zmíněný příchod tří až dvaceti osob z České Lípy do soukromých bytů. Informace o stěhování z České Lípy potvrdily také data z desk research, kdy se migrace z tohoto města objevila v rámci sledování migrace spisů sociálních dávek. Jde konkrétně o tři osoby žádající v květnu 2011 o příspěvek na živobytí. V této evidenci se objevilo další častější zdrojové město Liberec.

Zjištěné důvody migrace:

- odchod z původního bydliště po privatizaci bytového fondu;
- hygienicky a technicky nevyhovující bydlení, nebo např. vyhoření původního bydliště;
- odchod za kvalitnějším bydlením;
- „útěk“ před dluhy (v terénním výzkumu se objevilo několik případů, kdy nájemníci městských ubytoven odešli, aniž by to předem oznámili, bez uhrazení dlužných částek – do soukromého ubytování ve Varnsdorfu nebo do Jiříkova), uvedený důvod však není převažující;
- dostupnost (ve smyslu nepřítomnosti diskriminačního jednání) bydlení pro Romy i z jiných lokalit (tato migrace je ovlivňována propagací Romům otevřeného bydlení, ale především tím, že se Romové na trhu bydlení setkávají s diskriminací a znevýhodňováním).

Institut mimořádné okamžité pomoci (MOP) se ukazuje být důležitým nástrojem pro ovlivňování migrace v rámci lokality i mezi lokalitami. MOP byla totiž využívána na pokrytí kaucí, které je nutné hradit při podepsání smlouvy, nebo na překlenutí přechodného období, kdy není možné dosáhnout na doplatek na bydlení. Kauce ve výši kolem 10.000 Kč jsou pro dotčené skupiny obyvatelstva velmi vysoké, ovlivňují jejich mobilitní šance a dostupnost bydlení. Pokud města MOP poskytovala za tímto účelem, možnost stabilního zakotvení byla vyšší. V současné době je ve Varnsdorfu přidělování této účelové sociální dávky vyplácené městem omezováno a ovlivňuje to i možnost stěhování do kvalitnějšího či žádanějšího bydlení.

Lidé žijící v sociálně vyloučených lokalitách nemají úspory, které by bylo možné využít právě na zaplacení požadované kaucí či na pokrytí přechodného zvýšení nákladů na bydlení. Jde o situaci, kdy např. nemůže dojít ke stěhování nejen z důvodu neexistence dostatečných finančních prostředků na pokrytí kaucí, ale také na úhradu běžného nájemného, které majitel žádá hradit vždy na začátku měsíce, zatímco sociální dávky získává příjemce až v polovině měsíce. Všechny tyto faktory omezují příležitosti pro změnu životního stylu a bydlení.

Několik informátorů také poukázalo na to, že se v lokalitě objevily inzeráty propagující bydlení, které zájemci zaplatí ze sociálních dávek. Protože se Romové setkávají s problémy na trhu bydlení, jsou pro ně dostupnější právě ty byty a další nemovitosti, které jsou nabízeny podnikateli zaměřujícími se na tuto cílovou skupinu a kde se neobjevuje požadavek na zamezení pronájmu či prodeje nemovitosti Romům, jak tomu je na standardním trhu s bydlením. Tento druh nemovitostí bývá koncentrován v jedné lokalitě a logicky to s sebou může nést zvýšenou míru migrace do těchto lokalit. Příмым důvodem však není samotná inzerce, ale spíše existence diskriminace, nedostupnosti a časté uzavřenosti běžného bydlení pro Romy.

Viditelným dopadem zjištěné a medializované situace na Šluknovsku, konkrétně pak ve Varnsdorfu, je snížení cen nemovitostí, což může prodávajícím přinášet řadu problémů a omezení jejich mobility do jiných regionů. Zároveň to usnadňuje i hromadnější nákup nemovitostí a případnou koncentraci sociálně vyloučených či diskriminovaných do lokality.

Migrace dle evidence obyvatel

Tabulka prezentuje *celková úředně zaznamenaná* data o migraci do a z Varnsdorfu za roky 2009 – 2011. Tabulka uvádí počty obyvatel, kteří se přihlásili k trvalému pobytu nebo se z něj odhlásili. Celkově se v těchto třech letech z trvalého pobytu odhlásilo 829 osob a přihlásilo 808 (bilance je tedy pasivní). Jako zdrojové obce nově trvale přihlášených obyvatel se objevují především jiná místa na Šluknovsku. Naopak odchody se týkají především center, lze tedy předpokládat, že se jedná o odchody za prací či za studiem.

Tabulka 1: Přírůstek a úbytek osob podle evidence obyvatel Varnsdorf

Varnsdorf	Rok	Čtvrtletí	Odhlášeno	Do obce ročně	Přihlášeno	Z obce ročně
	2009	1. 2009	-46	Rumburk (47)	71	Rumburk (57)
		2	-55	Liberec (25)	67	Šluknov (17)
		3	-81	Praha (19)	73	Krásná Lípa (13)
		4	-90		69	
	2010	1. 2010	-75	Rumburk (51)	66	Rumburk (58)
		2	-72	Praha (35)	73	Krásná Lípa (17)
		3	-75	Ústí n. L. (16)	80	Dolní Podluží (16)
		4	-93		67	
	2011	1. 2011	-84	Rumburk (46)	79	Rumburk (37)
		2	-70	Praha (22)	77	Krásná Lípa (15)
		3	-88	Jiříkov (16)	86	Šluknov (12)
	Celkem			-829		808

Zdroj: Desk research, J. Kafková, kapitola 2.

Bezpečnost a veřejný prostor

Ve Varnsdorfu nebylo téma kriminality informátory příliš akcentováno, několik z nich upozornilo, že „*kradou všichni, bílí i Cikáni.*“ (pracovnice z oblasti sociálních služeb). Nicméně někteří informátoři hovořili o tom, že „*drobná kriminalita se zvýšila*“ (pracovnice v oblasti sociálních služeb). To, co informátoři významně vztahují k Romům, je hluk na ulicích, shlukování a sdružování romské mládeže a dětí. Dalším klíčovým momentem je hodnocení situace *před* a *po* nepokojích: „*Ted' je to lepší a je tu ted' víc policistů. Už tu ted' není takový hluk.*“ (informátorky, obyvatelky domů poblíž ulice Kovářská, tři ženy ve věku 25 – 40 let). Zvýšení počtu hlídkujících policistů je ze strany majoritní části veřejnosti i některých dotazovaných Romů vnímáno pozitivně, protože to podle nich přispívá k udržení pořádku a zklidnění situace. Otázkou podle informátorů

zůstává, co se stane, až policie odejde. Jiný pohled mají na působení policie ve městě Romové, kteří žijí na ubytovnách. Ti se naopak častěji setkávají s kontrolami ze strany policie i v ubytovnách a častějším kontrolováním občanských průkazů (souvisí i s kontrolou místa trvalého bydliště). „Dokonce nás přišli kontrolovat, když jsme seděli na dvoře a museli jsme si jít pro občanky.“ (ubytovaná na jedné z městských ubytoven) Romům je z těchto důvodů a z důvodu uklidnění situace ve městě doporučováno, aby se nezdržovali venku v blízkosti ubytoven. V době samotných nepokojů museli Romové zůstat v ubytovnách a nevycházet. Mladí Romové pak uváděli i obtěžování ze strany policie. Pro výzkum je na těchto výpovědích důležité, že dříve se podobné situace z pohledu dotazovaných Romů nevyskytovaly a kontroly na ulicích nebyly tak časté jako v současnosti. Odráží se zde i odlišné vidění přítomnosti policie ze strany majoritní části společnosti a Romů, kteří ji spíše vnímají jako negativní a obtěžující.

Hlučnost a nepořádek na ulicích byly často dávány do souvislosti s ubytovnou Sport, která je umístěna přímo u hlavní silnice: „U Sportu je horší, je tam i celkem hluk. Je to hodně na očích a hned naproti je klub, u kterého je tráva, takže tam se v létě lidi hodně sdružovali a nepůsobilo to dobře.“ (pracovnice v oblasti sociálních služeb) Oproti dalším dvěma ubytovnám je Sport více na očích, není u něho žádné volné prostranství a dům není umístěn ani mezi jinými stavbami, děti i dospělí se proto častěji pohybují přímo před domem. Zmiňovaná travnatá plocha u blízké herny je však v současnosti oplocená a je na ní zakázán vstup. Sociální pracovníci přiřazovali k ubytovně Sport přívrstev „problematická“, jako příčinu zmiňovali z vlastního pohledu nedostatečnou kontrolu obyvatel této ubytovny (např. na ubytovně v ulici TGM je přítomný denní vrátný a chystá se i funkce nočního hlídače).

V těchto souvislostech také město Varnsdorf přijalo obecně závaznou vyhlášku č. 3/2011, o zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku a estetického vzhledu města,⁶⁵ jejímž cílem je „předcházení narušování veřejného pořádku ve městě, ochrana veřejné zeleně a zvyšování estetické hodnoty města.“ Vyhláška vymezuje „škodlivé činnosti jako např. požívání alkoholických nápojů na veřejnosti, umístování předmětů sloužících k odpočinku, rekreaci a stravování (lavice, lavičky, židle, křesla, sedací soupravy, stoly a podobný nábytek) a přípravě pokrmů (grily, udrny, vařiče a podobná zařízení), jakož i používání těchto předmětů, na některých veřejných prostranstvích a sezení na stavebních částech a zařízení, které k takovému účelu nejsou určeny.“ Vyhláška svou podstatou i definuje, co je vedením města považováno za veřejný pořádek.

Jak již bylo uvedeno, zvláště zdůrazňovaná byla kriminalita dětí a mládeže a také působení dětského gangu ve Varnsdorfu, které bylo v době terénního výzkumu utlumené.

Výherní automaty

Podobně jako další města Šluknovska i Varnsdorf omezuje počty výherních automatů na svém území, na druhou stranu ve městě dramaticky narostl počet výherních loterijních terminálů. Město též realizuje kontroly heren v souvislosti s využíváním sociálních dávek. Ve Varnsdorfu bylo pět osob zjištěno při hře na výherních automatech a je s nimi řešeno odejmutí sociálních dávek. Největší počet heren se objevuje na jedné z hlavních ulic Varnsdorfu (Pražské ulici) a herny jsou rovněž umístěny i v blízkosti všech tří ubytoven (jedna z heren je přímo naproti ubytovně Sport).

Tabulka 2: Počet VHP, JTHZ a příjem města v letech 2009 – 2011: Varnsdorf⁶⁶

⁶⁵ http://www.varnsdorf.cz/radnice/mesto/pravni_predpisy_mesta/obecne-zavazne-vyhlasky.html, vyhláška ze dne 10. října 2011. Navštíveno 20. listopadu 2011.

⁶⁶ Zdroj: Informace na základě zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím ze dne 19. 12. 2008 a rozpočet města umístěný na webových stránkách města. Navštíveno 22. září 2011.

Rok	Počet výherních automatů	Počet výherních loterijních terminálů	Příjem města v Kč
2009	94	8	1.500.000
2010	65	128	1.500.000
2011 (do 30. 9.)	57	208	400.000 (údaje k 5. 10. 11)

4.2 Terénní výzkum: Rumbursko

4.2.1 Rumburk

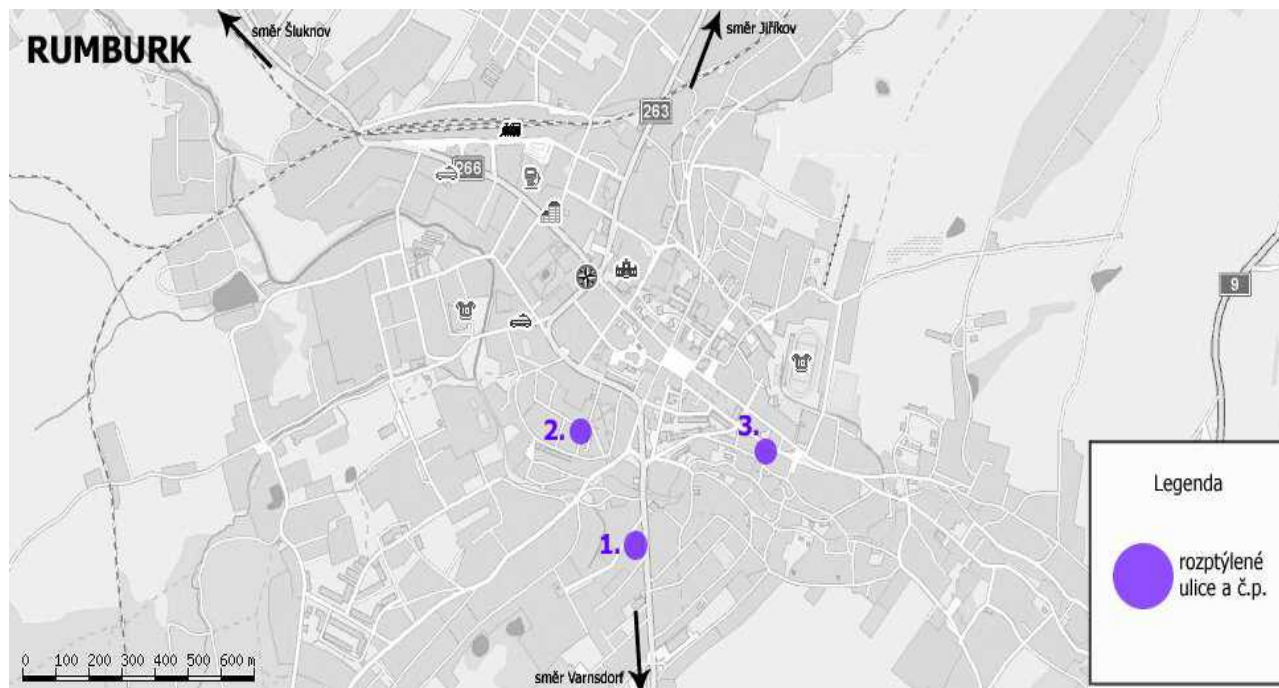
Počet obyvatel: 10.916 (k 1. lednu 2011)⁶⁷

Odhad počtu Romů a Romek v lokalitě:⁶⁸ 700-800, z toho zhruba 60-70 % sociálně vyloučených

Odhad rozsahu migrace Romů: zejména vnitrolokální, v menší míře vnitroregionální

Mapka vyloučených lokalit:⁶⁹

Metodologie

Terénní výzkum probíhal formou strukturovaných rozhovorů s lidmi, jež pracují s občany žijícími v tíživé situaci, jakož i s občany, jejichž životní podmínky jsou stabilní.⁷⁰ Dotazovány byly dvě pracovnice ze sociálních služeb, dvě pracovnice/ dobrovolnice NNO, jeden správce sídliště a jeden představitel romského sdružení. Výzkum dále probíhal skrze poloformální rozhovory s obyvateli města (čtyři hloubkové rozhovory – celkově devět informátorů) a neformální rozhovory (sedm neformálních individuálních a dva skupinové rozhovory – celkově třináct osob). Zejména při prvním pobytu v terénu byla aktivně využívána metoda zúčastněného pozorování v ulicích, restauracích a hernách města, navíc výzkumnice strávila dvě noci v azylovém domě, navštívila sedm bytů/ domů ve vyloučených i nevyloučených lokalitách a jedno nízkoprahové centrum pro děti a mládež do 26 let. Téměř všechny rozhovory byly nahrávány, při citaci se uvádí jejich přesný přepis.

Úvod a kontext

Od srpna do konce září zažili rumburští občané řadu událostí, které měly za následek poškození pocitu občanské sounáležitosti a částečné zpřetrhání interetnických vazeb. Proběhlé demonstrace měly jednoznačně protiromský charakter, jejich následky byly v terénu často komentovány a pro

⁶⁷ Statistiky MVČR. <http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-pocty-obyvatel-v-obcich.aspx>. Navštíveno 12. prosince 2011.

⁶⁸ Kvalifikovaný odhad je založen na informacích získaných od sociálních pracovníků a dalších aktérů v regionu.

⁶⁹ Šluknovsko: *Dlouhodobý monitoring situace romských lokalit*. Praha: GAC, 2009, s. 16.

⁷⁰ Terénní výzkum probíhal v období od 23. do 25. září, 2. listopadu a 1. prosince 2011.

výzkumnici vnímatelné dokonce i z odstupu několika měsíců. Nechvalně známé rvačky,⁷¹ krádeže či útoky, jež se odehrály právě v době pobytu v terénu, byly předmětem mnoha frustrací ze strany Romů, kteří se domnívali, že je „hážou všechny do jednoho pytle“,⁷² jakožto i Neromů, kteří se často shodovali, že pravděpodobnost romského pachatele je v daných případech velická, přestože jim byl pachatel neznámý.

Kvůli silné přítomnosti médií se dotazovaní domnívali, že rozhovorem s výzkumníci získají možnost poskytnout jiný, dle jejich názoru spravedlivější obraz, než se kterým byli konfrontováni prostřednictvím tisku. Je přinejmenším zajímavé, že ohledně totožnosti „pravých viníků“ několika kauz se výzkumnice setkávala s velmi podobnými výklady z naprosto odlišných zdrojů. Zatímco tyto výklady byly založeny na místních znalostech získaných dlouhodobým pobytem, celorepublikové mediální zprávy vnímali informátoři spíše jako komoditu než jako pravdivý zdroj informací („oni si na nás vydělávají, ta televize, tak sem chodí točit nesmysly“ – neromská paní, cca. 55 let).

Zvyšující se pocity nejistoty, jež vyplývají z celkové nemožnosti uplatnit se na regionálním pracovním trhu, jsou spjaty s dojmem, že budoucnost nepřinese vytouženou „práci, práci, práci“ (odpověď neromského respondenta na otázku, co by nejvíc přál Rumburákům). Romové mají na místním pracovním trhu obzvláště malou šanci uspět. Mnoho informátorů vysvětluje, že tito lidé si shání zaměstnání o to hůř, že práce není ani pro Neromy. Ačkoliv je úspěšnost na pracovním trhu ovlivněna mnoha faktory, jako jsou vzdělání, praxe, věk a pohlaví,⁷³ nelze ignorovat opakované připomínky občanů, že lokální události posledních měsíců do značné míry ovlivnily šance romských uchazečů – k horšímu. Pracovnice nízkoprahového centra alespoň v jednom případě zaznamenala, že zaměstnavatel se neodvážil zaměstnat romského klienta právě kvůli protiromským náladám po demonstracích:

„[XY] třeba přišel s tím..... – nevím, jestli má pocit nějaké diskriminace, to si úplně nemyslím - ale prostě... myslí si, že hodně těch věcí... nebo ten jeho pracovní neúspěch, nebo nemožnost zařadit se mezi ty ostatní... hodně ovlivňuje to, co se děje, jako vztah té společnosti k Romům. (...) Že se mu třeba stalo, že když hledá zaměstnání (...) [potenciální zaměstnavatel] mu dokonce řekl, že kdyby nebyl Rom, takže by to fakt nebyl jako problém, ale že teď si prostě netroufnou ho zaměstnat. (...) Řekl mu to otevřeně.“

⁷¹ Téměř všichni romští informátoři rozebírali téma „rvačky u Hvězdy“, kdy se 21. srpna 2011 nad ránem po diskotéce v rumburském Klubu Hvězda strhla rvačka mezi místními romskými i neromskými mladými muži. Kauza byla následně zmedializovaná jako cílený rasistický útok, objevovala se tvrzení, dle kterých skupina patnácti až dvaceti Romů zaútočila na čtyři až šestičlennou skupinku neromských mladíků. Vyšetřování policie posléze ukázalo, že se násilí odehrálo mezi skupinku čtyř až pěti místních lidí na každé straně, kteří se vzájemně dlouhodobě znali. Viz http://aktualne.centrum.cz/domaci/kauzy/clanek.phtml?id=724713#utm_source=aktualne.centrum.cz&utm_medium=carousel. Navštíveno 30. prosince 2011. Tento incident sloužil jako spouštěč otevřených rasistických projevů vůči Romům na lokální úrovni. Při rozebírání možných důvodů, které vedly k rumburským protiromským demonstracím komentovala místní 50-ti letá romská paní tuto událost následovně: „ale kdo to začal... to je nesmysl! Tak se porvou kluci na diskotéce, a co? To se stává hodněkrát. Jenom to před tím nebylo v novinách.“ Etnizaci a celostátní medializaci této kauzy je nutné vnímat v kontextu neméně medializovaných událostí v nedalekém Novém Boru na Českolipsku, kdy 7. srpna 2011 pět Romů napadlo tři hosty herny, přičemž mezi útočnými zbraněmi byla i mačeta. Viz. http://zpravy.idnes.cz/skupina-muzu-napadla-macetou-obsahu-herny-v-novem-boru-p2t-/krimi.aspx?c=A110807_155845_liberec-zpravy_ab. Navštíveno 31. prosince 2011.

⁷² Tuto námitku, zformulovanou přesně takto, slychala výzkumnice velmi často.

⁷³ Ne všichni Romové viděli důvod neschopnosti najít si regulérní práci v etnické diskriminaci. Svůj pracovní neúspěch komentovala jedna třicetiletá romská informátorka následovně: „oni [zaměstnavatel] mi řekli, ať přijdu. Ale pak [se ptali], jestli mám děti, a tak. No, a už mě nechtěli“ (informátorka má čtyři děti).

V Rumburku žije několik uznávaných romských rodin, jejichž kořeny sahají na poválečné Slovensko anebo do širšího regionu. Výzkumnice provedla rozhovory přímo v domech/ bytech třech takových rodin, o kterých se Neromové vyjadřovali jako o „*našich Romech*“, „*starousedlících*“ či „*domorodcích*“. Společnou charakteristikou těchto rodin je, že vlastní nemovitosti, ve kterých žijí, disponují stálým příjmem (ať už se jedná o důchod, práci v šedé ekonomice či regulární zaměstnání) a upřednostňují udržování užších kontaktů se svojí rodinou před jinými místními romskými rodinami. Uznání těchto rodin je podmíněno zásluhou a věkem – vesměs se dostává starším generacím, přičemž mladí členové jsou již vnímáni jako „zkažení“ nepracovním.

Pomocné práce na stavbách, sbírání a posléze prodávání vyřazeného nábytku (i v Německu), sekání trávy či štípání dříví (opět taktéž v Německu) a podobné drobné práce jsou velmi často vykonávány místními Romy. Jedná se však o rodiny, které nejenom disponují potřebným sociálním kapitálem, ale především vlastní i auto, bez něhož je dojíždění za prací nemožné. Výrazným problémem, na celonárodní úrovni plošně připisovaném Romům, jsou i v Rumburku krádeže kovů. Z dostupných informací ale nelze vyhodnotit, zda se nejedná pouze o stereotypní výklad. Objevily se i zmínky o krádeži aut z Německa, avšak dle výkladů šlo o organizovaný zločin, který je již v útlumu.

Během terénního výzkumu jakožto i v mediálních zprávách se objevilo několik narážek na údajnou silnou migrační vlnu, která se koncentrovala zejména v okolí panelových domů v ulici SNP.

Migrace a bydlení Romů

Bydlení

V souladu s regionálním trendem jsou i v Rumburku ceny nemovitostí nízké,⁷⁴ avšak nájmy jsou buď poměrně vysoké,⁷⁵ nebo pronajímatelé stanovují mimořádně vysokou kauci.⁷⁶ Lidé žijící v tíživé sociální situaci čelí na bytovém trhu hned několika problémům. Pro rodiny s nízkým příjmem je vysoká kauce závažnou překážkou při získávání nového bydlení – výška kauce se ve městě pohybuje v rozmezí 4.000 – 20.000 Kč.⁷⁷ Vysoká kauce je ne vždy provázena vysokým nájmem, spíše slouží k selekci lidí, kteří nemají finanční rezervy. V Rumburku se ve srovnání s ostatními obcemi nachází nejvíce lidí bez domova a ohrožených ztrátou bydlení, místní sociální pracovníci evidují údajně okolo 100 rodin, kapacity místního azylového domu však nestačí. Dalším závažným problémem, obzvláště rozšířeným od podzimu 2011, je snížená ochota majitelů domů poskytnout ubytování Romům. Při hledání dostupného bydlení je mnoho Romů odkázáno na pomoc pracovnice ze sociální sféry, která se domnívá, že „*nájmy jsou stejné* [tj. pro Romy i Neromy], *když telefonujem... ale jakmile uslyší romský jméno, tak nemají místo. Je to hlavně po té demonstraci*“.⁷⁸ Dvě romské informátorky žijící v tíživé situaci nezávisle na sobě vnímaly hledání bydlení prostřednictvím realitních kanceláří jako velmi obtížné, a to z důvodu poplatku realitním kancelářím (až do výše jednoho nájmu).

⁷⁴ Rodinný dům v „bezvadném stavu“ je v Rumburku inzerován za cenu 550 tisíc Kč. <http://severo.ceskereality.cz/rodinne-domy/ostatni-domy/?id=XWX04199677916>. Navštíveno 12. prosince 2011.

⁷⁵ Měsíční nájem pro byt 1+kk (27m²) činí 4.500 Kč. <http://severo.ceskereality.cz/byty/byty-1-kk/pronajem/?id=XWX04199676615>. Navštíveno 15. prosince 2011.

⁷⁶ Byt 1+1 (44m) je inzerován za celkovou cenu 5.100 Kč, vyžaduje se kauce 12.000 Kč. <http://severo.ceskereality.cz/rodinne-domy/ostatni-domy/?id=XWX04199677916>. Navštíveno 15. prosince 2011.

⁷⁷ Výzkumnice se dozvěděla pouze o jednom vietnamském pronajímateli, který má sice drahý nájem, zato nevyžaduje žádnou kauci.

⁷⁸ Během rozhovoru vyjmenovala zmíněná pracovnice hned několik majitelů, kteří vystěhovali romské rodiny z důvodu předem neplánované (nebo neohlášené), naléhavé rekonstrukce domu.

Při prvním pobytu v terénu měla výzkumnice příležitost sledovat výskyt krizové situace týkající se bydlení po dobu tří dnů. Romská rodina, u které výzkumnice provedla rozhovor, se právě v den rozhovoru ocitla ve finančních nesnázích.⁷⁹ Rodina horlivě diskutovala v přítomnosti výzkumnice o možnostech okamžitého náhradního bydlení, přičemž se její členové shodovali, že se pokusí najít místní řešení, aby nemuseli stěhovat nábytek příliš daleko. Druhý den výzkumnice náhodně potkala dva členy této rodiny již v úplně jiné části města. Informátorka netajila radost, že se jim podařilo najít si bydlení za výhodnějších podmínek, než za jakých měli pronajatý dosavadní byt. Nový majitel, kterému rodinu doporučil známý, nežádal ani kauci, ani první tři nájem, podmínkou však bylo, že rodina musela sama uhradit a provést opravy nutné k standardnímu bydlení (tyto opravy se týkaly podlahy, střechy atd.). Další den potkala výzkumnice zmíněnou rodinu v blízkosti jejich původního bydliště v pracovním oděvu. Bylo zřejmé, že rodina právě malovala své nové bydlení, a informátoři potvrdili, že se do několika dnů plánují nastěhovat.

Během výzkumu bylo u romských informátorů zaznamenáno, že jistí majitelé domů vydírají své nájemce nebo vedle zaplacení nájmu žádají od nájemníků i jistou sumu „do kapsy“. Níže je úryvek z rozhovoru s mladou romskou paní a její známou:

Mladá paní: [vypráví o bývalém pronajímateli] ...*pan chtěl... na ruku 10.000, na černo 2.000.*

Známa: *No oni tak dělají... že dají nájem na něco, s tím, že doplácí sociálka...*

Edit Szénassy (ESZ): *Počkejte, tomu nerozumím...*

Známa: (...) *On [majitel] vám přijde a řekne: ,chci po vás 5.000, ty vám dám do nájmu [tj. poskytne potvrzení o zaplacení 5.000 Kč nájemního]. Ale vy mi dáte bokem 3.000, jinak tady bydlet nebudete.*⁸⁰

Mladá paní [směrem k výzkumnici]: *A zase... dokazujte něco! Když já řeknu, že mu takhle vyplácím 2.000 bokem, a on to zapře...?*

ESZ: *A říkala jste to někdy...?*

Známa: *To nejde, to by je vystěhoval... tam dole je taky vystěhovali...*

ESZ: *A... to dělá i více majitelů?*

Mladá paní: *No jasně, tady to je všude...*

ESZ: *A to je jenom v Rumburku, nebo...?*

Mladá paní: *No to já nevím, ale tady to je všude.*

Romové v Rumburku bydlí většinou v rodinných domech. V průběhu devadesátých let město poskytlo možnost mnoha rodinám odkoupit si nezrekonstruované domy, ve kterých bydleli, za velmi výhodnou cenu. Tyto domy jsou dodnes obývány stejnými rodinami, částečně jsou též pronajaté zejména Romům, ale v menší míře i Neromům. Několik z těchto domů je ve velmi dobrém technickém stavu, v pronajatých domech žijí ale lidé za podstatně horších podmínek. Domy obývané Romy jsou začleněny mezi další domy, největší počet „v rozptylu“ žijících Romů je na ulicích Pražská, Šmelivského a Palackého.⁸¹

Zhruba pětina rumburských Romů bydlí na sídlišti SNP, jež během demonstrací sehrálo velikou roli. Tři panelové domy v soukromém vlastnictví⁸² od začátku devadesátých let několikrát měnily

⁷⁹ Z důvodu ochrany anonymity není druh nesnází zmíněn.

⁸⁰ V tomto případě tedy sociální odbor doplácí do 5.000 Kč příspěvek na bydlení, zbytek se hradí z dávek na živobytí či z jiných zdrojů.

⁸¹ Viz též *Šluknovsko: Dlouhodobý monitoring situace romských lokalit – české lokality*. Praha: GAC, 2009, s.17.

⁸² Tyto domy jsou obklopeny dalšími, menšími a zrekonstruovanými panelovými domy, které jsou převážně v družstevním vlastnictví.

majitele, než je současný majitel postupně do roku 2009 odkoupil. V prvním panelovém domě (od centra) nebydlí ani jedna romská rodina, obyvatelé se domnívají, že domovník zodpovědný za tento dům „*má s Romy špatné zkušenosti*“ (neromská paní, 60 let). Koncem září, v době prvního pobytu v terénu, bydlel v posledních dvou panelových domech pouze malý počet romských rodin, přičemž střední dům byl plně obývaný Neromy, s výjimkou jedné romské rodiny. Od podzimu/ zimy 2009 bylo postupně vystěhováno několik romských rodin ze třetího panelového domu, který je momentálně poloprázdný a dle správce v něm žijí čtyři romské rodiny a několik neromských rodin. Vystěhované romské rodiny měly údajně značné dluhy, jež vznikaly i proto, že předchozí správce ubytovával romské rodiny bez smlouvy.⁸³

Správce (S): *Nepřízpůsobivý sem [bývalý domovník] stěhoval tím stylem, že mu každý dával do kapsy.*

ESZ: *A co to znamená tedy, nepřízpůsobiví?*

S: *Ty lidi, co dělají nepořádek, ty lidi, co nejsou schopní dodržet domácí řád, a prostě ty lidi, co je jim jedno, v čem bydlí. (...) [Bývalý domovník] sem začal stěhovat ty, co chtěli byty a vesměs nikde nedostanou. (...) Pro něj to bylo laciný sousto. Dali mu tři až pět tisíc do kapsy... a pan majitel o tom ani nevěděl.*

Správce domů a současní i bývalí obyvatelé sídliště se shodují, že „*problematičtí*“ lidé zde již nebydlí. Jako „*problematické*“ však nebyly viděny pouze mnohodětné romské rodiny. Naopak mnoho obyvatel si stěžovalo na převážně neromské „*feťáky*“, kteří se scházeli před domem a v blízké herně. Jedna romská informátorka se v roce 2009 z této lokality odstěhovala právě kvůli nepořádku, hluku a pocitu nebezpečí: „*tam se nedalo bydlet normálně, tam byly denně rvačky, denně feťáci... úplně to bylo... šílený... tam bylo to žití úplně hrozný.. jako tak s dětma...(...) děti se mi bály chodit po ránu do školy*”.

Ve zmíněných třech panelových domech právě probíhá rekonstrukce. Místní realitní kanceláře inzerují byty ve třetím panelovém domě, kde se po rekonstrukci nepočítá s nemístní romskou klientelou.⁸⁴ Jelikož je kvůli velikosti bytových jednotek obtížné tyto byty obsadit, realitní kanceláře nabízejí tyto byty 4+1 (po rekonstrukci) za cenu 3+1.

Migrace

V souvislosti se společensko-ekonomickým děním byla v Rumburku zaznamenaná jistá migrační vlna v průběhu devadesátých let, kdy se několik informátorů přestěhovalo (nebo vrátilo) do této lokality z Děčína, z východního Slovenska nebo z jiných měst ústeckého kraje. Výzkum zachytil výskyt značné fluktuace lidí v tíživé sociální situaci z Jiříkova, z Varnsdorfu, ze Šluknova, z Teplic a z Nového Boru. Velký počet oslovených romských informátorů vyjmenoval hned několik z výše zmíněných měst jako lokalitu, kde od devadesátých let již bydleli. Taktéž bylo zřejmé, že mnoho informátorů se za poslední léta přestěhovalo v samotném městě Rumburk.

Pracovnice ze sociální péče upozorňovaly, že v Rumburku žije několik romských rodin, jež jsou

⁸³ Tuto informaci potvrdili všichni dotazovaní dřívější i současní obyvatelé těchto panelových domů.

⁸⁴ Rozhovor se správcem:

ESZ: *A prostě když se k vám teď [Rom] hlásí...a...*

D: *Tak byty nejsou. Nemám byty.*

E: *No počkejte, vy v té realitce to máte napsaný..*

D: *No ale... když se ke mně hlásí někdo jako... myslím z nemístních Romů.*

E: *Jo takhle. A když třeba za vámi jde osobně, nebo tak..?*

D: *Tak byty jsou v rekonstrukci.*

evidovány v jiných obcích, kde pobírají i sociální dávky, kdežto jiné rodiny zde žijí bez dokumentů, bez nároku na sociální dávky a „*ani nepouštějí nikoho [ze sociálního odboru] dovnitř*“. V rámci předloženého výzkumu nebylo možné identifikovat tyto rodiny a zmapovat jejich životní podmínky. Nicméně nastíněná tíživá situace vyžaduje cílenou pozornost odborníků a důslednou terénní práci i s členy těchto rodin.

Výzkumnice zaznamenala rozporuplné informace ohledně obsazení výše uvedeného třetího panelového domu na sídlišti SNP, odkud se dle několika informátorů žijících v okolí sídliště romské rodiny odstěhovaly právě v období srpen – září 2011 kvůli demonstracím.⁸⁵ Pracovnice ze sociálních služeb se domnívá, že tyto rodiny většinou zůstávaly ve městě⁸⁶ a že vnitroměstská migrace je v Rumburku velmi rozšířeným jevem. Toto potvrzuje i skutečnost, že místní školy a nízkoprahová centra nezaznamenaly razantní nárůst nově přichozích dětí, navíc řada informátorů upozorňovala na to, že se v některých domech obývaných Romy nájemníci mění několikrát do roka. Několik informátorů nezávisle na sobě upozorňovalo na článek v místních novinách popisující údajnou novou migrační vlnu, který, dle jejich mínění, se o situaci na jaře 2011 v lokalitě sídliště SNP vyjadřuje velmi zkresleně. Níže uvedený úryvek je charakteristický pro tón, v jehož duchu se článek nese:

*Nejvíce rušno tu začíná být po setmění. Podivuhodná stvoření přitahuje do svých útrob několik heren a nočních podniků, po lavičkách a před večerkou vysedává místní omladina a hloučky lidí tmavé pleti, vzbuzující v kolemjdoucích divné mrazení v zádech.*⁸⁷

Jedna dlouhodobě v Rumburku bydlící romská informátorka, jež se považuje za „starousedlíka“, v souvislosti s „novými Romy“ uvedla, že „*já jsem tady cizí ještě neviděla*.“ Později se však ukázalo, že za cizí nepovažuje třeba Romy z Jiříkova. Jako zdroj informací o nově přichozích Romech uváděla média: „*tenkrát to říkali i v televizi, že právě [XY] sem [do panelových domů SNP] nacpal spoustu lidí i z Chánova, že ta realitka dostala za to hodně peněz*.“ Uvádění médií jako zdroje informací o migraci bylo velmi časté, výzkumnice se tedy vždy ptala i na osobní zkušenosti informátorů a informátorek.

V zimě a na jaře tohoto roku se v Rumburku objevilo několik romských žen prodávajících kosmetiku na náměstí a v blízkosti supermarketů. V místním tisku byly popsány jako romské „*krabičkářky*“ pocházející ze slovenského města Sered',⁸⁸ informátoři je popisovali jako „*Olašky ze Slovenska*.“ V době výzkumu jedna rodina zvažovala odstěhování se do Anglie, další migrační trajektorie obsahovaly pobyty v Německu.

⁸⁵ Toto se neshodovalo s tvrzením správce domů, dle kterého byl stav třetího panelového domu v srpnu - září totožný se stavem v březnu 2011. Důvodem pro stěhování mohly být i jiné důvody, než ty, jež sdělovali informátoři. Nepodařilo se zkontaktovat žádnou rodinu, která se v tomto období odstěhovala ze třetího panelového domu sídliště SNP.

⁸⁶ ESZ: *Setkávali jste se s těma lidma poté ještě ve městě?*

Pracovnice (P): *Ano.*

ESZ: *Máte tedy podezření, že by tady mohli bydlet?*

P: *Domnívám se, že jsou jenom přemístění do jiných domů.*

⁸⁷ „Záhady rumburského trojúhelníku,“ *Rumburské noviny*, 7. 4. 2011. <http://rn.rumburk.cz/2011/04/07/zahady-rumburskeho-trojuhelniku/>. Navštíveno 12. prosince 2011.

⁸⁸ Viz „Podnikavé cizinky se Rumburákům nelíbí,“ *Rumburské noviny*, 10. 2. 2011.

<http://rn.rumburk.cz/2011/02/10/mestska-policie-rumburk-z-dennich-zaznamu-3/>. Navštíveno 12. prosince 2011.

Zjištěné důvody migrace do/ v rámci města Rumburk:

- „útěk“ před dluhy;
- návrat do rodného města po ztrátě zaměstnání;
- laciné nemovitosti a bydlení v lokalitě;
- velký počet prázdných objektů k bydlení;
- výměna bytové jednotky za menší a lacinější byt;
- dočasné stěhování se k příbuzným ze strachu z demonstrací (z Varnsdorfu do Rumburku, ale i v rámci Rumburku ze sídliště SNP na okraj města).

Migrace dle evidence obyvatel

Níže uvedená tabulka prezentuje *celková úředně zaznamenaná* dostupná data o migraci do a z města Rumburk v letech 2009-2011, uvádí počty obyvatel, kteří se přihlásili k trvalému pobytu nebo se z něj odhlásili. Celkově se v těchto letech z trvalého pobytu odhlásilo 909 osob a přihlásilo se 662 (bilance je tedy pasivní). Jako zdrojové lokality migrace se objevují zejména města a obce v regionu Šluknovsko.

Tabulka 3: Migrace dle evidence obyvatel Rumburk

Rumburk	Rok	Čtvrletí	Odhlá šeno	Do obce	Přihlá šeno	Z obce
	2009	1. 2009	-54	Jiříkov (8), Varnsdorf (5), Šluknov (5)	20	Varnsdorf (5)
		2	-81	Varnsdorf (11), Praha (5), Litoměřice (5)	47	Varnsdorf (8), Jiříkov (9),
		3	-82	Jiříkov (11), Varnsdorf (13), Křečany (7)	45	Varnsdorf (16), Šluknov (5),..
		4	-77	Varnsdorf (8), Jiříkov (19)	58	Varnsdorf (8), Krásná Lípa (8)
	2010	1. 2010	-54	Jiříkov (5), Varnsdorf (9),	34	Varnsdorf (8), Šluknov (6),
		2	-84	Jiříkov (18), Varnsdorf (9),	88	Varnsdorf, Křečany 10
		3	-111	Varnsdorf (26), Jiříkov (9), Šluknov (9),	64	Krásná Lípa (14), Jiříkov (7), Šluknov (7)
		4	-68	Varnsdorf (14), Šluknov (12)	53	Varnsdorf (14), Šluknov (9),
	2011	1. 2011	-86	Varnsdorf (14), Jiříkov (19), Šluknov (9)	78	Varnsdorf (10), Krásná Lípa (24), Jiříkov (12)
		2	-86	Varnsdorf (11), Jiříkov (12), Šluknov (7)	67	Šluknov (10), Jiříkov (7), Křečany (9)
		3	-105	Varnsdorf (17), Jiříkov (8), Liberec (6)	84	Varnsdorf (25), Krásná Lípa (14)
		4	-21	Jiříkov (5), Děčín (5)	24	
Celkem			-909		662	

Zdroj: Desk research, J. Kafková, kapitola 2.

Bezpečnost a veřejný prostor

Většina informátorů a informátorek uvedla, že ve městě je vysoká drobná kriminalita, včetně vykrádání sklepů, odcizování drobných předmětů atd. Přítomnost oddílu policejních těžkooděnců byla tedy vítána, a to častokrát i ze strany romských občanů. Z terénních poznámek výzkumnice vyplývá, že mladí romští muži byli dle vlastních výpovědí kontrolováni velmi často, avšak byly zaznamenané i kontroly totožnosti u několika neromských informátorů, včetně žen středního věku. Odjezdu státní policie se obávali zejména romští informátoři. Členové jedné rodiny se shodli, že přítomnost státní policie v nich vyvolává „*spíš dobrý pocit, protože jsme věděli, že jsou tady, že nás ochrání*“. Protiromské demonstrace však celkově měly zdrcující efekt na pocit bezpečí a pohodlí

mnoha místních Romů i Neromů: „*od té demonstrace to stojí za h****. Jako takhle je klid, ale už ty vztahy jsou jiné*“ (neromská paní, přibl. 40 let). Postarší romská informátorka v září popisovala vztahy následovně: „*před tím půl rokem to bylo normální. Ale teď už jdete do krámu, a už na vás koukají blbě. (...) Před tím půl rokem, normálně jsem šla, úplně volnej člověk jsem byla. Úplně volnej člověk, úplně normálně jsem se cítila.*“

Herny

V Rumburku od července 2010 platí zákaz konzumace alkoholických nápojů na veřejném prostranství,⁸⁹ a od října 2011 platí zákaz provozování výherních automatů na ulici SNP a na ulici Palackého, ve zbylých výherních zařízeních platí omezení provozu.⁹⁰ V době posledního terénního šetření zaznamenala výzkumnice alespoň jeden zprovozněný automat v zakázané lokalitě. Herna u SNP byla všemi informátory z vedlejších panelových domů označena jako místo, kde se před několika měsíci setkávali „*cizí*“ Romové a „*feťáci*“, kde docházelo k častému rušení nočního klidu a kde se „*ve velkém prodával fet*“. V současnosti je v okolí zmíněné herny klid, mnoho informátorů si ovšem stěžovalo na fakt, že rodiče mnohdy navštěvují herny na pěší zóně v doprovodu svých dětí.

Tabulka 4: Počet VHP, JTHZ a příjem města v letech 2009 – 2011: Rumburk⁹¹

Rok	Počet výherních přístrojů	Počet jiných technických herních zařízení	Příjem města v tis. Kč
2009	290	Informace neexistuje	2 363
2010	195	109 provozovaných	2 088
2011 (do 10.10.2011)	132 (10.10.2011 v provozu 51)	128 povolených	1 600 (plán rozpočtu na rok 2011)

Drogová scéna

Ve městě se nachází jediná nevládní organizace (sdružení White Light), jež se v regionu aktivně zabývá situací drogově závislých. Vedle drobné kriminality je problematika drogové scény mnoha informátory uváděna jako největší zdroj nepříjemných zkušeností. Při dotazování mnoho občanů přímo poukazovalo na jistou lokalitu, kde se dle nich „*vaří fet*“ a jež se nachází v blízkosti panelových domů SNP.

Byť se mezi drogově závislými vyskytují i Romové, užívání pervitinu se týká zejména Neromů. Jako s etnicitou spojená látka byl zmiňován toluen, jehož výskyt ovšem není rozšířený. Užívání drog je úzce spjato s bezdomovectvím, avšak místní azylový dům má striktní protidrogovou politiku (taktéž platí v azylovém domě i zákaz alkoholu). Pracovnice mající na starosti bezdomovce řešila v roce 2010 mnoho případů, kdy se lidé ocitli bez přístřeší – dohromady se jednalo o asi 140 klientů (Romové tvořili 60 – 70 % tohoto počtu, jednalo se ale o případy, kdy byly celé, mnohodětné rodiny vystěhovány. Naopak u Neromů je bezdomovectví většinou charakteristické pro

⁸⁹ Obecně závazná vyhláška č. 3/2010.
http://www.rumburk.cz/user_file/files/clanky/sprava_obce/vyhlasaky_mesta/ozv-3-2010.pdf. Navštíveno 15. prosince 2011.

⁹⁰ Obecně závazná vyhláška č. 1/2011.
http://www.rumburk.cz/user_file/files/clanky/sprava_obce/vyhlasaky_mesta/ozv_c_1_zverejneni.pdf. Navštíveno 15. prosince 2011.

⁹¹ Zdroj: Informace na základě zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím ze dne 19. 12. 2008 a rozpočet města umístěný na webových stránkách města. Navštíveno 22. září 2011.

jednotlivce). Ve městě zcela chybí navazující služby na azylový dům ve formě prostupného bydlení či ubytovny. Taktéž chybí noclehárny. Pracovnice ze sociální sféry by uvítaly služby pro osoby s duševním onemocněním, doléčovací komunity a služby pro osoby závislé na alkoholu, jež by měli pomoci právě klientům azylového domu při reintegraci do společnosti.

Tabulka 5: Vývoj vybraných statistických dat kontaktního a poradenského centra pro uživatele drog White light I. Rumburk od roku 2007 do 30. 6. 2011

Rok	počet klientů	injekční uživatelé	kontakt s uživateli	vydané injekční sety	průměrný věk klienta
1. pololetí 2011	162	157	1.192	20.153	25
2010	234	227	2.194	35.292	27
2009	141	117	1.844	25.334	30.6
2008	98	71	1.170	22.135	30.8

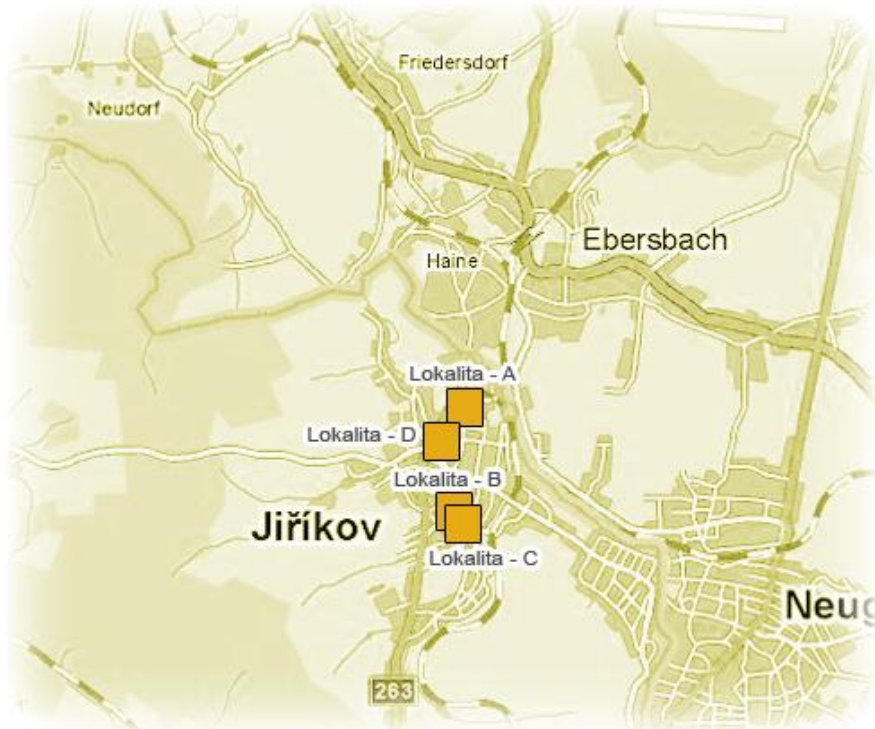
4.2.2 Jiříkov

Počet obyvatel: 3.917 (k 1. lednu 2011)⁹²

Odhad počtu Romů a Romek v lokalitě: 400 – 800⁹³, z toho kolem 80 % sociálně vyloučených

Odhad rozsahu migrace Romů: zejména vnitroregionální, 40 – 80 osob ročně směrem do Jiříkova

Mapka vyloučených lokalit:⁹⁴

Metodologie

Ve výzkumu byla využita metoda polostrukturovaných rozhovorů s aktéry v Jiříkově a skrze neformální rozhovory s občany Jiříkova.⁹⁵ Další využitou metodou bylo pozorování v ulicích Jiříkova a v hernách, které byly místními označeny za riziková místa, a dále v místě, kde jsou realizovány aktivity pro děti.

Počet realizovaných rozhovorů (čtyři strukturované rozhovory, sociální pracovník, učitel, dva sociální pracovníci pro práci s dětmi), počet oslovených občanů: 11. Výběr respondentů probíhal formou sněhové koule⁹⁶ a postupně byly ověřovány informace, které poskytl informátoři. Citace z rozhovorů jsou doslovné, na základě přesných přepisů.

⁹² Počty obyvatel v obcích MV ČR: <http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-pocty-obyvatel-v-obcich.aspx>

⁹³ Jde o kvalifikovaný odhad počtu Romů a Romek na základě údajů od sociálních pracovníků a dalších dotazovaných aktérů. Rozptyl v Jiříkově je vyšší než v ostatních zkoumaných lokalitách, jde o lokalitu, kde je poměrně velká intenzita migrace a kdy se stěhující nehlásí k trvalému pobytu. Rovněž se objevuje krátkodobá migrace.

⁹⁴ Interaktivní mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v ČR. MPSV ČR. http://www.esfcr.cz/mapa/int_us6_10.html. Navštíveno 23. prosince 2011.

⁹⁵ Terénní výzkum v Jiříkově probíhal dva dny (26. a 28. října 2011).

⁹⁶ Jde o výběr informátorů v rámci sociálních sítí. Vytipování informátorů v průběhu dotazování odkazují na další relevantní aktéry v analyzované oblasti. Tyto kontakty jsou využity pro další zjišťování. Vzorek se považuje za saturovaný v momentě, kdy už se neobjevují nová jména nebo když se získané informace opakují. Tato metoda je vhodná pro menší výzkumné vzorky a pro kvalitativní výzkumy.

Úvod a kontext

Z rozhovorů s místními obyvateli vyplývá, že migraci nových Romů do lokality vnímají negativně (Romové i lidé z majoritní části společnosti). Tato migrace však není ničím novým a neobjevila se v letošním roce. Informátoři odhadují, že tato zvýšená migrace probíhá už zhruba 3 – 5 let. Podle informátorů se počet Romů za tuto dobu téměř zdvojnásobil. Romové sem přicházeli z větších měst, odkud je údajně vystěhovali (podle informátorů šlo buď o města či soukromé majitele domů). Známy je např. případ (starý více jak 10 let), kdy se soukromý majitel rozhodl vystěhovat sedmnáctičlennou romskou rodinu z domu v Liberci, který se rozhodl rekonstruovat a komerčně využívat, a jako náhradu zakoupil byt 3 + 1 v družstevním domě v Jiřikově (nastěhování nakonec neproběhlo). Tento příklad ukazuje, jaké metody jsou využívány při ovlivňování setrvání a migrace Romů v České republice ze stran majitelů nemovitostí. Zároveň je tento příklad důležitý k pochopení důvodů a motivů k migraci Romů. Častými zdrojovými městy pro migraci do Jiřikova je Šluknov a Rumburk.

Všichni dotazovaní jak z řad Romů, tak i z řad tzv. majoritní části obyvatelstva, vidí hlavní problém v příchodu nových lidí. V rozhovorech se často objevuje, že starousedlíci „*za nic nemohou*“, „*chovají se normálně*“ a „*znají se s lidmi z města ze školy*“. Za hlavní viníky drobné kriminality a negativních postojů vůči romské komunitě označují nově příchozí. Z dalšího dotazování, sociální situace a situace na trhu práce v regionu lze však konstatovat, že toto je velmi problematické tvrzení a současnou situaci připisovat prioritně novousedlíkům nelze.

Jedním z největších problémů je pro obyvatele a obyvatek Jiřikova drobná kriminalita – krádeže atd., o které tvrdí, že v posledním roce narůstá: „*Člověk si musí dávat na všechno pozor. Sousedovi ukradli dokonce i záchodovou mísu.*“ I když se neví, kdo konkrétně krádeže páchá, uvádějí místní, že pachatelé jsou nejčastěji Romové a především Romové novousedlíci. A to i v situaci, kdy některé z větších krádeží byly objasněny a ukázalo se, že šlo o občany jiných měst – např. Děčína. Krádeže kovů a hliníku jsou velmi závažným regionálním problémem. K těmto krádežím dochází i ve větších rozměrech (kdy jsou kovy vyřezávány z různých domů, staveb atd. a jde o organizované krádeže).⁹⁷ Podle výpovědí byly v Jiřikově i během dne rozebírány zbytky továren Elitex a Jawa.

Při podrobnějším pohledu lze však říci, že za růstem sociálního napětí a zintenzivněním problémů soužití v regionu je spíše než dělení na starousedlíky a novousedlíky to, že dospěla mladá generace. Jde o trend, který je pozorovatelný i v dalších zemích Evropy a který souvisí s globálně se zvyšující nezaměstnaností mladé generace, specificky nedostatečným vzděláním romských dětí a mládeže, diskriminací Romů a ghettoizací romské populace v české společnosti. Veřejnost v regionu vnímá negativně především romskou mládež v ulicích: „*Tak dneska se bojíte něco říct svému klukovi, natož nějakému na ulici, že jo.*“ nebo: „*Jsou drzí a máte z nich strach*“ (z rozhovorů se dvěma občany Jiřikova, podobně se vyjadřovali i další dotazovaní, včetně Romů). Jedna z nově přistěhovaných osob do Jiřikova z majoritní části společnosti vůbec nepoužívala pojmy jako starousedlíci a novousedlíci, ale „*problém*“ vnímala na rovině generační. Z uvedeného vyplývá, že je nutné se zaměřovat na podporu dětí a mládeže. V současné době však města či kraj této problematice nevěnují příliš pozornosti, v Jiřikově se aktivitám mládeže věnuje pouze místní selesiánská fara. Na problém dětské kriminality upozorňují i výsledky desk research.⁹⁸

⁹⁷ http://www.denik.cz/kratce_region/631143.html, Deník.cz. Navštíveno 30. října 2011. Informace o velkých krádežích kovů a hliníku se objevují také ve Varnsdorfu.

http://www.denik.cz/kratce_region/628260.html, denik.cz. Navštíveno 30. října 2011.

⁹⁸ Viz desk research, Jiřina Kafková, kapitola 2.

Na generační aspekt dění v regionu je nutné se podívat komplexně a nezaměřovat se pouze na Romy. Zhoršující se sociální situace a napětí s tím související se dotýká i mladých z majoritní části společnosti, sociální frustrace se pak často projevuje právě obviňováním Romů jako hlavních viníků a příčiny negativního vývoje v sociální a ekonomické oblasti. Jak upozornil jeden informátor, který působí ve školství: „*Sociální situace lidí se zhoršila. Vidím to ve škole, v půlce měsíce ty chudší nenosí svačiny. Na začátku měsíce mají ještě párky a na konci už nic.*“ V Jiřikově však pro osoby ohrožené sociálním vyloučením nepůsobí žádný domácí poskytovatel, poradenství a sociálně aktivizační služby sem údajně zajíždí poskytovat Poradna pro občanství, občanská a lidská práva z Varnsdorfu.

Z dotazování a další analýzy vyplývá, že do situace na Šluknovsku silně zasahují i média, která často situaci eskalují např. prostřednictvím zdůrazňováním etnicity (romství) při informování o kriminalitě, používáním expresivního jazyka atd.

Migrace a bydlení Romů

Bydlení

V Jiřikově bydlí Romové často v bytových či rodinných domech, které mají ve vlastnictví, nebo v pronájmu (v lokalitě jsou podle dotazovaných poměrně nízké ceny realit, které umožňují jejich skupování právě i za účelem pronájmu). Občané, se kterými byly vedeny rozhovory, viděli problém především v soukromých pronajímatelích, kteří domy nabízejí k pronájmu a lákají do lokality i nejiřikovské Romy. Město disponuje také obecními byty.

Domy, ve kterých žijí sociálně vyloučení Romové, jsou rozpoznatelné díky horšímu technickému stavu. Kolem domů jsou také vidět uskladněné věci, které jejich obyvatelé, sbírají po okolí. Rozhodně však nelze říci, že je možné rozpoznat každý dům, který Romové obývají. Romové vlastní i rekonstruované domy a pronajímají v nich bytové jednotky i neromským obyvatelům. Sídliště, okolo kterého koluje řada lokálních a regionálních fám, je v současné době v rekonstrukci a je ve velmi slušném stavu. Jedna z kolujících fám říká, že se na jiřikovské sídliště, které je v „strašném“ stavu, přistěhovalo několik desítek olšských Romů. Tyto informace se však nepotvrdily.

Migrace

Jak již bylo uvedeno výše, do Jiřikova proběhla větší migrace romské populace, ale spíše v období před 3 – 5 lety (hovoří se o zdvojnásobení počtu romského obyvatelstva), nicméně kontinuální migrace pokračuje i nadále. Při lokálním dotazování a dotazování ve Varnsdorfu bylo zjištěno, že sem přišli Romové z okolních měst (Varnsdorf, Rumburk, Šluknov, Česká Lípa, Jiřetín). V době nepokojů přišli do Jiřikova lidé z měst, kde k demonstracím docházelo (např. se do jednoho z domů přistěhovali příbuzní majitelů z Rumburku). Příchod z okolních větších měst potvrzují i informace získané ve Varnsdorfu, kdy řada lidí upozorňovala na to, že v době nepokojů odešlo několik romských rodin (především z řad nově příchozích). Informátorka z Varnsdorfu řešila případ vymáhání dlužného nájemného a doplateků, kdy rodina z Varnsdorfu odešla do Jiřikova (nejde však o migraci spojenou s nepokoji).

Osoby, které se do Jiřikova přistěhovaly, se nepřihlašují k trvalému pobytu - nejsou v evidenci obce, nejsou v adresách úřadu práce nebo sociálních úřadů, zachycena však byla poměrně dynamická migrační situace v místní škole. Jedna z pracovníků v sociální oblasti k migraci do Jiřikova uvádí: „*Z mého pohledu se Jiřikov jeví jako velmi problematický co do skrytého počtu osob, i kriminality mládeže. Toto mi potvrdili i pracovníci v terénu a úřadů.*“ Přistěhování Romů do Jiřikova je více vnímané i z toho důvodu, že z lokality odchází lidé v produktivním věku, kteří si hledají práci

v jiných regionech.

Místní obyvatelé nemají podrobnější informace o migraci, osobně se s nově příchozími nesetkávají, spíše podle svých slov vnímají dopady a vliv migrace. Tyto dopady pak definují jako zvýšení drobné kriminality, zvýšení hluku a nepořádku na ulicích atd. „Výrazné stěhování také jde mimo mně, nevím o tom, jenom děti občas vypravují, že se někdo od- nebo přistěhoval.“ (z rozhovoru s dětskou vychovatelkou).

Zvýšení viditelných jevů, ke kterým občané vyjadřují svůj nesouhlas a se kterými se pojí negativní vnímání, tak jednak mohou souviset se zvyšováním počtu romských obyvatel v Jiříkově, ale důvody je nutné hledat také ve změně věkové struktury nejen romského obyvatelstva, v sociálních podmínkách v obci a v situaci na trhu práce.

Zjištěné důvody migrace do Jiříkova:

- levné nemovitosti a bydlení v lokalitě, velký počet prázdných objektů k bydlení;⁹⁹
- kvalitnější bydlení než v lokalitě, odkud lidé přicházejí;
- útěk před dluhy (správní firmou reportovaná situace rodiny, která bez zaplacení odešla z Varnsdorfu do Jiříkova).

Lidé z majoritní části společnosti velmi často argumentují tím, že Romové se do regionu stěhují za „nepráci“, protože v Jiříkově „práce není“ a jediným zdroje obživy jsou *sociální dávky*. Tento často zmiňovaný důvod „nepráce“ však narušuje to, že Romové v Jiříkově často pracují v režimu veřejné služby a rovněž si přivydělávají různou výpomocí na zahradách, v domácnosti, na nemovitostech (hrabou listí, dělají drobné opravy atd.): „Já jim často vymyslím práci. I sousedi to tak dělají, aby si ti lidé něco přivydělali. Není pravda, že Romové nechtějí pracovat, není práce.“ (z rozhovoru s romským informátorem). Romové také odcházejí za podobnou prací do Německa.

V Jiříkově se v období demonstrací a nepokojů na Šluknovsku nekonaly žádné akce (někteří lidé z Jiříkova, především z řad mládeže, do Varnsdorfu na protiromské demonstrace jezdili), nicméně oblast je tímto děním velmi ovlivněna a to především v rovině očekávání. Objevují se obavy Romů, že nepokoje přijdou i do Jiříkova: „To sem přijde. Na facebooku už se o tom píše.“ (Informátor, Rom). Obavy na straně majoritní části populace a starousedlíků obecně se pak týkají další migrace Romů do města (kolují o tom nezaručené informace, ale jde i o přímou zkušenost s příchodem Romů z oblastí, kde probíhají demonstrace).

Migrace dle evidence obyvatel

Tabulka prezentuje *celková úředně zaznamenaná* data o migraci do a z Jiříkova za roky 2009 – 2011. Tabulka uvádí počty obyvatel, kteří se přihlásili k trvalému pobytu nebo se z něj odhlásili. Celkově se v těchto letech z trvalého pobytu odhlásilo 379 osob a přihlásilo 443. Kromě měst a obcí v regionu Šluknovska se objevuje jako zdrojové město také Praha. U Krásné Lípy s podobným počtem obyvatelstva jsou počty odhlášených (266) i nově přihlášených (192) nižší, což i v rámci oficiální migrace poukazuje na to, že Jiříkov je místem, do a z kterého probíhá intenzivní migrace. Informace z lokality navíc poukazují na to, že do lokality přichází i lidé, kteří sem nehlásí své trvalé bydliště.

⁹⁹ Velký počet volných a disponibilních nemovitostí je způsoben odchodem lidí z regionu za pracovními příležitostmi.

Tabulka 6: Migrace dle evidence obyvatel Jiříkov

Jiříkov					
Rok	Čtvrtletí	Odhlá- šeno	Do obce	Přihlá- šeno	Z obce
2009	1. 2009	-22	Rumburk (47), Varnsdorf (13)	45	Rumburk (64), Šluknov (16)
	2	-24	Citoliby (5), Nový Bydžov (4)	32	Varnsdorf (8), Liberec (5)..
	3	-41	Šluknov (3)	38	Česká Lípa (4)
	4	-25		46	
2010	1. 2010	-29	Rumburk (48), Šluknov (25)	49	Rumburk (47), Šluknov (21),
	2	-41	Varnsdorf (13), Litoměřice (7)	52	Liberec (18), Krásná Lípa (15)
	3	-50	Velký Šenov (6)	46	Varnsdorf (14)
	4	-26		26	
2011	1. 2011	-48	Rumburk (30), Šluknov (9)	47	Rumburk (40), Varnsdorf (17)
	2	-35	Varnsdorf (9), Staré Křečany (7)	32	Liberec (8), Teplice (3)
	3	-29	Děčín (6)	17	Šluknov (3)
	4	-9		13	
Celkem		-379		443	

Zdroj: Desk research, J. Kafková, kapitola 2.

Bezpečnost a veřejný prostor

Informátoři a informátorky často uváděli, že v Jiříkově je vysoká drobná kriminalita, které v posledních měsících roste. Podle výpovědí informátorů má velká část obyvatel zkušenosti s tím, že bylo něco odcizeno přímo jim, nebo sousedům či blízkým známým.

„Co se týče pocitu bezpečí, ve tmě bych se jen v nejnútnejších případech odvážila ven, auto musí být na místě zamykatelném. I když se mně osobně během 5 let neztratilo nic, štvou mně neustále malé krádeže. Moje děti (účastníci kroužku, pozn. aut.) vědí ale, že nesmějí nic krást, jinak „vyletí“. V prvním roce (fungování, pozn. aut.) se to stalo dvakrát, ted' už né.“ (pracovnice s dětmi)

Vnímání bezpečnosti dále zhoršuje dění kolem heren. V jedné z heren byla před nedávnem ukradena peněženka s penězi, podle jejích informací romským návštěvníkem, kterého zná: *„Policajtům to ani hlásit nebudu, řekli by mi, že jsem rasistka.“* (žena, kolem 40 let). Městská policie sídlí ve stejném místě, kde působí několik heren dohromady, ale podle místních dostatečně nezasahuje. V Jiříkově je také zakázána konzumace alkoholu na veřejných prostranstvích, někteří z dotazovaných si stěžovali, že městská policie dostatečně nevymáhá ani dodržování této vyhlášky. Nedůvěra v činnost policie se projevuje tím, že lidé nechtějí nahlašovat (především) drobnou kriminalitu. Městská policie je také častým terčem různých pouličních a restauračních vtípů. Zatímco městská policie se netěší velké důvěře (*„je jich málo a nevyužívají svoje pravomoce, nezasahují, jak by mohli“* atd.), informátoři shodně uváděli (nejen v Jiříkově), že situaci zlepšuje přítomnost hlídek státní policie pocházejících mimo region, hlídkovou činnost místní státní policie však nepovažují za dostatečnou.

Jak již bylo zmíněno, dalším problémem Jiříkova jsou i krádeže kovů a hliníku, které zneprjemňují každodenní život a které způsobují i větší škody (ne vždy však tuto kriminalitu páchají obyvatelé žijící v lokalitě).

Objevily se také informace o rvačkách, nebyla jim však přisuzována velká důležitost a nejde podle nich o věc, která by souvisela pouze s Romy: „*Když dojde ke rvačce s Romy, tak to často naroste do velkých rozměrů. Cikánské rodiny drží při sobě, což je hezké, ale když je rvačka, tak se vždycky přijdou toho svého zastat, i když nebyl v právu.*“ (informátorka z majoritní části společnosti, kolem 40 let). Tento pohled tak částečně narušuje premisy médií, která velmi často zdůrazňují podobné incidenty na Šluknovsku, a dávají je do souvislostí s Romy.

Jako závažný problém týkající se romské populace se ukazuje být v regionu Šluknovska prostituce propojená s obchodem se ženami. Tento jev souvisí s blízkostí Německa. Jeden z informátorů, který působí jako pedagog, uvedl, že řešil případ, kdy jeho žákyně byla prodána do Německa. V Jiříkově je také běžné to, že se romské dívky provdávají a odcházejí do Německa (částečně se však vrací zpět): „*To je tady pořád. Německý auto vyhlížející holky.*“ (informátor Rom, kolem 45 let).

Herny

V Jiříkově v současné době dochází k rušení heren (na základě vyhlášky města schválené 18. října 2011, dotkne se sedmi heren). Jedna z heren na ulici 9. května (vedle jsou další tři) ruší starší výherní automaty a smlouvu na VLT má pouze do konce roku 2011. Toto rozhodnutí kritizují zaměstnanci, protože ztratí práci a starosta se podle nich o jejich problémy nezajímá. Omezování se týká všech heren v lokalitě.

Do místních heren je zákaz vstupu dětí, v některých hernách je tento zákaz striktně dodržován (hrozí pokuty). Podle informací personálu v hernách občasně probíhají kontroly příjemců sociálních dávek.¹⁰⁰ Nicméně před nimi postávají a hrají si děti rodičů, kteří jsou v hernách. Počty dětí se pohybují kolem desítky i více.

Na ulici 9. května upozorňovalo více obyvatel Jiříkova jako na problémové místo, kde „*je nepořádek*“, a to především v nočních hodinách: „*Kdybyste tam šla večer, to byste viděla. Já bych se tam sám bál jít a to jsem kus chlapa.*“ (Informátor, Rom). Při návštěvě heren návštěvníky tvořili i lidé z majority, kteří také hráli automaty. Pozorování ukázalo, že do některých heren chodí více Romové a do jiných více lidé z majoritní části společnosti.

Tabulka 7: Počet VHP, JTHZ a příjem města v letech 2009 – 2011: Jiříkov¹⁰¹

Rok	Počet výherních automatů	Počet výherních loterijních terminálů	Příjem města v Kč
2009	40	0	1.132.000
2010	23	0	884.000
2011 (do 30. 9.)	18	6	580.000

¹⁰⁰ http://www.denik.cz/z_domova/rozsahla-kontrola-baru-20111003.html, denik.cz. Navštíveno 30. října 2011.

¹⁰¹ Zdroj: Informace na základě zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím ze dne 19. prosince 2008.

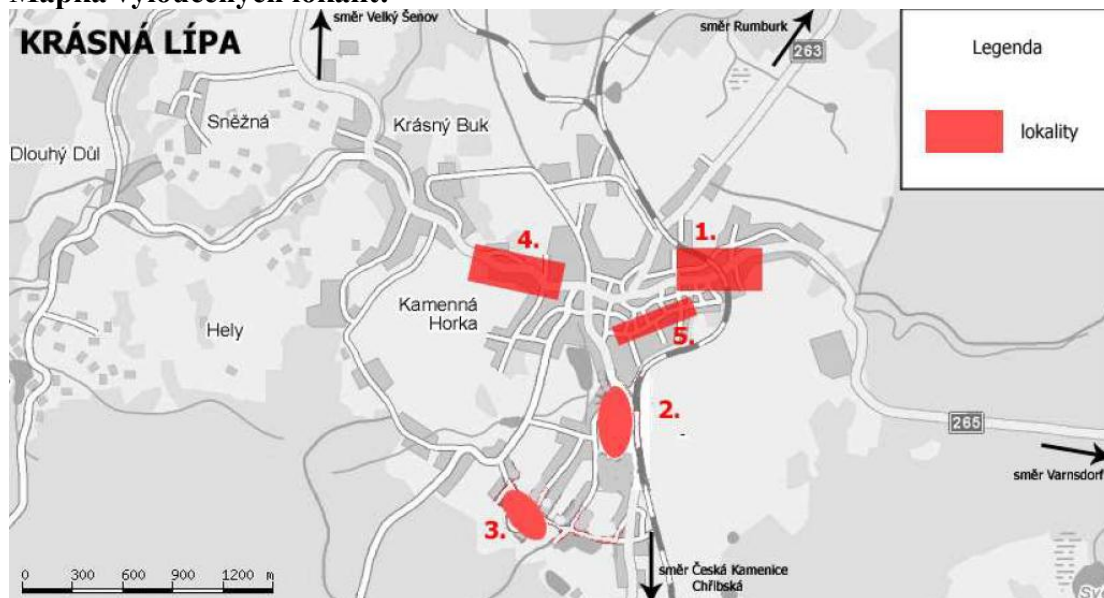
4.2.3 Krásná Lípa

Počet obyvatel: 3.588 (k 1. lednu 2011)¹⁰²

Odhad počtu Romů a Romek v lokalitě: 400 osob, kolem 60 - 70 % vyloučených Romů

Odhad rozsahu migrace Romů:¹⁰³ zejména vnitroregionální, kolem 20 – 30 osob ročně směrem do Krásné Lípy

Mapka vyloučených lokalit:¹⁰⁴

Legenda:

- Lokalita
1. Varnsdorfská ulice
 2. Pražská ulice
 3. ulice Elišky Krásnohorské
 4. Kyjovská ulice
 5. Frindova ulice

Metodologie

V lokalitě byly realizovány rozhovory s osmi osobami, pracovníky a pracovníci v oblasti sociálních služeb, byly vedeny tři informativní rozhovory se zástupci Romů (celkově šest osob) a jeden telefonický doplňkový rozhovor s političkou.¹⁰⁵ Spolu s hloubkovými a orientačními rozhovory bylo využito také pozorování dění v lokalitě a v organizaci poskytující sociální služby a byly navštíveny dvě domácnosti. Citace z rozhovorů jsou doslovné, na základě přesných přepisů.

Úvod a kontext

Oproti ostatním lokalitám je Krásná Lípa v oblasti nejvíce stabilizována. Migrace sem směřuje především z okolních obcí (Rybniště, Rumburk, Podluží, Jiříkov, Křečany, Varnsdorf) a je ovlivňována spíše snahou najít si vhodnější bydlení či výpovědí z pronájmu (nejen z důvodu neplacení nájemného) než existencí komerčních lokalit bydlení, které jsou zaměřeny na Romy.

¹⁰² Počty obyvatel v obcích MV ČR: <http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-pocty-obyvatel-v-obcich.aspx>

¹⁰³ Kvalifikované odhady migrace i počtu Romů v lokalitě jsou založeny na informacích od sociálních pracovníků a dalších aktérů v lokalitě.

¹⁰⁴ *Šluknovsko – dlouhodobý monitoring situace romských lokalit – české lokality*. Praha: GAC, 2009.

¹⁰⁵ Terénní výzkum v Krásné Lípě probíhal celkově dva dny (28. a 30. listopadu 2011).

Specifikem Krásné Lípy oproti ostatním zkoumaným lokalitám je rozvinutý a komplexní systém poskytování sociálních služeb, jehož důležitou součástí je i obec. Páteř tohoto systému tvoří příspěvková organizace Kostka, kterou město zřídilo v roce 2008. Kostka provozuje komunitní centrum a poskytuje řadu sociálních a vzdělávacích služeb. Součástí služeb je i terénní práce a sociálně-aktivizační služby (SAS), v rámci kterých se získávají dotace určené také na opravy bydlení. Na základě pozorování je možné rovněž konstatovat, že terénní a sociální práce v Krásné Lípě je založena na partnerském přístupu a primárním cílem služeb je aktivizace klientů a klientek organizace, mezi něž však nepatří pouze Romové, ale i senioři či děti. Vedle toho působí v Krásné Lípě i romské sdružení Čačipen, které realizuje především kulturní ale i volnočasové aktivity pro děti. Obě tyto organizace spolupracují.

Kostka nabízí komplexní služby, které jsou zaměřené na děti i dospělé: odlehčovací služby, předškolní přípravu dětí v mateřském klubu Včelka, volnočasové aktivity pro děti i dospělé, vzdělávací kurzy, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi nebo odborné sociální poradenství, občansko-právní poradenství. Kostka také nabízí služby na komerčním základě (úklidové práce a praní a žehlení prádla). Kostka vytváří veřejně prospěšná místa pro uchazeče o zaměstnání a místa veřejné služby pro osoby v hmotné nouzi, ve spolupráci s Úřadem práce Rumburk a s městem (jde o pět pracovních míst).

Ve městě také funguje tým, ve kterém se schází zástupci sociálně aktivizační služby s výchovným pracovníkem školy a speciálním pedagogem. SAS dále spolupracuje s orgánem sociálně právní ochrany dětí (OSPOD). I díky komplexnímu poskytování různých služeb je situace v lokalitě stabilizovaná, i když se místo potýká se stejnými sociálními problémy jako další města na Šluknovsku (problémy s bydlením, vysoká nezaměstnanost, vysoká míra zadlužení atd.). O stabilizované situaci lze hovořit z hlediska intenzity migrace nebo toho, že sociální konflikty nejsou ve městě tolik otevřené a etnizované jako např. ve Varnsdorfu – i když i zde jsou tyto tendence ve vnímání občanů majoritní části společnosti patrné. Ani v průběhu demonstrací město situaci nevyhrocovalo a zorganizovalo naopak koncert.

Mezi hlavní faktory ovlivňující pozitivní výsledky práce v Krásné Lípě patří aktivní zapojení města do realizace různorodých aktivit, vůle města k jejich podpoře a také to, že město si ponechalo ve vlastnictví technické služby, jejichž prostřednictvím jsou nabízena pracovní místa veřejné služby a veřejně prospěšná místa. V předchozích letech bylo zřizováno až 60 míst za rok na veřejně prospěšné práce, která mohou být využita nezaměstnanými v lokalitě, jde až „o 60 rodin, kde pracuje alespoň jedna osoba.“ V roce 2011 se však možnost zřizovat v obci veřejně prospěšná místa snížila na minimum z důvodu nedostatku finančních prostředků. Úřad práce podporuje také zřízení pracovních míst veřejné služby v neziskových organizacích pro přímou práci s klienty (asistence ve vzdělávání a volnočasových aktivitách). Ve sdružení Čačipen či organizaci Kostka Krásná Lípa jsou takto zaměstnání i Romové a Romky, což je pro tuto skupinu osob důležité i z hlediska problému diskriminace na trhu práce.

Základní škola zajišťuje inkluzivní vzdělávání a je v této oblasti zapojena do řady projektů: „*Když nastoupila nová ředitelka základní školy, rozhodla se, že děti nebudou, pokud to bude jen trochu možné, zařazovány speciální školy v Rumburku.*“ (pracovnice v sociálních službách). Kostka realizuje i aktivity zaměřené na profesní orientaci a zajišťuje pro žáky exkurze do různých firem, aby se seznámili s jejich fungováním.

Vzhledem k provázanosti poskytování sociálních služeb lze Krásnou Lípu prezentovat jako příklad dobré praxe pro to, jak lze tlumit problémy vznikající kvůli diskriminaci a prohlubování sociálních

rozdílů ve společnosti. Přesto však přetrvávají strukturální problémy způsobené nezaměstnaností, vzdělanostní strukturou romské populace či podobou bytové politiky státu a regionů a stavem trhu s bydlením.

Migrace a bydlení Romů

Bydlení

V Krásné Lípě je v městské populaci kolem 12 % Romů, kteří žijí ve vlastním bydlení, v pronájmech a také v obecních bytech. V Krásné Lípě není na trhu s bydlením tolik viditelné odmítání Romů jako např. ve Varnsdorfu a je běžné, že Romové žádají o přidělení obecních bytů a procesu schvalování žádostí a přidělení bytů důvěřují.¹⁰⁶ Pozitivní subjektivní vnímání dosažitelnosti obecního bydlení je pro postavení Romů důležité, např. ve Varnsdorfu tato možnost zcela chybí a chybí i pozitivní motivace ke změně a pozitivnímu vnímání města na straně Romů. Město Krásná Lípa poskytuje obecní bydlení, nicméně je zde podmínka, že žadatelé nesmí mít vůči městu žádné dluhy nebo musí mít sjednaný splátkový kalendář. Také se hradí kauce ve výši 4.000,- Kč a tři nájemy předem. To pak velmi často vyčleňuje nízkopříjmové skupiny z možnosti o obecní bydlení žádat. Problematické mohou tyto požadavky být u klientů, kteří je nejsou schopni naplnit, u nichž by však přístup k finančně dostupnějšímu typu bydlení mohl přispět ke konsolidaci jejich sociální a ekonomické situace. Informace od sociálních pracovníků a pracovníc potvrzují, že největší potíže s bydlením mají právě nízkopříjmové rodiny, které navíc nejsou v síti sociální práce. V těchto případech by tak bylo vhodné zvážit ze strany města individuální přístup v posuzování aktuální situace potenciálu rodin, které nesplňují dané požadavky.

Velkou část Romů žijících v Krásné Lípě lze považovat za sociálně vyloučené – především z důvodu dlouhodobé nezaměstnanosti, dluhových problémů a nízkého vzdělání. Romové často žijí v nerekonstruovaných objektech a bytech nižší kategorie, ke kterým se může vztahovat i neadekvátně vysoké nájemné. Protože jde o celorepublikový problém, Rada vlády pro záležitosti romské menšiny za účelem zlepšení bytové situace klientů terénní sociální práce poskytuje dotaci na opravu obydlí. Dotace je podmíněna tím, že k poskytnuté částce (1.000,- Kč na osobu v obydlí, v Krásné Lípě město tuto možnost podmínilo i bezdlužností či sjednáním splátkového kalendáře) příjemci přispějí stejnou částkou anebo opravy provedou svépomocí. Důležité je, že nezáleží na tom, zda jde o vlastní či nájemní bydlení. Tento program využívá i práce terénních sociálních pracovníc, které vytipovaly rodiny pro získání této dotace – konkrétně šlo o pět rodin většinou rekonstruujících svépomocí koupelny. Tato aktivita přispívá ke zvyšování kvality bydlení i zvyšování vlastní odpovědnosti a zapojení do řešení situace.

Místa¹⁰⁷, která lze považovat za sociálně vyloučené v Krásné Lípě, jsou tato: ulice Varnsdorfská (větší koncentrace domů, kde žijí lidé ohrožení sociálním vyloučením), Studánecká (jeden dům), Kyjovská a E. Krásnohorské, část Pražské a také další domy v přilehlých ulicích. V Krásné Lípě se pohybuje zhruba pět osob bez domova.

Migrace

Z hlediska migrace lze konstatovat, že Krásná Lípa je nejstabilnější lokalitou, větší migrace do lokality se odehrála zhruba před deseti lety, podle dalších se kontinuální migrace odehrává již od roku 1995. I ve srovnání s ostatními lokalitami však nejde o vysoké počty osob. Z hlediska sociální práce a sociálního vyloučení je důležitý také případ z roku 2001, kdy došlo k vyhoření domu v Podluží na Děčínsku, a rodina se za podpory obce přestěhovala do Krásné Lípy. Dnes v domě žije

¹⁰⁶ Informace týkající se žádosti o obecní byt byly získány také od Romů v rámci terénního výzkumu.

¹⁰⁷ V případě Krásné Lípy nelze hovořit jako o sociálně vyloučených o celých územích, ulicích či čtvrtích, ale spíše o jednotlivých domech.

30 osob: „*Pro nás (sociální pracovníky, pozn. aut.) jde o problematický dům.*“¹⁰⁸ (pracovnice v oblasti sociální práce)

V současné době přicházejí lidé především z okolních vesnic (Křečany, Chřibská, Rybniště) nebo ze Šluknova. Migrace vztahující se ke Krásné Lípě je spíše vnitroregionální a vnitrolokální. Někteří pracovníci poukazují na to, že se objevuje jakási cyklická migrace Varnsdorf – Česká Lípa – Křečany. Další cílovou lokalitou, ze které se migrují často i vracejí zpět, je Šluknov. V terénním výzkumu byla zaznamenána jedna rodina, která do Krásné Lípy přišla ze Slovenska.

Dalším častým důvodem migrace do Krásné Lípy a z Krásné Lípy je výpověď ze strany pronajímatelů, nemusí však vždy jít o neplacení nájmu a souvisejících služeb, ale o to, že soukromý pronajímatel najde nové nájemce, kteří mohou a chtějí hradit vyšší nájem. V roce 2011 došlo k vystěhování asi čtyř rodin z důvodu dlouhodobého nehrzení nájmu, ty odešly do Křečan, Rumburku a Varnsdorfu. V některých případech se objevuje ze strany pronajímatelů i nezákonné jednání – např. nerespektování podmínek nájemní smlouvy, nedodržování ujednané výpovědní lhůty nebo odmítnutí uzavřít nájemní smlouvu vůbec.

I v Krásné Lípě je dražší bydlení u soukromníků než bydlení obecní. Protože soukromí majitelé nechtějí povolovat nahlášení trvalého pobytu v pronajaté nemovitosti či bytě, nemohou nájemci dosáhnout na příspěvek na bydlení, což ještě dále komplikuje jejich sociální situaci.

Sociální pracovníci a pracovnice v Krásné Lípě se v posledních několika měsících setkali s několika případy, kdy místní Romové zvažují emigraci do Velké Británie. Hlavním motivem je pozitivní zkušenost jejich známých či rodinných příslušníků dlouhodobě žijících v této zemi. Plány nejsou pouze v rovině uvažování, ale zájemci už podnikli první informační kroky a zjišťování náležitostí nezbytných k odchodu.

I když lze důvody k migraci racionalizovat (odchod po výpovědi z původního bydliště, nevhodné bydlení a nedostatečná velikost původního obydlí, dluhy), bývá v některých výpovědích migrace stereotypně připisována romství, které má determinovat chování a jednání Romů a nutí je využívat změnu bydliště jako útěk před řešením problémů, což dokládá tento stereotypní výrok: „*Oni mají problém a utečou před ním a přijdou sem. Oni jsou jak mravenci, vědí, co se kde děje a vědí o volných nemovitostech.*“ (informátor z řad politické reprezentace). Tento postoj poukazuje na to, že dění a vývoj na Šluknovsku je vnímán spíše na úrovni etnické než sociální.

Migrace z a do Krásné Lípy dle evidence obyvatel

Tabulka prezentuje *celková úředně zaznamenaná* data o migraci do a z Krásné Lípy za roky 2009 – 2011. Tabulka uvádí počty obyvatel, kteří se přihlásili k trvalému pobytu nebo se z něj odhlásili. Celkově se v těchto letech z trvalého pobytu odhlásilo 266 osob a přihlásilo 192. Kromě měst a obcí v regionu Šluknovska se objevuje jako zdrojové město také Praha.

¹⁰⁸ Výraz problematický odkazuje k intenzivní a častější sociální práci, řešení dluhových situací atp.

Tabulka 8: Migrace dle evidence obyvatel Krásná Lípa

Krásná Lípa					
Rok	Čtvrtletí	Odhlá- šeno	Do obce	Přihlá- šeno	Z obce
2009	1. 2009	-25	Varnsdorf (4), Rumburk (7)	20	Varnsdorf (6), Rumburk (5)
	2	-11	Rumburk (4), Praha (5)	7	Varnsdorf (2)
	3	-36	Ústí (6), Rumburk (10), Varnsdorf (8)	22	Praha (11), Rumburk (8)
	4	-17	Rumburk (8), Ústí (6)	8	Rumburk (8)
2010	1. 2010	-15	Jiříkov (4), Rumburk (5), Křečany (4)	21	Jiříkov (5), Praha (5)
	2	-24	Rumburk (14), Varnsdorf (6)	19	Rumburk (4), Křečany (3), Chřibská (4)
	3	-34	Varnsdorf (8), Rbk (8), Děčín (4)	15	Rumburk (8)
	4	-21	Rumburk (4), Šluknov (6)	6	Praha (4)
2011	1. 2011	-38	Rumburk (27)	24	Varnsdorf (7), Rumburk (6), Praha (6)
	2	-19	Varnsdorf (9)	23	Podluží (6), Rybníště (6), Praha (5)
	3	-26	Rumburk (12), Praha (8)	27	Jiříkov (6), Rumburk (5), Praha (8)
Celkem		- 266		192	

Zdroj: Desk research, J. Kafková, kapitola 2.

Bezpečnost a veřejný prostor

Bezpečnost a kriminalita nejsou místními institucemi ani veřejností v Krásné Lípě vnímány jako kritické problémy: „Zvýšená kriminalita tu podle mě není. Dobře Kostka a město podporuje veřejně prospěšné práce.“ (informátorka, politička) Nicméně velká část pracovníků hovořila o tom, že se objevují krádeže na zahradách apod., ale podle dotazovaných se nejedná o přepadení či jinou násilnou kriminalitu a toto téma není pro Krásnou Lípou zásadní.

Informátoři upozornili na to, že ke zlepšení situace ve vnímání bezpečnosti a kriminality přispěla změna ve vedení místní policie: „Drobná kriminalita se tu dřív neřešila, policie odrazovala lidi, aby drobné krádeže řešili. Lidi to dost kritizovali. To se teď zlepšilo.“ (pracovnice ze sociálních služeb). Podle stejné informátorky praxe odrazování souvisí se záměrným snižováním počtu nevyřešených trestních činů. „Doslechla jsem se, že ve Varnsdorfu policie tlačila na to, aby postižení stlačovali škodu z krádeže pod 5.000 Kč, aby nešlo o trestný čin ale přestupek.“ (pracovnice ze sociálních služeb). V rámci výzkumu nebyly tyto informace ověřovány ve větším měřítku, z hlediska důvěry v policii jsou však zcela zásadní a spoluurčují postoje obyvatel k policii při nahlašování trestných činů či přestupků.

Výherní automaty

Na jednání zastupitelstva města (21. září 2011) byla projednávána regulace výherních automatů ve městě. Strana zelených navrhla zákaz automatů na území Krásné Lípy, zastupitelstvo tento návrh neschválilo – i prostřednictvím hlasů Strany zelených: „Na jednání zastupitelstva města starosta Ing. Zbyněk Linhart seznámil zastupitele s tím, že výpadek peněz z automatů by v už tak napjatém rozpočtu dělal velké problémy. Zároveň představil kompromisní návrh města ve spojitosti

s chystaným schvalováním rozpočtového určení daní pro města a obce v parlamentu, které by do podle nového návrhu mělo do městského rozpočtu přinést dalších 7 milionů korun.” (webové stránky Strany zelených Krásná Lípa).¹⁰⁹

Tabulka 9: Počet VHP, JTHZ a příjem města v letech 2009 – 2011: Krásná Lípa¹¹⁰

Rok	Počet výherních automatů	Počet výherních loterijních terminálů	Příjem města v Kč
2009	cca 25	-	919.534 (z toho daň 284.000)
2010	cca 14	-	554.501 (z toho daň 173.000)
2011 (do 30. 8.)	cca 14	8	248.000 (z toho daň 118.500)

¹⁰⁹ http://krasnalipa.stranzelenych.net/krasna_lipa_automaty_nezrusila.html. Navštíveno 7. prosince 2011.

¹¹⁰ Zdroj: Informace na základě zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím ze dne 19. prosince 2008.

4.2.4 Šluknov

Počet obyvatel: 5.419 (k 1. lednu 2011)¹¹¹

Odhad počtu Romů a Romek v lokalitě:¹¹² 400, z toho zhruba 60 - 70% sociálně vyloučených

Odhad rozsahu migrace Romů: 150 - 200 osob směrem do Šluknova¹¹³

Mapka vyloučených lokalit:¹¹⁴

Metodologie

Výzkum probíhal formou zúčastněného pozorování ve městě (zejména na náměstí, v sociálně vyloučených lokalitách, na sídlišti, v restauraci, v hernách, na faře a v nevládní organizaci poskytující volnočasové aktivity převážně pro romské děti) a prostřednictvím formálních, poloformálních a neformálních rozhovorů.¹¹⁵ Řízené hloubkové rozhovory byly uskutečněny s pracovníky ze sociálních služeb (dva rozhovory), s pracovníky nevládních organizací a církve (tři rozhovory, dohromady pět osob), s učitelem střední školy, domovníkem ve vyloučené lokalitě, s romskými asistenty prevence kriminality žijícími na sídlišti (dvě osoby). Délka rozhovorů byla 1 – 1,5 hodin, minimálně však 30 minut. Neformální rozhovory byly vedeny s devíti lidmi žijícími ve vyloučené lokalitě (sídlišti), neformálních rozhovorů s ostatními obyvateli města se celkově zúčastnilo sedm osob. Přístup k informátorům byl zajištěn zčásti pomocí pracovníků ze sociálního odboru, ale taktéž skrz metodu sněhové koule a na základě „náhodných“ setkání při pozorování ve městě, v blízkosti sídliště, atd. Citace z rozhovorů jsou doslovné, na základě přesných prepisů.

¹¹¹ Statistiky MVČR. <http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-pocty-obyvatel-v-obcich.aspx>.

¹¹² Kvalifikovaný odhad je založen na získaných informacích od sociálních pracovníků, pracovníků NNO a městské policie.

¹¹³ V letech 2009 - 2011.

¹¹⁴ Interaktivní mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v ČR. MPSV ČR http://www.esfcr.cz/mapa/int_us6_23.html.

¹¹⁵ Terénní šetření ve městě Šluknov probíhalo ve dvou termínech (1. až 2. listopadu 2011 a 30. listopadu až 1. prosince 2011).

Úvod a kontext

Ve Šluknově proběhla pouze jedna demonstrace (15. října 2011), avšak obavy občanů z vyhocení situace nastaly okamžitě po zjištění zpráv o protestech v Rumburku a Varnsdorfu. Šluknovská demonstrace byla spíše klidná a s malou účastí, naopak mnoho zdrojů potvrdilo, že „*hlavně se šli podívat ty Cikáni*“ (neromská paní, přibl. 50 let). Nízký zájem byl výsledkem kombinace několika faktorů: jednak sociální odbor městského úřadu ve spolupráci s nevládními organizacemi den před demonstrací uspořádal celodenní „*happening*“ (volnočasové aktivity pro děti a mládež, pečení koláčů atd.) přímo na sídlišti, čili v lokalitě s nejvyšší koncentrací Romů ve městě. Tato akce i dle účastníků zmírnila neklidné nálady, a celkově napomohla tomu, aby se místní Romové cítili ve větším bezpečí. Dále výzkumnice častokrát slyšela Romy i Neromy vymezovat se jednoznačně a kriticky proti aktivitám Lukáše Kohouta, organizátora demonstrace, známého „*troublemakera*“ z Varnsdorfu. Jeho špatná pověst a nízký morální kredit sehrály důležitou roli v tom, aby se k demonstrantům přidalo pouze málo neromských občanů („*slyšela jsem, že ten Kohout se přiznal, že byl zaplacený*“ - neromská paní, přibl. 60 let; „*já jsem slyšel, že pan Kohout si vozí v autobuse svých 25 lidí, s kterými objíždí region. Ale to jsou ty řvouni...*“ – učitel střední školy, Nerom, přibl. 45 let). Navíc je pravděpodobné, že zafungoval i mechanismus obav z viditelnosti – díky malému počtu obyvatel ve městě, kde se zároveň všichni dobře znají, je pravděpodobné, že někteří občané nechtěli být viděni na tak rozporuplné akci, byť s její hlavní myšlenkou tiše souhlasili.

O etnických nepokojích v regionu a o Romech se ovšem častokrát horlivě diskutovalo v restauracích, v hernách a v ulicích města. Mnoho občanů se shodovalo na politické a mediální manipulaci situace, podle některých byla medializace nepřiměřená, dokonce založená na fámách a lžích. Popis událostí ve městě v celostátních médiích totiž ne vždy odpovídal tomu, co lidé každodenně zažívali. Výzkumnici bylo několikrát připomenuto, že v médiích došlo k záměně názvu města Šluknov a širšího regionu Šluknovsko, přičemž se některé z medializovaných událostí vůbec nestaly v tomto městě. Každý informátor, se kterým výzkumnice provedla rozhovor nebo nezávazně hovořila, podotýkal, že situace je spíše „*uměle vyvolaná*“, „*věc politická*“, ne-li „*boj na radnicích*“.

Informátoři se obecně shodovali, že situace na sídlišti a v ulicích města je momentálně uspokojující. Iniciativy nového majitele zkrášlit okolí sídliště jsou vnímány velmi pozitivně, byť mnoho neromských i romských obyvatel diskutovalo o budoucnosti této lokality po rekonstrukci. Výrazy nespokojenosti se velmi často týkají obecného problému nezaměstnanosti a pocitu, že mladí si nenajdou v regionu zaměstnání a tudíž „*tady zbydeme jenom my, starý, no a pak Romové*“ (neromská paní, 60 let). Argument, podle něhož ve Šluknově dříve (tj. v předlistopadovém období) nebyla diskriminace Romů, je spíše zkreslení, vyzdvihuje ale subjektivní pocit mnoha Romů i Neromů ohledně celkového zhoršení situace („*žili jsme si tady dobře, práce byla, s Cikány jsme se znali... fajn se tady žilo za komunisty*“ - neromský pán, přibl. 60 let). Mnohdy však samotní neromští informátoři přiznávají, že Romové jsou marginalizováni spíše na strukturální úrovni. Místní se domnívali, že ani migrační vlna ze začátku devadesátých let nezpůsobila signifikantní zhoršení soužití Romů a Neromů. Při rozhovorech s místními Neromy je zarážející, jak často zaměňují pojem „*nepřízpůsobivý*“ a „*Rom*“ či „*Cikán*“. Romové jsou tedy a priori nahlíženi jako potenciálně problematictí lidé, jako zdroje problémů. Výjimky z tohoto stereotypního diskurzu jsou zmíněny jako individuální případy, jejichž schopnost vymanit se z chudoby je považována za příklad funkčnosti systému podpory chudých, spíše než za kombinaci štěstí a enormní osobní snahy.

Jako problémová je označována drobná kriminalita, zejména krádeže kovů, vloupání se do sklepů a ničení majetku. Záškoláctví, rušení nočního klidu a poflakování mládeže je řešeno dvoučlenným

týmем romských asistentů prevence kriminality, kteří pracují ve dvou směnách od ranních až do večerních hodin. Terénní práce je postavená na komisi pracovníků z oblastí sociální péče, z nevládních organizací, a škol, a setkává se jednou měsíčně. Tato podle všech dotazovaných stran mimořádně efektivní pracovní skupina výchovných pracovníků řeší jak individuální případy, tak obecné problémy. Jakmile se zjistí, že daný občan „*potřebuje pomoc*“, sepíše se s ním karta a má možnost spolupracovat.¹¹⁶

Napětí mezi Romy a Neromy bylo vždy přítomné, nicméně situaci ve městě vyhrotila až poslední migrační vlna, která se dle pracovnic ze sociální sféry odehrála zejména od října 2010 do března (v male míře až do května) 2011, kdy se na sídliště přistěhoval větší počet romských rodin z regionu. Začátek demonstrací ve Varnsdorfu a Rumburku vnímali i zdejší Romové jako etnizovaný problém, a všichni informátoři předpovídali zhoršení vztahů. Pro ilustraci uvedl romský informátor žijící na sídlišti následující příklad:

Tady před demonstracema jsme necítili tak rasismus, ale pak přišly ty demonstrace... před měsícem [romští] kluci šli dolu do hospody, a tam je lidi provokovali – jako z majoritní společnosti. Ale místní [romští] kluci, jo? Co se tady narodili. A ptali se je ty z majoritní společnosti, že odkad' jsou, a [romští kluci odpověděli] že ze Šluknova, ne? A oni, ty bílí kluci, že ne, my vás tady neznáme, vy jste přistěhovalci. A to byli kluci, co chodili spolu do školy přece!

Nepokoje v inkriminovaných městech na Šluknovsku měly dle pracovnic ze sociální sféry i jeden pozitivní dopad, a to v tom, že se radnice začaly zajímat o sociální otázky, aktivně se hledají řešení a možnosti. Domnívá se, že „*fajn že sem můžou jít nějaké finance, které těm lidem můžou pomoci. (...) Mám pocit, že když je jako zaměřeno oko vlády, tak to jde líp.*“

Migrace a bydlení Romů

Bydlení

Romové ve Šluknově bydlí koncentrovaně na sídlišti, a dále rozptýleni v centru města i na periferiích (zejména v ulicích Mlýnská, Budyšínská atd.).¹¹⁷ Přibližně 60 % Romů žije v pronajatých domech a v domech, jež mají v osobním vlastnictví, ale několik rodin bydlí i v městských bytech (byť častokrát kvůli rostoucím dluhům ne dlouhodobě). Zatímco v blízkosti některých domů obývaných Romy jsou viditelně horší podmínky, nežřídka jsou romské domy neodlišitelné od neromských. Počet městských bytů je omezen a často se jedná o byty ve zchátralém stavu, jež předchozí majitelé opustili kvůli stěhování za lepším bydlením. Soukromí majitelé si mnohdy zjišťují, zda uchazeči o bydlení nejsou náhodou Romové – sociální pracovnice jednoznačně potvrdila diskriminaci v bydlení na bázi etnického původu. Někteří Romové se tedy stěhují do méně kvalitního bydlení, kde chybí základní služby, přičemž nájem těchto bytů je totožný s cenou, která se ve městě platí za kvalitnější bydlení. Až na malý počet výjimek bydlí Romové a Neromové v soukromých domech odděleně. Několik bytů v osobním vlastnictví pronajímají vietnamští majitelé, kteří se jeví ochotnější přijímat romské nájemníky, i v panelových domech.¹¹⁸ Z hloubkového rozhovoru (muž, Rom, kolem 50 let) vyplývá, že ačkoliv samotný nájem je „*dole ve městě*“ občas lacinější, komfort bydlení v rekonstruovaných bytech sídliště tento cenový rozdíl

¹¹⁶ Problematičnost této komise samozřejmě spočívá v propojenosti vztahů v rámci komise. Není-li tedy klient ochotný spolupracovat s jednou z institucí, pomoc mu může být odmítnuta ze všech zdrojů.

¹¹⁷ V roce 2006 výzkum GAC ve Šluknově identifikoval 3 vyloučené lokality. Viz *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*. Praha: GAC, 2006.

¹¹⁸ Kvůli jazykovým bariérám nebylo možné provést rozhovor s vietnamskými majiteli bytů.

vykompenzuje.¹¹⁹

Zhruba 40 % Romů ve Šluknově bydlí na sídlišti,¹²⁰ jež se nachází na jihovýchodním konci města, a jehož nejmarginalnější panelové domy byly označeny za vyloučenou lokalitu.¹²¹ Dle správce zde dohromady žije 15 - 16 romských rodin „z daleka“ (tj. „z České Lípy, z Janova, z Litvínova, nějaký lidi z Mostu“). Tři členové z jedné zde žijící romské rodiny odhadují, že na sídlišti bydlí „18... maximálně 20 cikánských rodin“. Z mnoha panelových domů nejsou zrekonstruovány již pouze čtyři domy, avšak jejich rekonstrukce právě probíhá nebo se plánuje v blízké budoucnosti. Kvůli zefektivnění nákladů na topení byli Romové ze dvou panelových domů z vyloučené lokality přestěhováni do vedlejšího nerekonstruovaného panelového domu; v prosinci 2011 jsou tedy dva ze čtyř panelových domů úplně prázdné. Z rozhovoru se správcem sídliště vyplývá, že po rekonstrukci majitel plánuje pronajmout tyto byty penzistům – jednak na základě předpokladu, že „bude klid“, a jednak kvůli jistým příjmům (penzím) těchto lidí. Jedná se o byty 1 + 1, které jsou podle domovníka z důvodu nízkého nájmu obzvláště vyhledávané.¹²² Romové v době výzkumu bydlí převážně ve třech domech, z toho ve dvou bydlí již téměř pouze romské rodiny. Ve třetím, rekonstruovaném panelovém domě, je dle výpovědí místních soužití Romů a Neromů poměrně neproblematické. Obyvatelé ze dvou prázdných panelových domů se přestěhovali do vedlejšího nerekonstruovaného panelového domu na jaře a koncem října. Výzkumnice nezjistila, jak majitel přesvědčil obyvatele o nutnosti přestěhování z důvodu rekonstrukce.

Nájem na sídlišti činí 45 Kč/m², čtyřčlenná rodina v bytě 2 + 1 platí v průměru 7.300 Kč + poplatky za elektřinu. Tato cena je dle romských informátorů v porovnání s cenou nájmu v regionu velmi výhodná. V souladu s regionálním trendem se majitelé firmy vlastnící sídliště v minulosti často měnili, za posledních šest až sedm let se zde podle správce vyměnilo minimálně pět majitelů. Současný majitel klade velký důraz na vzhled sídliště, jež se za poslední rok dle všech oslovených obyvatel radikálně změnil – směrem k lepšímu. V čase výzkumu bylo v lokalitě vyloženo čisto a pořádek,¹²³ bydlení zde údajně dostávají pouze „ověřené“ romské rodiny.¹²⁴ Nově přichází „neověřené“ romské rodiny si tedy musejí najít ubytování mimo sídliště.¹²⁵ Několik romských a neromských obyvatel sídliště potvrdilo, že „problematičtí“ Romové jsou již „ pryč“, a že do této lokality přicházející romské rodiny jsou „v pohodě“.

Jedním z problémů, který nejčastěji řeší sociální odbor města, je bydlení Romů a sociálně slabých. V krizové situaci (kdy rodině hrozí ztráta bydlení) se sociální odbor snaží najít alespoň dočasné ubytování, romské rodiny však většinou tyto situace řeší samy.¹²⁶ Zde je jedním z nejčastějších

¹¹⁹ Zmíněný pán platil „dole ve městě“ 4.000 Kč, plyn ale v domě nebyl zaveden a celkové náklady za bydlení (včetně služeb) vycházely na částku 6.500 Kč. Na sídlišti platí 7.000 Kč, nemusí ale kupovat uhlí a starat se o technický stav domu.

¹²⁰ O mimořádně vysokých cenách tepla na sídlišti viz. http://zpravy.idnes.cz/sluknovske-ghetto-ma-nejdrazsi-teplo-v-cesku-zajima-se-o-to-i-police-liw-/domaci.aspx?c=A111017_1669477_usti-zpravy_alh. Navštíveno 6. ledna 2012.

¹²¹ Viz http://zpravy.idnes.cz/sluknovske-ghetto-ma-nejdrazsi-teplo-v-cesku-zajima-se-o-to-i-police-liw-/domaci.aspx?c=A111017_1669477_usti-zpravy_alh. Navštíveno 15. listopadu 2011.

¹²² „...protože dneska poptávka... já kdybych měl celé sídliště 1+1 nebo 1+0, tak je to celé obsazené. Je obrovská poptávka po těch malých bytech.“ (rozhovor se správcem firmy Šluknov Apartments, jež na sídlišti vlastní 420 bytů ve čtrnácti panelových domech, včetně panelových domů ve vyloučené lokalitě).

¹²³ Zmíněné sídliště bylo v médiích označováno, jako ghetto. Viz http://usti.idnes.cz/clanek.aspx?c=A111017_1669477_usti-zpravy_alh. Navštíveno 10. listopadu 2011.

¹²⁴ „Hleďte, mě volá denně 4-5 početných romských rodin. My je nepřijímáme. Ale my jsme je přijímali, ale teď už...“ (rozhovor se správcem). Neochota přijmout nové romské rodiny souvisí s migrační vlnou od října 2010 do března/května 2011, kdy po složení kauce mnoho romských rodin nebylo schopno uhradit nájem.

¹²⁵ Tuto informaci potvrdily i dvě pracovnice ze sociální sféry.

¹²⁶ Při neschopnosti platit nájem je na sídlišti nájemníkům nabídnuta možnost „odpracování“ dluhů ve formě drobných

řešení právě aktivování sociálních a rodinných sítí, které mohou poskytnout tip na výhodné bydlení ve městě nebo v regionu. Region Šluknovska je vnímán jako jeden celek.¹²⁷ Z rozhovorů vyplývá, že v případě výskytu několika cenově dostupných alternativ se Romové rozhodují dle lokality, blízkosti k rodině, a dle počtu tam žijících Romů,¹²⁸ přičemž upřednostňují stěhování v rámci města, před stěhováním do jiného města/v rámci regionu. Výzkumnice nenašla náznak toho, že by realitní kanceláře hrály významnou roli při stěhování Romů.

Migrace

Dle místních pracovníků ze sociální oblasti se nově přistěhovalí Romové o možnosti výhodného bydlení na sídlišti dozvěděli z inzerce na letácích a v regionálních novinách, kde nový (současný) majitel nabídku uveřejnil.¹²⁹ Ve svém článku do místních novin starostka obce popisuje,¹³⁰ že od října 2010 ve Šluknově zaznamenali razantní příliv nových obyvatel, byť tento vzestup, který vrcholil v lednu 2011 a trval do března, v květnu už zcela ustal.¹³¹ V tomto období na sociálním odboru zaznamenali velmi velký nárůst nových žádostí o mimořádnou okamžitou pomoc a příspěvek na bydlení, tyto příspěvky však byly zamítnuty:

„To sídliště jsme zachránili tím, že my jsme přistěhovalým občanům... – samozřejmě šluknovským občanům a starousedlíkům samozřejmě pomáháme... – ale přistěhovalým občanům jsme nedali na bydlení“.

Mechanismus, který umožnil městu se doslova zbavit nově přichozích sociálně slabých (tj. zejména Romů) byl popsán stejnou pracovnící následovně:

„Občani sem přišli – samozřejmě objevili se na sociálce, až když už nemají peníze, jo, to je jasné – přišli s tím, že by chtěli na bydlení, že jo? A ze zákona vy na bydlení dostáváte doplatek, až když máte požádáno o státní sociální podporu, a posléze my [sociální odbor] jim doplácíme. Ale občan dostane státní sociální podporu, příspěvek na bydlení, až po úhradách tříměsíčního nájmu. Takže v tu chvíli ty občani se našli... v dá se říct... v tísní.. protože... někdo je... nebo odstěhovali se odněkud, složili kauci, ale neměli na nájem. Takže v tu chvíli přišli sem, že by chtěli na nájem. Takže otázka zněla: proč? Když jste se sem přistěhovali, tak zákon je, že musíte na něco mít, abyste si to mohli zařídit, a vlastním přičiněním se o to snažit, že jo? Takže nespólihat na to, že někam přijdete a dostanete. Takže nedostali žádné MOPky...“

Z důvodu neschopnosti zaplatit nájem tedy zřejmě majitel sídliště tyto rodiny vystěhoval, přičemž

pomocných prací a účasti na rekonstrukci domů. Jedná se o pracovní vztah bez smlouvy, tudíž podmínky, za kterých se tyto dluhy odpracovávají, jsou netransparentní – zatímco několik Romů se k této možnosti vyjádřilo pozitivně, pracovníci ze sociální sféry to považují za „novodobé otrokářství“.

¹²⁷ Viz rozhovor s romskou paní pocházející z Nového Boru, bydlící na sídlišti již pět roků:

Edit Szénássy (ESZ): *A jak jste se dozvěděli o možnosti bydlení tady [tj. na sídlišti]?*

Paní (P): *No to kvůli mně vlastně... manžel je odsad', tak jsme si volali, dali jsme si vědět [v rámci rodiny]...*

SZE: *Takže vy jste ze Šluknova?*

P: *No já ne, manžel. Ten je z Rumburka jako. Prostě odsad'* [zdůrazněno respondentkou].

¹²⁸ Romská paní (30 let): *„když sem přišli, tak první dojem byl, že je tady je jich hodně [tj. cizích Romů]... trošičku obavy... ale fakt slušný jsou... my to můžeme posoudit, jako nový.“*

¹²⁹ Podle těchto pracovníků se již nově přichozí Romové nezdržují na sídlišti, je tedy těžké ověřit pravdivost tohoto tvrzení. Výzkumnici se nepodařilo dohledat tuto inzerci, ale výše zmíněné zdroje uvádějí, že se v nich byty nabízely za velmi nízkou cenu 45 Kč za m². Tato suma ovšem neobsahovala služby, které jsou vypočítány na každého člena v domácnosti.

¹³⁰ „Slovo starostky: Události posledních dní“. Šluknovské noviny, září 2011, strana 3.

¹³¹ Informace od pracovníků ze sociálního odboru.

město pro ně nezabezpečilo náhradní ubytování. Dle odhadů šlo o několik desítek rodin měsíčně. Tito lidé, pocházející z České Lípy, z Varnsdorfu, z Nového Boru, z Teplic a Jiřikova, v menší míře z Chomutova (pracovnice získala tyto informace ze spisů z dávek hmotné nouze), se posléze odstěhovali jinam – avšak výzkumníci nikdo nesdělil, kam. Obavy Šluknovanů ze sestěhování „nových“ Romů ale eskalovaly i kvůli neopodstatněným fámám, podle nichž *„se sem mělo stěhovat [dalších] 300 lidí z Chomutova, z Litvínova... takže ty lidi o to víc se začali bát“* (pracovnice ze sociální sféry).

Nárůst počtu nově příchozích Romů zaznamenalo mnoho neromských obyvatel. Tito lidé byli identifikováni jako „cizí“, „ne naši“, je ovšem těžké říci, v čem jejich odlišnost spočívala a zda nešlo pouze o opakování hluboce zakořeněných stereotypů: *„ty starobylí Cikáni, ty už jsou skoro bílí, ty se pořád myjou, jo? Čistě chodí, jsou upravený, nebo tak. Najednou potkáte takový ty černý... no... nový...“* (neromský pán, 65 let). Jistý nárůst (ovšem spíše po prázdninách) zaznamenaly i pracovnice nízkoprahového centra pro děti a mládež, podle nichž *„my jsme to postřehly na tom, že sem začaly chodit noví děti po prázdninách, vyptávaly jsme se odkud jsou, že prý z Litvínova, z Mostu, atd... jako to jo. (...) Já bych si tipla, že jsou tady pořád, ty děti, co přišly nový“*. Je ale nutné poznamenat, že ani ve třídách s velkým počtem romských žáků na místní střední škole,¹³² ani v místní katolické neziskové organizaci nebyl tento razantní nárůst, jenž měl nastat v posledním roce, potvrzený. Data z desk research vykazují vrchol v druhé polovině roku 2010 (40 dětí), v první polovině roku 2011 počet klesl na 26 dětí. Pracovnice katolické organizace provozující šatník pro chudé se domnívá, že šlo spíše o rodiny, které se ze Šluknova odstěhovaly před jedním rokem až dvěma lety, a v posledním roce se vrátily. Dále dodává, že *„být tady tolik nových lidí v nouzi, to přece poznáme na šatníku, byla by větší poptávka, ale mě to tak nepřišlo“*.

Jací jsou nově příchozí Romové z perspektivy sociálních pracovníků? Dle jedné pracovnice spočívá jejich odlišnost zejména v míře ochoty přizpůsobit se již zavedenému systému:

„Rozdíl mezi Romy, kteří přicházejí z těch velkých měst, a těmi místními je velký. Tam to vnímáte docela... Je to jako v tom chápání. Tady by nikdo neřekl, že 'my na vás zavoláme někoho z vlády pro lidská práva' nebo tak, ale tydienty prostě jo. A snažíte se jim to vysvětlit, ale oni to stejně nechápou... (...) oni mají pocit, že je to prostě nějaká diskriminace (...) a ty místní, tam si prostě řekneme: 'Jarko, neblbni, jak to je?'...“

V posledních několika letech několik rodin emigrovalo i do zahraničí, zejména do Anglie, tato migrace je ale často cyklického nebo dočasného charakteru. Jedna romská informátorka si po návratu z Anglie hledala podnájem rovnou na sídlišti, kde bydlí i zbytek její rodiny. Další romská informátorka, momentálně již čtyři měsíce žijící na sídlišti, pocházela ze Slovenska, ačkoliv před tím již 15 let bydlela v České Lípě v paneláku a posléze (po rozvodu) na předražené ubytovně. Správce sídliště se zmiňoval o zájmu ze strany slovenských Romů, podle všeho šlo ale spíše o výjimku: *„měl jsem tady nabídku ze Slovenska. Zavolal tam ten nějaký jejich boss, a potřeboval tady ubytovat deset rodin. No já je nepřijmul.“* Několikrát se ale stalo, že rumburský sociální odbor hledal náhradní bydlení pro své klienty v nouzi právě na tomto sídlišti: *„My jsme se poučili. Na začátku jsme vycházeli vstříc – zavolala nám sociálka z Rumburku, že je tady paní XY, (...) má osm*

¹³² Jedná se o třídy, kde podle je učitele 30 až 50 procent romských žáků. Desk research však ukazuje, že migrace dětí na školách v této lokalitě je ve srovnání s ostatními zkoumanými městy velmi výrazná – pouze v druhém pololetí 2010 v interní a externí migraci přišlo dohromady 40 dětí (zdrojovou lokalitou těchto dětí jsou Praha, Česká Lípa, Most, Liberec, Jirkov, Litvínov, Děčín a odcházely do České Lípy a na Ústecko). Šluknovské školy vykazují výraznější dynamiku než školy rumburské. Viz. Desk research J. Kafková, kapitola 2.

děti, devátý čeká, pomůžete nám [tj. zda správce poskytne ubytování na sídlišti rumburským Romům]? Nikde ji nechtějí přijmout. Tak jsme jí přijali, sociálka za ní zaplatila kauci, paní řádně bydlela, platila nájem po dobu sedmi osmi měsíců“ (posléze se ukázalo, že děti byly nezaopatřené, paní chodila hrát automaty, atd. Zmíněná paní již na sídlišti nebydlí.). Kauce v tomto případě byla zjevně uhrazena z dávek mimořádné okamžité pomoci (takzvané MOPky), z Rumburku se s podobnou prosbou na správce obrátili asi šestkrát.

Identifikované a sdělované důvody migrace do Šluknova:

- levné nemovitosti a bydlení v lokalitě, velký počet prázdných bytů, zejména na sídlišti;¹³³
- kvalitnější bydlení než v lokalitě, odkud Romové přicházejí;
- „útěk“ před dluhy;
- touha bydlet v blízkosti rodiny, změny v rodinném stavu;
- ztráta zaměstnání v místě původního bydliště, a následná neschopnost udržet si tamější dražší bydlení.

Migrace z a do Šluknova dle evidence obyvatel

Tabulky prezentují *celková úředně zaznamenaná* data o migraci z a do Šluknova za roky 2009 – 2011. Uvádí počty obyvatel, kteří se přihlásili k trvalému pobytu nebo se z trvalého pobytu odhlásili. Celkově se ve zkoumaném období přihlásil a odhlásil totožný počet obyvatel (486), bilance je tedy nulová.

Tabulka 10: Migrace dle evidence obyvatel Šluknov¹³⁴

Šluknov					
Rok	Čtvrtletí	Odhlá- šeno	Do obce	Přihlá- šeno	Z obce
2009	1. 2009	-25	Praha, Rbk, ¹³⁵ Kamenický Šenov	30	Chomutov, Teplá, Rbk.
	2	-36	Rbk, Vdf	27	Vdf, Semčice
	3	-60	Chomutov, Rbk, Vdf, Jiříkov	33	Rbk, Jiříkov, Dolní Poustevna
	4	-58	Děčín, D. Poustevna, Vilémov	32	Rbk, Vdf.
2010	1. 2010	-38	Rbk, Jiříkov, V. Šenov, Děčín	36	Rbk, Libouchec, Jiříkov
	2	-37	Rbk, Vdf, Jiříkov	38	Rbk, Vdf, Jiříkov
	3	-54	Rbk, Vdf, V. Šenov, Kr. Lípa	67	Rbk, Vdf, Ústí, H. Poustevna
	4	-44	Rbk, Ústí, V. Šenov	81	Rbk, Vdf, Č. Lípa, Kr. Lípa
2011	1. 2011	-37	Rbk, Lipová, Jiříkov	57	Rbk, Děčín, Kamenický Šenov
	2	-44	Rbk, Vdf, Liberec, H. Poustevna	45	Děčín, Č. Lípa
	3	-53	Rbk, Vdf, Chodov, Mikulášovice	40	Rbk, Č. Lípa
Celk em		-486		486	

Externí migrace do regionu byla z lokalit: Ústí nad Labem, Česká Lípa, Chomutov, Děčín.

Externí migrace z regionu byla do lokalit: Ústí nad Labem, Chomutov, Děčín.

Zdroj: Desk research, J. Kafková, kapitola 2.

Bezpečnost a veřejný prostor

¹³³ V květnu 2010, při nástupu nového majitele sídliště, zde bylo 120 neobsazených bytů.

¹³⁴ V tabulce jsou červeně označeny řádky s výraznějšími počty migrace nebo migrace, která je pracovníky evidence obyvatel označována jako intenzivnější a důležitá z hlediska sociální práce.

¹³⁵ Rbk – Rumburk, Vdf – Varnsdorf.

Stížnosti obyvatel města na nekontrolovatelnou mládež (zejména romskou) byly velmi časté ze strany jak Romů, tak Neromů. Mnoho obyvatel negativně komentovalo i významný nárůst trestných činů, nicméně se za poslední rok ve Šluknově navýšila zejména drobná kriminalita. Jednalo se o krádeže kovů, krádeže ze zahrad, ničení zahrádkářských kolonií, atd. Je velmi pravděpodobné, že ostrý nárůst drobné kriminality souvisel s odmítnutím dávek mimořádné okamžité pomoci pro nově příchozí občany, jak situaci ostatně komentovala i pracovnice ze sociální sféry: „*ty lidi neměli peníze, takže je sháněli tak, že prostě kradli, nebo chodili na kov. Takže na tom to bylo znát.*“ Ve své snaze „*zachránit sídliště*“ a omezit možnosti usadit se nově příchozím občanům ve městě se sociální odbor vlastně přičinil o prohloubení chudoby a bezvýhodné situace nově příchozích. Lidé, kteří počítali s přisouzením mimořádné okamžité pomoci, byli po jejím odmítnutí nuceni hledat jiný zdroj příjmu – je velmi pravděpodobné, že právě tato snaha se promítla v nárůstu drobné kriminality ve městě. Pracovníci sociálního odboru v roce 2011 sledovali příjmy z výkupu kovů u občanů pobírajících dávky hmotné nouze. V případě, že si občan tímto způsobem „*přivydělá,*“ se mu v daném měsíci daná částka „*strhne*“ z dávek hmotné nouze.¹³⁶

Při dotazování si několik informátorů stěžovalo na pocit ztráty bezpečí ve městě, kde se dříve pohybovali s větší jistotou. Toto se týkalo zejména starších obyvatel, bylo však zřejmé, že tento stav vyvolala alespoň z části mediální prezentace nepokojů v jiných městech v regionu. Při rozhovoru v místní herně neromská paní (přibl. 60 let) poznamenala: „*no, když to slyším v těch zprávách.... co se děje ve Varnsdorfu... tak radši sama ani nejdu ven.*“ Neromská dobrovolnice v nízkoprahovém centru pro děti poznamenala: „*Není to tak, že by někoho přepadali, tak to určitě ne... Spíš je to daný tím, že lidi koukají na televizi, a tam to vidí*“, na což její též neromská kolegyně smíchem poznamenala: „*Našim kamarádům, 'přistěhovalcům' volali rodiče, že 'odstěhujte se, protože jste v bojové zóně'*“.¹³⁷ Na uměle vyvolaný strach a „*mediální bublinu*“ si stěžovali téměř všichni informátoři, se kterými výzkumnice hovořila. Ačkoliv žádný z nich se osobně nestal obětí trestného činu, někteří odkazovali na „*nový*“ fenomén ozbrojování se neromských obyvatel vůči případnému ohrožení. Tento fenomén nebyl zaznamenán u romských informátorů.

Práci těžkooděnců hodnotili informátoři rozporuplně. Byli to právě mnohdy romští informátoři, kteří se o práci těchto jednotek vyjadřovali buď neutrálně, nebo vyloženě s nadšením. Následující citace z hloubkového rozhovoru s romskou paní (30 let) a pánem (50 let) žijícími na sídlišti však poukazuje právě na to, že přítomnost těžkooděnců situaci spíše komplikuje, než řeší.

Paní: *Vlastně nám to vůbec nevadí... ať mě kontrolujou, mě to nevadí... furt radši ať mě kontrolujou, než ať mě někdo napadne.*

Pán: *Ale ono je to oboustranný [tj. strach z napadení].*

Paní: *No jo, my [Romové] se bojíme vás [Neromů], a vy se bojíte nás.*

Pán: *Ono je to nafouklý. A pak mezi lidma je zbytečný strach.*

Z rozhovorů vyplývá možnost etnického profilování ze strany státních policejních sil – každopádně takto byla přítomnost policie vnímána všemi informátory. Pracovníci ze sociální a neziskové sféry, jakožto i samotní Romové opakovaně potvrdili, že kontroly byly mířeny¹³⁸ na romské obyvatelstvo,

¹³⁶ Jednalo se o příjmy vyšší nad 2.000 Kč a dle odhadu pracovníků odboru se tento postup týkal 20-25 občanů, přičemž nejvyšší zaregistrovaná suma u výkupčího se pohybovala v rozmezí 25-30 tisíc korun.

¹³⁷ Tatáž paní komentovala přítomnost státní policie následovně: „*Mám pocit, že dělali větší humbuk, než museli. Jestli to měli nakázány, že mají jako šířit strach, nevím... Jednou jsem viděla, že přišlo velký auto, zaplo sirény a projelo s velkou rychlostí pěší zónou. Ale nic jako. Nic. Prostě projeli s houkačkama a byli pryč.*“

¹³⁸ Třebaže navzdory informacím výzkumnice byli kontrolováni i neromští obyvatelé, ve Šluknově byla přítomnost těžkooděnců interpretována etnicky.

nikoliv na Neromy. Jak jedna pracovnice ze sociální oblasti ironicky poznamenala: „*je tady taková silná drogová scéna (...) že škoda, že to bylo zaměřené jenom na Romy.*“ Navíc přítomnost těchto policejních sil ve skutečnosti nevedla ke snížení pocitu ohrožení mezi Romy žijícími na sídlišti – několik rodin během demonstrací v okolních městech uteklo do lesa, anebo odcestovalo k příbuzným mimo město.¹³⁹ Pracovnice z katolické nevládní organizace byla v den největší demonstrace v Rumburku dvakrát na šluknovském sídlišti. „*Ráno byli všichni v panice, a když jsem tam byla odpoledne, tak to tam bylo naprosto mrtvé. Ženy utekly s dětmi do lesa... strašné to bylo. Toto se nestalo již od války*“.

K pocitu bezpečí Romů jistě nepřispěly ani příhody vyprávěné pracovníci ze sociální sféry, jejíž kolega z nízkoprahového centra byl přítomen scéně, kdy skupinka romských dětí šla směrem ke klubu a „*zastavilo auto těžkooděnců a vyběhnul těžkooděnc proti těm dětem, protože viděl tu skupinku Romů. Děti byli úplně vyděšený.*“ Při dalším dotazování se ukázalo, že podobných případů bylo zaznamenáno hned několik.¹⁴⁰

Každodenní vnímání veřejného prostoru však kromě přítomnosti státní policie bylo v posledních měsících ovlivněno i dosud nebývalou přítomností novinářů, jejichž metody získávání informací a „barevné vidění“ byly mnohdy komentovány velmi negativně. Romská rodina bydlící na sídlišti se k tomu vyjádřila následovně:

Pán (50 let): *Tady jezdili novináři, schovávali se za paneláky...*

Edit Szénássy (ESZ): *Cože...?*

Pán: *Jo, a točili úplně nesmysly. Točili děti, jak si tady hrajou...*

ESZ: *A... jak si hrajou...?*

Pán: *No já nevím, jako že je tam víc romských dětí a tak...*

Mladá paní (30 let): *Já nevím, proč to oni nazývají ghetto, když tady bydlí více Romů. Proč jako ghetto? (...) Mě to teda uráží. Já se budu bavit venku s pěti Romy, a už je to ghetto, jo?*

Paní (50 let): *Zabírali jenom ten panelák, který byl zdevastovaný, ale kolem toho, jak je pořádek, to ne.*

Mladá paní: *Ale my jsme jim to nandali. Jak přijeli, tak my jsme zalezli, a už nebylo co natáčet.*

Pán: *Ono to blbě vypadá, když se sejdou nějací Romáci. My jsme prostě viditelní. Nás je vidět.*

Výherní automaty

Dle usnesení zastupitelstva města Šluknov zde od 6. října 2011 dochází k omezení provozu hracích automatů na veřejně přístupných místech v čase od 10.00 do 24.00 hodin.¹⁴¹ Herny, jichž je na náměstí několik, jsou ve městě nejčastěji provozovány občany vietnamské národnosti, v bezprostřední blízkosti sídliště se nenachází žádná herna. Ve snaze omezit „zneužívání“ sociálních dávek, provádí sociální odbor pravidelné kontroly v hernách. Při obou výzkumných návštěvách města byli zákazníci heren převážně Neromové, přičemž personál potvrdil, že problémoví klienti jsou zejména z řad těchto lidí. Byť tento represivní mechanismus neposkytuje dlouhodobé řešení situace, zavedené kontroly způsobily značný úbytek počtu klientů a tudíž i úbytek tržby v hernách.

¹³⁹ Jednalo se zejména o matky s dětmi. V den ohlášené demonstrace v centru města však nenastala panika na sídlišti, pravděpodobně díky „happeningu“, který se zde konal den před demonstrací.

¹⁴⁰ Pracovník nízkoprahového centra půjčil kytaru romskému dítěti domů, které posléze dlouho muselo vypovídat státním policistům na náměstí o tom, odkud kytaru má. Romské děti byly též dotazovány státní policií, když nesly domů stoleček, půjčený z nízkoprahového centra.

¹⁴¹ Usnesení č. 06/06Z/2011. Užívání alkoholu na veřejném prostranství platí již od roku 2009 (vyhláška č. 1/2009).

Tabulka 11: Počet VHP, VLT a příjem města v letech 2009 – 2011: Šluknov¹⁴²

Rok	Počet výherních automatů	Počet výherních loterijních terminálů	Příjem města v Kč správní poplatky – 50 % daň, místní poplatky)
2009	51	22	1.855.334 + 1.089.565
2010	50	36	1.439.652 + 885.652
2011 (do 30. 9.)	46	44	238.000 + 825.261 (údaje k 30. 9. 11)

Drogová scéna

Nevládní organizace Teen Challenge provozuje na okraji města terapeutické centrum pro drogově závislé a alkoholiky již od devadesátých let. Tato terapeutická komunita sestává z klientů, kteří nepocházejí z města, zdejší klienti pocházejí především z jiných regionů. Všichni oslovení pracovníci se shodují, že jedním z nejpálčivějších sociálních problémů ve městě je častý výskyt užívání pervitinu mezi mladými lidmi. Výskyt užívání toluenu nebyl potvrzen, pervitin se ovšem týká převážně neromských uživatelů. Služby poskytované drogově závislým jsou velmi limitované, podle pracovnice pro sociální sféru „*K Centrum to nestíhá*“.¹⁴³ Chybí zejména tzv. streetworker, jehož přímá práce v terénu s klienty by značně napomohla hledání alternativních řešení.¹⁴⁴ Silná drogová scéna souvisí s limitovanými možnostmi mladých lidí, kteří „*přežívají ze dne na den*“, uplatnit se na trhu práce. Fenomén silné drogové scény samozřejmě nese sebou problém kriminality a bezdomovectví, které ale výzkumnice na ulicích města přímo nezaregistrovala. Kvůli absenci krizových lůžek nacházejí mladí, drogově závislí bezdomovci přístřeší u kamarádů a známých, což ale není dlouhodobé řešení a rozhodně nepomáhá těmto lidem zbavit se závislosti.

¹⁴² Zdroj: Informace na základě zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím ze dne 19. prosince 2008.

¹⁴³ K Centrum je rumburská nevládní organizace zaměřující se na drogově závislé v regionu.

¹⁴⁴ V době výzkumu se v případě zájmu ze strany klienta sociální odbor města nebránil intervenci a hledání alternativ, jeho kapacity jsou ovšem velmi omezené.

5. Slovníček používaných pojmů

Veřejně prospěšné práce:¹⁴⁵ VPP jsou časově omezené pracovní příležitosti, které po dohodě s úřadem práce vytváří zaměstnavatel. Spočívají v činnostech ve prospěch obce, státu nebo jiné veřejně prospěšné instituce. Jejich cílem je umožnit uchazečům o zaměstnání obtížně umístitelným na trhu práce pracovat v době, kdy nemohou najít standardní práci. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (MPSV) prostřednictvím úřadů práce v rámci aktivní politiky zaměstnanosti (APZ) na tyto pracovní příležitosti poskytuje příspěvky. Snižuje se tak nezaměstnanost, zvyšují se příjmy uchazečů o zaměstnání a zvyšuje se i jejich šance najít nové uplatnění na trhu práce, protože jsou aktivní. Obce a další instituce tímto způsobem získávají nejen finanční podporu od státu, ale také pracovníky na udržování obce. Například na údržbu veřejných prostranství, údržbu a úklid veřejných budov a komunikací a podobně.

Veřejná služba:¹⁴⁶ V novele zákona o zaměstnanosti je s účinností od 1. ledna 2012 stanoveno, že uchazeč o zaměstnání, který je veden v evidenci uchazečů o zaměstnání nepřetržitě déle než dva měsíce a bez vážného důvodu odmítne nabídku vykonávat veřejnou službu v rozsahu nejvýše 20 hodin týdně, bude vyřazen z evidence uchazečů o zaměstnání. Následně, pokud by byl vyřazený uchazeč zároveň osobou v hmotné nouzi, přestal by mít nárok na dávky pomoci hmotné nouzi. Přejde také o pojištění placené státem. Do evidence uchazečů o zaměstnání může být takový člověk znovu zařazen nejdříve po uplynutí šesti měsíců ode dne vyřazení.

Doplatek na bydlení:¹⁴⁷ Je dávka pomoci v hmotné nouzi, která společně s vlastními příjmy občana a příspěvkem na bydlení ze systému státní sociální podpory pomáhá uhradit odůvodněné náklady na bydlení. Výše doplatku na bydlení je stanovena tak, aby po zaplacení odůvodněných nákladů na bydlení (tj. nájmu, služeb s bydlením spojených a nákladů za dodávky energií) zůstala osobě či rodině částka živobytí. Podmínkou nároku na doplatek na bydlení je získání nároku na příspěvek na živobytí. Doplatek na bydlení lze přiznat (s přihlédnutím k celkovým sociálním a majetkovým poměrům), i osobě, které příspěvek na živobytí nebyl přiznán, protože její příjem/příjem společně posuzovaných osob přesáhl částku živobytí osoby/společně posuzovaných osob, ale nepřesáhl 1,3násobek této částky. Výše doplatku na bydlení se vypočte tak, že se od částky odůvodněných nákladů na bydlení připadajících na aktuální kalendářní měsíc (snížené o příspěvek na bydlení náležející za předchozí kalendářní měsíc) odečte částka, o kterou příjem osoby/společně posuzovaných osob (včetně vyplaceného příspěvku na živobytí) převyšuje částku živobytí osoby/společně posuzovaných osob. Výplata doplatku na bydlení je časově omezena na 84 měsíce v období posledních 10 kalendářních let. Toto omezení neplatí pro domácnosti sestávající výlučně z osob starších 70 let a pro osoby se zdravotním postižením, které bydlí v pro ně postavených nebo upravených bytech.

Příplatek na bydlení:¹⁴⁸ Příspěvek na bydlení přispívá na krytí nákladů na bydlení rodinám či jednotlivcům s nízkými příjmy. Poskytování příspěvku podléhá testování příjmů rodiny za předchozí kalendářní čtvrtletí. Za příjem se považují i přídavek na dítě a rodičovský příspěvek. Na příspěvek na bydlení má nárok vlastník nebo nájemce bytu, který je v bytě přihlášen k trvalému pobytu, jestliže

¹⁴⁵ Ministerstvo práce a sociálních věcí, <http://www.mpsv.cz/cs/8811>. Navštíveno 18. prosince 2011.

¹⁴⁶ Ministerstvo práce a sociálních věcí, <http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/62>. Navštíveno 4. ledna 2012.

¹⁴⁷ Ministerstvo práce a sociálních věcí, <http://portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane/bydleni>. Navštíveno 4. ledna 2012.

¹⁴⁸ Ministerstvo práce a sociálních věcí, http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni. Navštíveno 4. ledna 2012.

- jeho náklady na bydlení přesahují částku součinu rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30 (na území hlavního města Prahy koeficientu 0,35), a zároveň
- součin rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30 (na území hlavního města Prahy koeficientu 0,35) není vyšší než částka normativních nákladů na bydlení.

Náklady na bydlení tvoří u nájemních bytů nájemné a náklady za plnění poskytované v souvislosti s užíváním bytu, u družstevních a bytů vlastníků srovnatelné náklady, vyčíslené v zákoně o SSP. Plus u všech bytů náklady za energie, vodné a stočné, odpady, vytápění. Pro nárok a výši příspěvku se berou v úvahu průměrné náklady zaplacené za předchozí kalendářní čtvrtletí.

Normativní náklady na bydlení jsou stanoveny jako průměrné náklady na bydlení podle velikosti obce a počtu členů domácnosti. Zahrnují pro nájemní byty částky nájemného v souladu se zákonem o nájemném a pro družstevní byty a byty vlastníků obdobné náklady. Dále jsou do nich zahrnuty ceny služeb a energií. Normativní náklady na bydlení jsou propočítány na přiměřené velikosti bytů pro daný počet osob v nich trvale bydlících.

Mimořádná okamžitá pomoc:¹⁴⁹ Prostřednictvím mimořádné okamžité pomoci může být poskytnuta pomoc v situacích nepříznivého a mimořádného charakteru, kdy je potřeba poskytnout pomoc bezprostředně. Zákon o pomoci v hmotné nouzi stanoví několik situací, v nichž lze tuto dávku pomoci v hmotné nouzi poskytnout.

První situací je ta, kdy osoba neplní podmínky hmotné nouze pro opakované dávky, ale kvůli nedostatku finančních prostředků jí hrozí vážná újma na zdraví. Dávku lze poskytnout v částce, která doplní příjem osoby do existenčního minima (v případě nezaopatřeného dítěte do životního minima).

Druhá situace, v níž lze poskytnout mimořádnou okamžitou pomoc, je spojena s vážnou mimořádnou událostí. Mimořádná okamžitá pomoc může být poskytnuta osobě, kterou postihne vážná mimořádná událost a celkové sociální a majetkové poměry této osoby jí neumožňují překonat událost vlastními silami. Takovou událostí je např. živelní pohroma (povodeň, vichřice a vyšší stupně větrné pohromy, zemětřesení apod.), požár nebo jiná destruktivní událost, ekologická nebo průmyslová havárie. Maximální výše dávky činí 15násobek částky životního minima jednotlivce.

Další situací, v níž lze poskytnout mimořádnou okamžitou pomoc, je situace, kdy osoba nemá vzhledem k příjmům a celkovým sociálním a majetkovým poměrům dostatečné prostředky:

- a. K úhradě nezbytného jednorázového výdaje, spojeného zejména se zaplacením správního poplatku při prokázání ztráty osobních dokladů, při vydání duplikátu rodného listu nebo dokladů potřebných k přijetí do zaměstnání, s úhradou jízdného v případě ztráty peněžních prostředků, a v případě nezbytné potřeby s úhradou noclehu; výše dávky se stanoví s ohledem na konkrétní výdaj.
- b. Na úhradu nákladů spojených s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby; výše dávky se stanoví až do výše konkrétního nákladu, ale součet poskytnutých dávek nesmí překročit v kalendářním roce 10násobek částky životního minima jednotlivce.
- c. K uhrazení odůvodněných nákladů vzniklých v souvislosti se vzděláním nebo se zájmovou činností nezaopatřených dětí a na zajištění nezbytných činností

¹⁴⁹ Ministerstvo práce a sociálních věcí, <http://portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane/pomoc>. Navštíveno 10. ledna 2012.

souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí; výše dávky se stanoví až do výše konkrétního nákladu, ale součet poskytnutých dávek nesmí překročit v kalendářním roce desetinásobek částky životního minima jednotlivce.

Poslední situace se týká osob, které nemohou v daném čase, s ohledem na neuspokojivé sociální zázemí a nedostatek finančních prostředků, úspěšně řešit svoji situaci a jsou ohroženy sociálním vyloučením. Jde zejména o osobu, která:

- a. je propuštěna z výkonu vazby nebo z výkonu trestu odnětí svobody, nebo
- b. je po ukončení léčby chorobných závislostí propuštěna ze zdravotnického zařízení, psychiatrické léčebny nebo léčebného zařízení pro chorobné závislosti, nebo
- c. je propuštěna ze školského zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy nebo z pěstounské péče po dosažení zletilosti, respektive v 19 letech, nebo
- d. nemá uspokojivě naplněny životně důležité potřeby vzhledem k tomu, že je osobou bez přístřeší, nebo
- e. je osobou, jejíž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby.

V tomto případě lze poskytnout dávku až do výše 1.000 Kč. Součet dávek poskytnutých v kalendářním roce nesmí přesáhnout 4násobek částky životního minima jednotlivce.

6. O výzkumnicích

Jiřina Kafková žije 20 let ve Šluknovském výběžku a zároveň vykonává sociální práci. Vystudovala Jihočeskou univerzitu v Českých Budějovicích v oboru Psychosociální rehabilitace a 3. LF – Univerzity Karlovy v oboru – zdravotnictví. V současné době vede sociální službu Azylový dům v Rumburku. Dlouhodobě se zabývá kvalitou sociálních služeb a transformací sociálních služeb. Je inspektorem kvality sociálních služeb, vedeným na seznamu inspektorů kvality MPSV. Externě spolupracuje s Národním centrem podpory transformace sociálních služeb. V oblasti sociálních služeb se dále věnuje přednáškové, lektorské a supervizí činnosti.

Linda Sokačová vystudovala sociologii a sociální politiku na Fakultě sociálních věd na Univerzitě Karlově v Praze. Věnuje se především tématu rovných příležitostí a diskriminace v české a evropské společnosti. V loňském roce pracovala na výzkumu Přístup Romů a cizinců z postsovětských zemí ke zdravotní péči v ČR pro European Union Agency for Fundamental Rights. (kontakt: LSokacova@seznam.cz)

Edit Szénássy je sociální antropoložka, doktorandka Ústavu etnologie na Univerzitě Karlově v Praze. Věnuje se medicínské a genderové antropologii, jejím dlouhodobým výzkumným záměrem je vztah reprodukční péče a reprodukčního rozhodování romských žen a populační politiky (česko)slovenského státu. Je autorkou několika odborných článků o situaci Romů ve středovýchodní Evropě a v roce 2010 podnikla desetiměsíční etnografický terénní výzkum v romské osadě na východním Slovensku. (kontakt: szenedit@gmail.com)